Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

Najer Folksblat — פּרייז 30 גראשען — היינט 16 זייטען

ניעער פאלקסבלאט

אונפּאַרטייאישע פּאָליטיש-געזעלשאַפטליכע טאָג-צייטונג

Nr. 288/1283 | Łódź, Piątek, 16 grudnia 1927 r. | פינפטער יאהרגאַנג | לאָדז, פרייטאג, כב כסלו תרפ"ח | Nr. 288/1283

אַדרעס פון רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: לאָדז, פּעטריקאָווער 21, טעל. 24-71. | Adres redakcji i administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 2471.

לומדי שעורי ערב בגליל שייבלער קילינסקי 116.

זונטאג, פ' ויגש ז' חנוכה (25. דעצעמבער 1927) פינקטליך 5 אָוועגד אָרדענט איין דער שעורי ערב אין גרויסען זאל קילינסקי 116 א

גראַנדיעזע חינוך הספר-תורה-פייערונג

צוזאַמען מיט א סיום אויף מסכת׳ פסחים מיט׳ן אנטייל פון א גוטען בעוואוסטען חזן מיט א גרויס איינשטודירט כאָר ווי אויך א גרויסען ארקעסטער פון די בעסטע לאָדזער מוזקער, אין דער פייערונג וועלען אויך רעפּערירען בעוואוסטע לאָדזער און וואַרשאָווער רעדנער אותיות שרייבען פון 5 אָוועגד, פרויען ווערען העפליך געבעטען צו קומען נייען פון 12 א זייגער מיטאָג. איינטריטס-קאַרטען צו בעקומען (אַלטמאַן, גלובנא 36). (דאַרעמבוס, טאַרגאָווא 43). (אוליגאָווער, פּיעטרקאָווער 167), (ברעסלער, נאָוואָמיעסקא 22). (זדונסקי, קילינסקא 119). אין טאָג פון חינוך ביים איינגאַנג אויף די פייערונג. 966

יוד. שול-אָרגאַניזאַציע ⁝ „זאל פילהארמאניע"

אין פוילען אָפּטיילונג אין לאָדז — נאַרוטאָוויטש 20.

מאָרגען, שבת, דעם 17-טען ה. ח. 10 אינדערפריה קומט פאָר אַ

פייערליכע אקאדעמיע

פון די יודיש-וועלטליכע פאָלקס-שולען.

פּראָגראַם: 1) רעפעראַט פון ה׳ ש. מענדעלסאָן, (וואַרשא). 2) קינדער כאָר אונטער דער לייטונג פון דיריגענט ה׳ דאַרגוזשאַנסקי. 3) אויפטריט פון די אַרטיסטען פון קינסטלערישען רעווי-טעאַטער „אררט". 4) קוואַרטעט פון סימפאָנישען אָרקעסטער, 5) שוועדישע און ריטמישע גימנאַסטיק אויסגעפיהרט דורך די קינדער פון די שולען.

בילעטען צום פרייז פון 50 גר. ביז 1.50 צו בעקומען אין די פּראָפ. פעראיינען, אין די געוועלבער פון די אַרבייטער-קאָאָפּעראַטיוועו, אין טאָג פון דער אַקאַדעמיע ביי דער קאַסע פון פילהאַרמאָניע. 958

אין דער צייט פון וועלט-קריג

זענען די פרייזען אויף אַלע אַרטיקלען שטאַרק געשטיגען, הויפּטזעכליך ביי בעסערע קוואַליטעטען-סחורה. אויך ביי געטראַנקען איז עס געווען דער פאַל, ווייל צום שנאַפּס פּראָדוצירען מוזען בענוצט ווערען די פיינסטע, פּערציגקטע קופער-אַפּאַראַטען, וועלכע בעזייטיגען דעם פוזילגייסט. די מעגליכקייט צו בענוצען די נויטיגע אַפּאַראַטען האָט מען אָבער ביי אונז צוגענומען. אויך דער צוקער איז דעמאָלס געווען נישט גענוג גוט גערייניגט און דערצו זענען די נויטיגע פּרוכטען, ווי: אָראַנזשען, ציטראָנען א. ד. גל. נישט געווען צו בעקומען — דאָס אַלץ האָט געפיהרט דערצו, אַז אונזער׳ע ליקערניעס האָבען זיך איינגעוועהנט צו אַרבייטען מיט ערזאַצען: סירופּ, עטער-עסענץ א. אז. וו. און נאָר געצעהלטע פאַבריקען אין גאַליציע האָבען נאָך געהאַט די מעגליכקייט צו אַרבייטען מיט די געהעריגע אַפּאַראַטען און אויך די נויטיגע צוגאָב-פּראָדוקטען — זיי זענען טאַקי אומשטאַנד געווען אַרויסצוגעבען די ריכטיגע געטראַנקען, פון וועלכע מען זאָל נישט פיהלען דעם פוזילגייסט. זיי האָבען זיך אָבער דערפאַר אָבער געהייסען גוט בעצאָהלען.

אונזער ניי-ערעפענטע ליקערען-פאַבריק אין טשענסטאָכאָוו איז פערזעהען מיט די בעסטע אַפּאַראַטען און ערצויגען מיר אונטער דער אָנפיהרונג פון גרעסטען פאַכמאַן. ליקערען, קאָניאַקען, רום, אַראַק א. ד. גל, וועלכע זענען אין קוואַליטעט און אויך פאַקונג ערשט קלאַסיג, אַזוי ווי גאַליצישע סחורה אָבער אין פרייזען אַזוי נידריג, וואָס עס מוז קאָסטען גאַנץ געוועהנליכער ליקערען פון היגען קאַנט.

דעם ערשטען טראַנספּאָרט שיקען מיר היינט אָב אין אונזער קאָמיסיאָנס-לאַגער אין לאָדז דער פירמאַ „WINKOL"

אינהאַבער **א. י. כאַסילעוו, לאָדז צעגעלניאַנא 32** טעל. 25-58

וועלכע האָט אויך פון אונז דעם אויסשליסליכען קאָמיסיאָנס-הורט-פערקויף

האַכאַכטונגספאָל **H. PELECN i S-ka w CZĘSTOCHOWIE.**

אום צו איבערצייגען די ג. קונדשאַפט, וועט די פירמע „WINKOL" פערקויפען צו א פירטעל ליטער אַלס פּראָבע.

אונזערע געטראַנקען זענען צו בעקומען אין אַלע ערשטקלאַסיגע ווייןהאַנדלונגען און רעסטאָראַנען. פאָדערט איבעראַל די געטראַנקען פון דער פירמע

H. Pellech i S-ka w Częstochowie

גרויסע חינוך הספר-תורה-פייערונג

פון דער חברה משמורים מזאלאשין פה לאדז

מאָרגען, מוצש"ק כ"ג כסלו (ד. 17. דעצעמבער) 5 א זייגער אָוועגד וועט אין גרויסען ענגלישען זאל אַל. 1. מאַי 2 פאָרקומען אַ גראַנדיעזער

חינוך הספר-תורה-פייערונג

מיט דער בעטייליגונג פון א בעריהמטען חזן מיט א כאָר פון 15 פּערזאָן.

בעמ.: פרויען ווערען העפליך געבעטען צו קומען פינקטליך 5 א זייגער אָוועגד. אותיות וועלען געשריבען ווערען 9 א זייגער אָוועגד.

מיט אכטונג: די חינוך-קאמיסיע

ישראל שילט, זלמן גיידא, משה אראנאָוויטש, נפתלי גיידא. 696

גרויסער חנוך הספר תורה-פייערונג

פון דער חברה „נושאי-המטה" — אין לאדז — פרייהייטס-פלאַץ 3

מאָנטאג, ב׳ פ׳ ויחי (דעם 2 יאַנואַר 1928) 6 א זייגער אין אָוועגד וועט אין גרויסען ענגלישען זאַל אַלעיא 1 מאַי 2 פאָרקומען אַ גראַנדיעזע

חינוך הספר תורה פייערונג

אויפ׳ן נאָמען פון הרב הגאון אליהו חיים מייזעל זצ"ל.

מיט דער בעטייליגונג פון בעוואוסטע חזנים און א גוט איינשטודירט כאָר פון 40 פּערזאָן, מיט א גרויסען אָרקעסטער. רעדעס וועלען האַלטען בעוואוסטע פּערזענליכקייטען פון פוילען.

די פערוואַלטונג פון חברה „נושאי-המטה"

לאָדז, פרייהייטס-פּלאַץ 3. 918

Dr. med.

BRAUN

פּאַלודניאָווא 28,

טעלעפאָן 40-26

ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט און ווענערישע קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע.

בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-ליכט (הער-אויספאַל)

עמפּפאַנגט פון 9—11 פריה און פון 5—8 אָווענד.

AKUSZERKA

G. SALIMONOWA

Szkolna 12

נעהמט אָן געבורטען.

Dr. HELLER

ספּעציאַליסט פאַר הויט-און ווענערישע קראַנקהייטען.

נאַוואַראַט 2 2

נעמט אָן ביז 10 פריה, 1—2 און פון 4 8 אָוו. פאַר פרויען ספּעציעל פון 4 5 נאָכמיטאָג.

פאַר-ונבעמיטעלטע לעטשוניצ-פריזען

האַללא, מאגאזין-שניידער !!!

2 אויסערגעוועהנל. פערזאַמלונגען

שבת 5 א זייגער אין אָוועגד פון מארינארקע שניידער אַנפאָרטזעצונג פון דער לעצטער פערזאַמלונג.

זונטאג 8 א זייגער אין אָוועגד פון דאמען-פאך אויף ביידע פערזאַמלונגען שטעהען אויפ׳ן טאָג-אָרדנונג פראַגען, וועלכע ריהרען אָן די עקזיסטענץ פון די פאַכען. פערוואַלטונג 086

פון מאגאזין-שניידער-מייסטער-פעראיין אַלעע 1 מאַי 2.

אַ חברישען פאהרט געזונד

דעם פּאָרזיצענדען פון דער פאַך-קאָמיסיע

ה׳ **אליעזער ראדאמסקי**

צו זיין אָפרייזען קיין אמסטערדאם ווינשט.

די פאך-קאמיסיע פון וואַליזען-סעקציע ביים צענטראַלען לעדער-פער-איין אָפּטיילונג לאָדז, נאַרוטאָוויטשא 50 3

האַנטווערקער-פעראיין אין דער פוילישער רעפּובליק אפּט. לאדז, (זאַכאַדניע 66).

אַכטונג פריזירער-מייסטער!

מאָנטאָג, דעם 19. דעצ. ה.י. 9 א זייגער אינאָוועגד קומט פאַר אין אייגענעם לאָקאַל (זאַכאָדניע 66) **א פערזאַמלונג**

פון די פריזירער-מייסטער. אויפ׳ן טאָג-אָרדנונג וויכטיגע שטייער-ענינים. מיר רעגיסטרירען נאָך ביז זונטאָג דעם 18 און פון אַלע פאַכען.

די פריזירער-פאַך-קאָמיסיע

ביים האַנטווערקער-פעראיין (זאַכאָדניע 66) 9

Biuro Próśb

przy ul. PAŃSKIEJ 1

ש. האַכבערג טעל. 36-77

קויפט אויס פּאַטענטען אויפ׳ן יאָהר 1928. 843

האַנטווערקער-פעראיין אין דער פוילישער רעפּובליק אפּט. אין לאדז (זאַכאַדניע 66)

אַכטונג!

אַלע פּאַרט וועש-נייערינס, קראַגן-נייערינס-מייסטערינס, ווי אויך אויבער-וועש און פאַרהעמ-לעך נייערינס, ווערען געבעטען צו קומען שבת, דעם 17 דעצ. ה.י. 5 אָוו. אויף אַן אַלגעמיינער **פערזאַמלונג** אויפ׳ן מ. אָ. זעהר וויכטיגע פראַגען. מיר רעגיסטרירען נאָך ביז זונטאָג, דעם 18 פון אַלע פאַכען.

די פאַך-קאָמיסיע

ביים האַנטווערקער-פעראיין (זאַכאָדניע 66) 9

שעכטער-פעראיין אין לאדז פאדזשעטשנא 10.

מאָרגען, מוצש"ק 5 א זייגער אָוועגד קומט פאָר אין פעראיינס-לאָקאַל פאָדזשעטשנא 10

א פערזאמלונג

וועגען דער צעך-פראגע

צוליב דער וויכטיגקייט פון דער אויבענדערמאָהנטער פראַגע ווערען געבעטען אַלע מיטגלידער פון שטאָדט, זאָווי פון שייעלערס, גייערס און באַלוטער ראַיאָנען פינקטליך צו קומען. 9

די פערוואַלטונג.

אַ לעהרער

מיט רעגירונגס-רעכט, וועלכער פערבייט שול-צוואַנג ערטיילט לעקציעס צו ביליגע פרייזען פאַר שילער מיט שוואַכען פאָרטשריט פון פאָלקס-שולען און גימנאַזיעס, אויך לעקציעס פאַר דערוואַקסענע: פויליש, דייטש, פראַנצויזיש, מאַטעמאַטיק און בוכהאַלטעריע. שיף, שוו. יאַקובא 12. אין דער אַפּיצינע 1. שטאָק 931

הייל-פעדאַגאָגישע קורסען

פאַר שוואַכבעפעהיגטע, שווער-ערציהבארע קינדער. שפּראַך-שטערונגען (שטאַמלען, פויב-שטאַמטע)

Dr. med.

A. Szmirgeld

נערוועון-אַרצט

עלעקטריזאַציעס, ליכטהייל-אַפּאַראַטען

Cegielniana 6, tel. 51-89

עמפּפאַנגט פון 5—7 אָווענד

ענטשולדיגונג.

איך ענטשולדיג זיך פאַר דער פאַך-קאמיסיע פון דאמען-מאגאזין-שניידער ביים האַנטווערקער-פעראיין (זאַכאָדניע 66) פאַר מיין נישט אויספיהרען די פעראיינס-בעשלוסען אין דער צייט פון לעצטען שטרייק. אַלס אויסדרוק פון חרטה שפּענד איך 20 זל. פאַר דעם פעראיין.

מיט דרך ארץ

פ. באַס.

Łódzkie Towarzystwo Elektryczne, Sp. Akc.

SKLEP

(w gmachu Grand-Hotelu, ulica Traugutta № 1. Telefon № 61-28)

Oddział sprzedaży detalicznej artykułów elektrotechnicznych GRZEJNYCH.

Poleca na prezenty gwiazdkowe:

IMBRYKI, maszynki do kawy i herbaty. **GARNCZKI** do gotowania — różnych wymiarów. **WENTYLATORY** sufitowe, biurkowe i ramowe. **INHALATORY.**

Dla Pp. Radjoamatorów kolby do lutowania. **Dla Pp. Fryzjerów suszki do włosów.**

Piece różnego rodzaju oraz **piecyki** promieniujące. **Skrzynki** świetlne. **Poduszki** elektryczne (Termofory). **Aparaty** do nagrzewania żelazek do włosów dla pań. **Odkurzacze. Szczotki** do froterowania. **Dla sklepów GRZAŁKI do NÓG. Kuchnie, kuchenki i płytki** oraz inne artykuły elektrotechniczne, w zakres grzejnictwa wchodzące. **Samoczynne aparaty do gotowania „IZOTERMY".**

Pralnie elektryczne „SAVAGE",

które sprzedajemy za gotówkę i na wygodne spłaty w ratach.

KOMPLETY ŚWIECZEK CHOINKOWYCH.

Jako okazje

polecamy **tylko naszym Odbiorcom** reklamowe żelazka do **prasowania** w cenie **zł. 30.-** **płatnych w ciągu 15 miesięcy po zł. 2.– miesięcznie.**

Uwaga: Najtańsze źródło zakupu żarówek

Pp. Odbiorcy energji elektrycznej Ł. T. E., Sp. Akc., pragnący skorzystać z powyższego udogodnienia, zechcą się zgłosić do **Sklepu Elektrowni, ul. Traugutta 1,** gdzie po przedstawieniu jakiegokolwiek z opłaconych rachunków za dostarczoną energię elektryczną i załatwieniu formalności otrzymają nabyty przedmiot.

געדענקט!

אז צו ווייגאכטס-פייערטאגע

בעזיץ איך אַ גרויסען אויסוואַהל פון

געשענקס-קאמפלעטען און לוקסוסאָווע

פערפומען

צו די ביליגסטע פרייזען ווי אויך אַלערלײ קאסמעטישע

ארטיקעל'ען אינלענדישע און אויסלענדישע זעהר ביליג

PERFUMERJA S. BUCHWEITZ

PIOTRKOWSKA 22. ** TEL. 31-43

גרויסע התחלת הספר-תורה-פייערונג

פון דער חברה „הדרת בחור ים" דפה לודז.

מוצש"ק, פ' וישב, כ"ג כסלו (ד. 17 דעצ.), 5 אַ זייגער אין אָוונד, וועט אין גרויסען וואַרשאַווער זאַל „ירדניה" (פּאָלודניאָווא 36) פאָרקומען אַ גראַנדיעזער

התחלת הספר-תורה-פייערונג

מיט דער בעטייליגונג פון אַ בעריהמטען כאָר פון 30 פערזאָן אין בעגלייטונג פון טויבע'ס ארקעסטער.

בעמערקונג: פאַר פרויען רעזערווירטע פּלעצער.

618 מיט אַכטונג חברה „הדרת בחורים", לודז.

גרויסע התחלת הספר תורה פייערונג פון דער חברה „עץ-החיים"

זונטאג, דעם 18 דעצעמבער 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג קומט פאָר אין ענגלישען זאַל אַלעיא 1 מאַי 2 אַ גראַנדיעזע

התחלת הספר תורה פייערונג

מיט דער בעטייליגונג פון בערימטען 18 יעהריגען חזן ל. קליינמאַן און אַ גוט איינשטודירט כאָר, בעגלייט פון 2 אָרקעסטערס, וועלכער וועט צינדען דאָס ערשטע חנוכה ליכטעל

חברה „עץ החיים", לאדז.

בעמ.: ספּעציעל רעזערווירטע פּלעצער פאַר פרויען פון 9 אַ זייגער אָוונד. אַיינטריט פריי.

558

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבע שוועסטער

פרל. טויבע פייפער

מיט ה' העניך דאמאַנ'עוויטש

וועלכע איז פאָרגעקומען דעם 11 דעצעמבער 1927 גראַטולירען מיר הערצליך און ווינשען עוויגעס גליק

196 געשוויסטער פייפער.

גדא טבא!

בברכת חמה-לבבית אנו מברכים את חבר-הועד שלנו מר משה אהרן שטערן

לנשואיו את העלמה מרת זלאטע שאר

תהא דרכם צלחה וסוגה בשושנים.

בשם „צעירי ישראל" בלודז.

866 הועד.

ענטשולדיגונג.

אַזוי ווי מיר האָבען מיטוואָך אָוועגד בעליידיגט דעם בורר ה' דאמסקי אין דער רעסטאָראַציע פּלאַץ וואָלנאָשטשי 11, בעטען מיר ענטשולדיגונג און פערזיכערען, אַז אַזעלכעס וועט זיך מעהר נישט ווידערהאָלען.

466 געברידער פסח און משה אנקערמאַן.

וויכטיג פאַר דאַמען!

אויף אויסצאהלונג: ווי מענטעל, קאָסטיומען, פעלץ-אַרבייט נאָר אויף בעשטעלונג. אייגענע אַטעליע לויט דער לעצטער מאָדע. רעיעלע בעהאַנדלונג. פינקטליכע אויספערטיגונג. ביליגע פרייזען.

467

A. BERGER, Południowa 6.

אונזער ווערטען פריינד ה'

יחיאל ציטרין

צו זיין פערלאָבונג מיט פרל.

אסתר גליקסמאַן

גראַטולירט הערצליך און ווינשט פיל גליק.

896 פאמיליע שצוצינער.

גדא טבא!

את ברכתי החמה לרעי מ"ר

יחיאל ציטרין

לאורשו את העלמה מרת

אסתר גליקסמאַן

יפרח מזלך כשמש בצהרים.

196 יוסף ברגר לודז.

ברכת מז"ט חמה ונלבבה לרעי היקר מר

יחיאל ציטרין

לארושיו את העלמה מרת

אסתר גליקסמאן

096 אברהם מינטוס לודז.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער מיטגליד און וויצע-פאָרזיצענדער פון דער פינאַנץ-קאָמיסיע

ה' יחיאל ציטרין

מיט פרל. אסתר גליקסמאַן

גראַטולירען און ווינשען גליק 486

די פערוואַלטונג פון „תומכי אורחים".

Wyrazy szczerego współczucia składamy naszemu wspólnikowi p. I. G, KANELOWI z powodu zgonu Ojca Jego

b. p. HIRSZA

969 **Windman, Wajc i Jochimowicz.**

ווייטערדיגע פּאָגראָמען אין רומעניען.

פרישע פּאָגראָמען אין א רייה שטעט פון זיבענבירגען. - פּראָטעסט-אַקציע געגען די פּאָגראָמען.- „טרויער טאג“ אין רומעניען.- „יום אבל ותפילה“ אין פוילען.-ענגלאנד וועט נישט אינטערווענירען.

בודאפעשט, 15. (יט"א טעלעגראַפיש) די צייטונג „פעסטי סאקולא“ ברענגט אלאַרמירענדע ידיעות פון פּערשידענע ערטער אין זיבענבירגען, אַז דאָרט קומען ווייטער פאָר אַנטי-יודישע פּאָגראָמען, די רומענישע סטודענטען ווילדעווען אָהן אויפהער,

אין שטעטל טאָרגוועקסא האָבען די כוליגאַנעס צוראָבירט די יודישע געשעפטען און שפּעטער פּאָגראָמירט און געשענדעט די שוהל. די זיכרההייטס-מאַכט האָט זיך פּעה-האַלטען פּאַסיוו.

בעת'ן אוועקפאָהרען האָבען די סטודענטען זיך אַרומגעוויקעלט אין די טליתים, וועלכע זיי האָבען צוגענומען אין דער שוהל און זיך אַזוי אַריינגעזעצט אין צוג, וועלכער האָט אויף זיי ספּעציעל געוואַרט, צווישען דער יודישע בעפעלקערונג הערשט אַ פּאַניק.

וויען, 15. (יט"א טעלעגראַפיש). דער יודישער סטודענטען-פערבאַנד אין עסטרייך האָט אָנגענומען אַ פּראָטעסט געגען די אַנטיסעמיטישע עקסצעסען פון די רומענישע סטודענטען.

ס'איז בעשלאָסען געוואָרען, דעם פּראָטעסט איבערצושיקען די אינטערנאַציאָנאַלע פאַקטאָרען און סטודענטישע אָרגאַניזאַציעס.

בוקארעשט, 15 (יט"א טעלעגראַפיש). די „אוניאָן פון די רומענישע יודען“ (אַסימילאַטאָרען) האָבען פערעפענטליכט אַ פּראָטעסט געגען די לעצטע פּאָגראָמען אין רומעניען.

בוקארעשט, 15 (יט"א טעלעגראַפיש). דער אויבער ראַבינאַט פון די רומענישע יידען האָט אויף היינט כ"א כסלו פּראָקלאַמירט אַ טרויער-טאָג איבער גאַנץ רומעניען צוליב די לעצטע פּאָגראָמען.

בוקארעשט, 15 (יט"א טעלעגראַפיש). די צייטונג „דימיניאַצאַ“ מאַכט אַ חשבון, אַז די שאָדענס פון די פּאָגראָמען אין קלויזענבורג בעטרעפען לויט אָפיציעלע אויסרעכנונגען 55 מיליאָן לעי די סוחרים מאַכען אָבער אַ רעכנונג אויף פיל מעהר. בלויז די שאָדענס אין די שוהלען בעטרעפען איבער 20 מיליאָן לעי.

וואַרשאָ, 15 (יט"א טעלעפאָניש) דער ועד הנהלה פון דער אגודת הרבנים אין פוילען האָט היינט אָנגענומען אַ פּראָטעסט-רעזאָלוציע געגען די פּאָגראָמען אין רומעניען, וואו ס'זענען געשענדעט געוואָרען ספרי תורות און דעמאָלירט געוואָרען סינאַגאָגען, דער פּראָטעסט זאָל איבערגעשיקט ווערען צום פעלקער-בונד און צו דער גאַנצער ציוויליזירטער וועלט.

נאָך חנוכה וועט צוליב די געשעהענישען אין רומעניען ערקלערט ווערען אַ יום אבל ותפילה פאַר גאַנץ פוילען.

לאָנדאָן, 15 (ספּ. טעל.) נאָכ'ן דערהאַלטען דעם בעריכט פון דער ענגלישער געזאַנדשאַפט אין בוקאַרעשט וועגען די לעצטע אונרוהען אין גראָסוואַרדיין און קלויזענבורג, איז קלאָר געוואָרען, אַז די ענגלישע רעגירונג וועט נישט מאַכען קיין שום שריט ביי דער רומענישער רעגירונג צוליב די דערמאָנטע געשעהענישען.

ט'איז פעסטגעשטעלט געוואָרען בלויז 1 פאַל פון פערשוועכען אַן ענגלישע פאָהן אין גראָסוואַרדיין, די ענגלישע מאַכט בעטראַכט עס אָבער אַלס אַ לאָקאַלע און אונבעדייטענדע געשעהעניש.

10 יאָהר-טאָג פון באָראָכאָוו'ס טויט

זאָל געפייערט ווערען אין אַלע שולען.

וואַרשאָ, 15. (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט). די צענטראַלע יודישע שול-אָרגאַניזאַציע האָט פונאַנדערגעשיקט אַ צירקולאַר צו אַלע איהרע אָפּטיילונגען און שולען, אַז ס'זאָל געפייערט ווערען דער 10. יאָהר-טאָג פון ב. באָראָכאָוו'ס טויט.

לאָדזער נייעס.

דייטשע סאָציאַליסטען געהען נישט אין נאַציאָנאַליסטען-בלאָק.

פון די קרייזען וואָס זענען נאָהנט צו די דייטשע סאָציאַליסטען דערוויסען מיר זיך, אַז אויף דער לעצטער בעראַטונג פון דער דייטשער סאָציאַליסטישער אַרבייטער פּאַרטיי איז בעשלאָסען געוואָרען נישט אַנצושליסען זיך אין דעם מינדערהייטס-בלאָק.

די דייטשע סאָציאַליסטען וועלען וואַהרשיינליך אויך אין לאָדז געהען צו די וואַהלען צוזאַמען מיט די פּ. פּ. ס., וועלכע זיכערט זיי אין לאָדז אַ מאַנדאַט צום סיים.

2 אַקאַדעמיעס צום נאַרוטאָוויטש-יאָהר-צייט

(מ) היינט קומען פאָר אין פילהאַרמאָניע צוויי אַקאַדעמיעס צום אָנדענק פון פירטען יאָהר צייט פון דעם ערשטען פוילישען מלוכה-פּרעזידענט, נאַרוטאָוויטש.

די ערשטע אַקאַדעמיע קומט פאָר נאָכמיטאָג פאַר שול-יוגענד, און די צווייטע אין אָוונד. דער פאָרזיצער פון קאָמיטעט, וואָס אָרדענט איין די אַקאַדעמיעס איז דער פּרעזעס פון שטאָט-ראַט, ה' האָלצגרעבער.

אַ פייערליכע מענדעלע-אַקאַדעמיע.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם צעהנטען יאָהרצייט פון מענדעלע מוכר ספרים, וועלכע געפאַלט אויס היינטיגען חודש, אָרדענט איין די געזעלשאַפט „אָוונד-קורסען“, פּיראַמאָוויטשאַ 14 מאָרגען, שבת, דעם 17-טען ד. ח. אַ פייערליכע מענדעלע-אַקאַדעמיע.

מיט רעפעראַטען וועגען מענדעלע'ן און זיין שאַפען וועלען אַרויסטרעטען די שריפטשטעלער: י. זעלקאָוויטש, מ. בערשלינג און י. ב. גיפּס. צוו. אַנד. וועט אויסגעפיהרט ווערען מענדעלע'ס אַן'איינאַקטער „די אספה.

אין „ארדט“

געהט אַ געמישט פּראָגראַם.

דער „ארדט“ האָט בעשלאָסען אויסצוקלייבען דאָס שענסטע און דאָס בעסטע פון זיינע צוויי פּראָגראַמען און א. נ. „ראָזשינקעס מיט מאַנדלען“ ווייזען זיי פאַר'ן ברייטען עולם.

דער דאָזיגער געמישטער שלאַגער-פּראָגראַם וועט אַלזאָ געשפּילט ווערען: היינט, פרייטאָג צוויי מאָל — פון 7.45 און 10 אין אָוועגד; שבת, 3 נאָכמיטאָג (צו פּאָפּולערע פרייזען) און 7,45 און 10 אין אָוועגד.

דינסטאָג פייערליכע פּרעמיערע פון דריטען פּראָגראַם.

דאַנקזאַגונג.

מיר אונטערגעשריבענע דריקען אויס אונזער בעסטען דאַנק דעם וואַ-שאָווער אויבער-פעלדשער ה' זינגער שוו. יערסקי 34, וועלכער מען קען טרעפען אין לאָדז פּיעטרקאָווער 6, בײַ ה' זאַקס פאַר זיין ראַדיקאַלען ראַט אַ דאַנק, וועלכע מיר זענען פולשטענדיג געהיילט געוואָרען פון די לאַנג-יעהריגע נאַפּאַדין גאַל-שטיינער.

געהב צרט וסכאַניאַ 64, גיסקעקילינסקי 43, ציטקעוויטש פּאָלודניאָווא 24, גאָלדפאַרב פּיעטרקאָווער 8, קאַדיש נאָוואָטיעקאַ 26, קאַדיש נאָוואָטיעקאַ 6, הענדלעס שקאָלנע 12, פרידריך וואָגלטשאַנסקאַ 94, סענדאַק קאָנסטאַנטינער 3, טשאַרני שוו. יאַקובאַ 1 ראָסקעס פּיעטקאָווער 25, האָבערמאַן פּאָלודניאָאַ 25, מאָב פּיעטרקאָווער 18, סקאַקע צעגעלניאַנאַ 29, זילבערשטיין זגערסקאַ 17, 6

די נעכטיגע זיצונג פון לאָדזער שטאָט-ראַט

גענוועהלט יודישע מיטגלידער אין דער הויפּט וואַהל-קאָמיסיע פאַר לאָדז און לאָדזער קרייז.

אָנגענומען דרינגענדע פאָרשלאָגען פון „פועלי-ציון“. — דעקלאַראַציע פון „אונפּאַרטייאישע“.

די נעכטיגע זיצונג פון שטאָט-ראַט האָט געדויערט אינגאַנצען 45 מינוט. די פראַגען וואָס זענען געשטאַנען אויף דער טאָג-אָרדנונג זענען ערלעדיגט געוואָרען אויף דער זיצונג פון סעניאָרען-קאָנווענט. דעריבער איז עס נאָר געווען ענינים פון אָפּשטימונג.

ס'איז אָדורכגעלייענט געוואָרען אַ בריף פון דעטאַליסטען-פעראיין, אַז די פּעטיציע וועגען אָפען האַלטען לענגער די געוועלבער פאַר די חגאות ווערט צוריקגעצייגען, דאָס איז געשעהן צוליב דעם, ווייל דאָס אַרבייטס-מיניסטעריום האָט שוין ערלויבט צו פערלענגערען די האַנדעלס-שעה'ן, איצט איז דער ענין נאָר אָנבעלאַנגט פון דעם רעגירונגס-קאָמיסאַריאַט.

דאַן זענען אויסגעקליבען געוואָרען אין דער לאָדזער הויפּט-וואַהל-קאָמיסיע 4 מיטגלידער! ראַטמ. קעמפּנער, ציראַנסקי, איגנאַש, פּראַשקער און איגנאַש. לעבענהאַפּט און אַלס פערטרעטער — מ. פעדער. אין דער פּאָוויאַטאָווע וואַהל-קאָמיסיע — דאַלעצקי און דעגגוש, אַלס פערטרעטער ג. ניימאַן דאַן ווערט גינסטיג ערלעדיגט די פראַגע וועגען אַן'אייגמאָליגע אונטערשטיצונג פאַר די שטאָטישע אָנגעשטעלטע און אַרבייטער.

פּרעז. זשעמינצקי ערקלערט דאַן, אַז די רעגירונג האָט שוין בעשטימט אַ געוויסע סומע אויף דער הילף פאַר אַרבייטסלאָזע און שוין אין די נאָהעסטע טעג וועט זי אָרגאַניזירט ווערען. פון אונטערשטיצונגען וועלען געניסען נאָר די אַרבייטסלאָזע, וועלכע בעקומען נישט קיין שום אונטערשטיצונג. די הילף וועט זיין נישט אין מזומן נאָר אין פּראָדוקטען.

נאָכדעם ווי דער מאַגיסטראַט ווערט בעפולמעכטיגט אויסצושטעלען וועקסלען אויף 225 טויזענד זלאָטעס אויף איינצוקויפען 2500 טאָן צעמענט אויף קאַנאַליזאַציע-צוועקען. און לאָווניק פּורטאַל ווערט געוועהלט אין מלוכה'שען ראַט פאַר געזעלשאַפטליכע שוץ, בעגרינדעט וויצע-פּרעזעס ד"ר שיפּמאַן דעם דרינגענדען פאָרשלאַג פון „פועלי-ציון“, אַז דער מאַגיסטראַט זאָל עפענען אַ גענוגענדע צאָהל ווארים שטובען פאַר די קינדער פון די פאָלקס-שולען. דערביי זאָלען גענומען ווערען אין אַכט די בעדערפעניששען פון די יודישע קינדער.

די דרינגליכקייט ווערט איינשטימיג אָנגענומען און דער פאָרשלאַג ווערט איבערגעשיקט אין דער קאָמיסיע פאַר אַלגעמיינע ענינים.

ראַטמ. האָלענדערסקי בעגרינדעט דען פאָלגענדען דרינגענדען פאָרשלאַג פון דער „פועלי ציון“-פראַקציע.

צוליב דעם, וואָס ס'ווערט היי יאָהר פאָראויסגעזעהען אַ פערשטאַרקטער בוי-סעזאָן זאָל דער מאַגיסטראַט זיך בעמיהען, צו פערשטאַרקען די טעטיגקייט פון די שטאָטישע ציגעלניעס, וועלכע זאָלען ליפערען ציגעל פאַר די שטעדטישע געביידעס און בוי-קאָאָפּעראַטיוון, בעשטימען מאַקסימאַל-פרייזען אויף ציגעל און אַנדערע בוימאַטעריאַלען, און בעמיהען זיך, אַז די באַהן-דירעקציע זאָל אַריינפיהרען קיין לאָדז 20 מיליאָן ציגעל אויף אַ באַהן-הנחה-טאַריף אין דער הויך פון 33 פּראָצענט.

ראַטמ. רוס לייענט דאַן די דעקלאַראַציע פון דער פראַקציע פון אומפּאַרטייאישע יודען. די דעקלאַראַציע וועלען מיר ברענגען אין זונטאָגדיגען נומער.

לאַמפּען צו אויספערקויפס-פרייזען בעקוועמע דינגונגען
Landsberger, Sittenfeld i Sedel
Narutowicza 6. 987

ביי אישיאַס
ווערט גענומען אויף ניכטערן איין גלאָז ביטערוואַסער פון
Franciszek Józef
וועלכעס פערשאַפט פיל פערלייכטערונגען. ערצטליכע פאָרשריפטען בעצייכנען, אַז דאָס נאַטירליכע ביטער-וואַסער פון
Franciszek Józef
אויך ביי העמאָרידען זיכער און אָנגענעהם ווירקט.
צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקען און סקלאַד אַפּטעטשנעס.

Grand-Kino
היינט ווידערהאָלונג פון דער גר. פּרעמיערע מיט דעם אונפערגעסליכען עקראַן בעצויבערער
RUDOLF VALENTINO
אין זיין גרעסטען לעצטען מייסטערווערק א. נאָמען:
„דעם שייך'ס זוהן“
RUDOLF VALENTINO
מיט זיין וואונדערבאַרער פּאַרטנערקע VILMA BANKY
פאַר יוגענד דערלויבט!
בעמערקונג: יעדע פון די דאַמען, וועלכע קויפט אַ בילעט, בעקומט אומזיסט דאָס בילד פון
אָנהויב פון די סעאַנסען: 4 נאָכמ., שבת, זונטאָג און יום-טוב-פון 1 אַ זייגער. פרייזען פון די פּלעצער אויפ'ן ערשטען סעאַנס פון 50 גר. אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' ר. קאַנטאָר.

די טעג איז פאָרגעקומען די ערעפענונג אין לאָדז פון דער ערשטער פוילישער
מענאַזשעריע

הויפּט-איינגאַנג זאַכאָדניאַ 2-6 געגענאיבער וואָיעוואָדזטוואָ, ווי אויך פון דער אַנגראַוואַ גאַס 9, אין דער געביידע פון קייליכס ברויעריי.
די מענאַזשעריע בעשטעהט פון
60 זעלטענע ווילדע לעבעדיגע חיות
די מענאַזשעריע איז אָפען טעגליך פון 10 פריה ביז 10 אין אָוונד. 986
אַכטונג: עס ווערט אָנגענומען היינט פון פערשידענע ראַסען צו דרעסירען.

Dr. med. GRZEGORZ ROSENBERG
אינערע קראַנקהייטען. 247
Gdańska 44 (דלוגאַ)
24-44 טעלעפאָן
12,30 ביז 2 נאָכמיטאָג, 9 ביז 12
6,30 ביז 9 פון אַ זונטאָג 9 ביז

1000 פּאָר
ריגער
גאַבאַרדין-באָטען
אַנשטאָט 32 זל.— נור 22 זל.
פּעטערבורגער קאַלאָשען „טרעוגאָלניק“ צו 12 זל.
„PEPEGE“ לויט פאַבריקס-פרייזען.
אויספערקויף פון זעמטליכע ווינטער-סחורות
ביי ה. שיינפינקעל, פּעטריקאָווער 44

בעמיש-באַקטעריאָלאָגישע לאַבאָראַטאָריע
מאַגיסטער נ. שאַץ
פּעטריקאָווער 37, 2. שט., פראָנט
אַנאַליזען פון קאַל, אורין, ליכצען א. אַ. וו. אורין-אַנאַליז — 4 זל.

Dr. ROŻANER
ספּעציאַליסט פאַר הויט-, וועגערישע קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע.
היילונג מיט קוואַרץ שטראַהלען און דיאַטערמיע
Dzielna 9 (Narutowicza), tel. 28-98.
עמפּפאַנג פון 8—10 און 5—8, פרויען פון 3—4. וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

אַ בוכבינדער-לעהרלינג 978
קען זיך מעלדען אין דער בוכבינדעריי, זיעלאָנאַ 27.

פרישען בוימאייל און פיש-טראַן
J. GALEWSKA
צו בעקומען ביי
סקלאַד אַפּטעטשנע און פּאַרפומעריע
עק וסכאַדניאַ און צעגעלניאַנאַ 987
ווי אויך אין און אויסלענדישע קאָסמעטישע אַרטיקלען ווי: פּודער, קעלנישע וואַסער און פּאַרפומען צו זעהר בילינע פרייזען
פראַנצויזישער פּודער פון 1 זל. אַ שאַכטעל.

פויליש=דייטשער האַנדעלס=אָפּמאַך
זאָל געשלאָסען ווערען אין א חודש ארום.

בערלין, 15. (ספ. טעל.) „ב. צ. אם מיטאג" טיילט מיט, אז אין מיטען יאנואר זאָלען פערענדיגט ווערען די אונטערהאנדלונגען וועגען א דייטש-פוילישען האנדעלס-אָבמאַך. נאָכ'ן שליסען דעם אָבמאַך זאָל פאָרקומען א פייערליכקייט, אויף וועלכער עס וועלען צוו. אנד. ארויסטרעטען מיט רעדעס דער דייטשער געזאנדטער ראושער. ס'זאָלען בעריהרט ווערען א רייה ריין פאָליטישע ענינים.

איין אינטערנאַציאָנאַל
רעזאָלוציע פון די נאַרוועגישע אַרבייטער.

אָסלא, 15 (ספ. טעל.) אויפ'ן קאָנגרעס פון די נאָרוועגישע פראָפעסיאָנעלע פעראיינען איז מיט 152 געגען 54 שטימען אָנגענומען געוואָרען א רעזאָלוציע פאַר שאַפען איין אינטערנאַציאָנאַל. דער קאָנגרעס האָט בעשלאָסען צו האַלטען זיך אָבגעזונדערט פון דעם מאָסקווער און אמסטערדאַמער אינטערנאַציאָנאַל און האָט בעפולמעכטיגט דעם אויספיהרונגס קאָמיטעט צו שאַפען אַנ'אָבמאַך מיט די נאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציעס פון אַנדערע לענדער, נישט אויסשליסענדיג רוסלאַנד.

דרייסטע איינבּרוך - גנבה.

לעמבערג, 15 (טעלעפאָניש) אונבעקאַנטע פערברעכער האָבען זיך דורכ'ן הויפט-קאַנאַל פון דער קאַנאַליזאַציע ארייגעקומען אין דיסמאַרס לאַגער אויף מאַריאַצקי פּלאַץ און אויסהאַקענדיג א לאָך אין דער פּאָדלאָגע, זיך אריינגעקריגען אין לאָקאַל, דאָרט האָבען זיי אויפגעבראָכען די פאַנצער-קאַסע און צוגענומען אַלץ, וואָס אין איהר איז געווען, די גנבים זענען אנטלאָפען נישט איבערלאָזענדיג קיין שום שפור.

בּונט פון אַרעסטאַנטען.

לעמבערג 15 (טעלעפאָניש) אין דעם שטעטישען אַרעסט איז אויסגעבראָכען א בונט פון די אַרעסטאַנטען, וואָס זענען בעשטימט געוועזען אויף ארויסגעפיהרט צו ווערען פון לעמבערג.

די אַרעסטאַנטען האָבען אויסגעבראָכען די אייזערנע טיר פון א קאַמער, אנטוואָפענט דעם טורמע-וועכטער און האָבען געוואָלט ארויסלאָזען די אַרעסטאַנטען פון אַנדערע קאַמערען. די ארויסגערופענע פאָליציי האָט אבער ארעסטירט אַלע און מ'האָט זיי געשמידטע אין קייטען צוריק אריינגעפיהרט אין דער קאַמער.

אין צוויי וואָכען
5 מאָל חתונה געהאַט.

מאָסקווע, 15. (ספ. טעל.) „איזוועסטיא" טיילט מיט, אז אין פעטערבורג איז צוגעצויגען געוואָרען צו געריכטליכער פעראַנטוואָרטליכקייט איינער, וואָס האָט בעוויזען אין פערלויף פון 2 וואָכען מיט 5 חתונה צו האָבען. אזוי ווי די סאָוויטישע געזעצגעבונג זעהט נישט פאָר קיין שום בעגרענצונגען אויף דעם געביט, האָט מען געגען איהם פערפיהרט א פּראָצעס פאָר שווינדעל, ווייל ער האָט פאָר זיין נייער כלה פאַרבעהאַלטען זיינע פריהערדיגע חתונות.

טויזענדער דערהרג'טע און פערוואונדעטע.
פּרטים וועגען די בּלוטיגע שלאַכטען אין און אַרום קאַנטאָן.

לאָנדאָן, 15 (ספ. טעל.) נאָך שווערע קאַמפען האָט די נאַציאָנאַלע אַרמעע אונטער דער אָנפיהרונג פון גענעראל טשאַנג, געהענדיג פון שאַנכאַי, פערנומען קאַנטאָן, וואָס איז געווען בעזעצט פון די כינעזישע קאָמוניסטען. כינעזישע קאַנאָניערקעס האָבען פון דער שיף-אַרטילעריע אָפּגעשאָסען דאָס רויטע מיליטער, וואָס האָט פערטיידיגט קאַנטאָן.

נאָך א שווערען בלוטיגען קאַמף אין די פאָרשטעט און אויף די גאַסען, האָט די נאַציאָנאַלע אַרמעע פערנומען די גאַנצע שטאָט, נאָר אין דער געביידע פון אַרבייטס-פערמיטלונגס-אַמט האָבען זיך נאָך איינגעהאַלטען קאָמוניסטישע אָפּטיילונגען, וואָס האָבען ארויסגעוויזען א שטאַרקען ווידערשטאַנד. די צאָהל געפאַלענע דערגרייכט – 5,000. די פעלדער ארום זענען בעדעקט מיט געהרג'טע און פערוואונדעטע. פיל גאַסען זענען פערניכטעט פון די שרפות.

לאָנדאָן, 15 (ספ. טעל.) לויט די לעצטע ידיעות, וואָס קומען אָן פון כינעזישען שלאַכט-פעלד האָט דאָס רויטע מיליטער אין קאַנטאָן דערמאָרדעט און פערוואונדעט ביז 20 טויזענד פערזאָן. אַלע טורמעס זענען דעמאָלירט. 2000 אַרעסטאַנטען זענען בעפרייט געוואָרען פון די טורמעס, זיי האָבען זיך געלאָזט ראַבירען די געזעלשאַפטליכע און פריוואַטע הייזער.

לויט ענגלישע קוועלען פון האָנקאָנג האָט דער קאַנטאָנער ראַט פעראָרדענט אויסצומאָרדען אַלע „בורזשוען". די „שטאַנדאַרד אייל קאָמפּאַניע" האָט ארויסגעשיקט קיין קאַנטאָן א געפּאַנצערטע שיף צו ראַטעווען די אייראָפּעאישע און אַמעריקאַנער בירגער. לויט די לעצטע ידיעות פון האָנקאָנג האָט דאָס מיליטער פון גענעראַל לי נעכטען בעזעצט דעם אינזעל האָנאַן און זיך ארויסגעזעצט אין אייראָפּעאישען שטאָט-טייל. דאָס רויטע מיליטער האָט זיך צוריקגעצויגען אין שטאָט. דאָס מזרח פערטעל פון שטאָט איז בעפרייט געוואָרען פון רויטען מיליטער.

איצט בושעוועט דאָרט דאָס פייער, די שרפה איז ארויסגערופען געוואָרען דורכ'ן אָפּטרעטענדען רויטען מיליטער.

פרייער ווילען אָדער אויף א פרעמדען שטריקעל?
פון דעפ. דר. י. ראָזענבלאַט.

ווען ס'איז געקומען דער מאָמענט פון דער מאַי איבערקעהרעניש, האָט שוין עקזיסטירט א גינסטיגע אַטמאָספער פאַר בעגרעניצען די רעכט פון פּאַרלאַמענט אין פערשידענע ריכטונגען.

מיר האָבען שוין אין די פריהערדיגע אַרטיקלען אָנגעוויזען, אז וולאַדיסלאַוו גראַבסקי האָט דורך זיין טאַקטיק אונטערגעגראָבען דעם פּרעסטיזש און אויטאָריטעט פון פּאַרלאַמענטאַרישען סיסטעם. די מאַי איבערקעהרעניש איז געווען געריכטעט ספּעציעל געגען דער רעגירונג פון וויטאָס, געגען דעם וויטאָס-סיסטעם, וועלכע האָט רעפּרעזענטירט די סיים-מעהרהייט. ס'איז נאַטירליך, אז די קלעפּ, וואָס זענען געווען געריכטעט געגען דער הערשענדער מערהייט, האָבען גלייכצייטיג געטראָפען דעם סיים גופא.

אונטער'ן איינדרוק פון דער געשאַפענער סיטואַציע איז דער סיים איינגעגאַנגען דערויף, אז געוויסע רעכט זאָלען איבערגעטראָגען ווערען אויפ'ן מלוכה פּרעזידענט. די בעסערונג פון דער ווירטשאַפטליכער לאַגע, וועלכע איז איינגעטראָטען א קורצע צייט נאָכדעם, איז געוואָרען אויפגעפאַסט אַלס א פּועל יוצא פון דער נייער אָרדנונג.

מיר וועלען זיך דאָ נישט ארייגלאָזען צו אַנאַליזירען צי די ערשיינונגען האָבען זיך נאָר צופעליג צוזאַמענגעטראָפען, ווי ס'בעהויפּטען איינינגע, צי זיי זענען געווען אָרגאַניש פערבונדען. דער צייט פעריאָד איז צו קורץ פאַר א געשיכטליכע געשעהעניש, אז מ'זאָל קאָנען אָביעקטיוו און ריכטיג דאָס אַלץ גענוי אָפּשאַצען. די דאָזיגע אויפגאַבע מוז מען איבערלאָזען דעם צוקונפטיגען היסטאָריקער. מיר קענען זיך נאָר פערנעהמען מיט'ן קאָנסטאַטירען פון דעם, וואָס ס'געהט היינט פאָר.

און מיר מוזען קאָנסטאַטירען, אז אין די מאַסגעבענדע קרייזען הערשט די מיינונג, אז די ראָל פון פּאַרלאַמענט מוז זיין א רעדוצירטע, א בעשרענקטע. פּראָפ. מאַקאָווסקי, דער געוועזענער יוסטיץ-מיניסטער אין דער ערשטער רעגירונג פון באַרטעל, בעמיהט זיך טעאָרעטיש און יורידיש צו בעגרינדען, אז א פּאַרלאַמענט מוז אומגעבילדעט ווערען אין א מין בעראַטענדע קערפּערשאַפט.

אינטערעסאַנט איז, אז פּילסודסקי'ס אָנהענגער, וועלכע האַלטען זיך זעלבסט פאַר פערטרעטער פון דעמאָקראַטישע ריכטונגען, שטעהען אויף מאַקאָווסקי'ס שטאַנדפונקט. ווי דער מאַסגעבענדסטער פאַקטאָר גופא אינ'ם היינטיגען פּוילען דענקט דעריבער, איז נישט גאַנץ קלאָר.

מיר האָבען שוין אין די פריהערדיגע אַרטיקלען אָנגעוויזען, אז אַ רעפּובליק קען נאָר עקזיסטירען ווען זי שטיצט זיך אויף א סובערענער פאָלקס-פערטרעטונג. פּוילען געפינט זיך לויט איהרע געאָגראַפישע פעלהעלטנישען אין אַזאַ לאַגע, אַז דער דעמאָקראַטישער רעזשים איז פאַר איהר א לעבענס בעדינג. ס'זענען פערהאַן עלעמענטען, וואָס זעהען די ישועה אין א קעניגטום. יעדענפאַלס איז עס א קלאָהרער שטאַנדפּונקט, אָבער ס'וואָלט געווען א פעהלער צו גלויבען, אז צווישען א מאָנאַרכיע און א רעפּובליקאַנישען סיסטעם זענען פערהאַנען אַנדערע מעגליכע ראַציאָנעלע מיטעלוועגען. דיקטאַטורען האָבען נאָר א זין אויף קורצע פּעריאָדען, אויף לענגערע צייטען טויגען זיי נישט און זענען שעדליך. מ'פערמישט ביי אונז אָפט די זעהר בעגריפען פון סימפּאַטיע צום מאַרשאַל פּילסודסקי און פּאָליטישער וועלט - אַנשויאונג בכלל. דאָס זענען צוויי פערשידענע זאַכען: מ'קען זיך בעציהען מיט אַנערקענונג צו די פערדינסטען פון א מענש און גלייכצייטיג האָבען אַנ'אייגענע מיינונג איבער סאָציאַל פּאָליטישע פּראָבלעמען.

דער דאָזיגער מאָמענט שפּילט גראָד א ראָל היינט פאַר די וואַהלען. פיל גלויבען, אז אויסנוצענדיג דאָס וויכטיגסטע רעכט, וואָס א בירגער בעזיצט אין א דעמאָקראַטישען לאַנד, ד.ה. דאָס וואַהל-רעכט, מוז מען זיך דורכאויס ריכטען לויט'ן ווילען פון דער רעגירונג, וועלכע געפינט זיך איצט ביי דער מאַכט. ס'איז אריינגעטראָטען א פערוויהרונג אין די מוחות. דער גאַנצער זין פונ'ם וואַהל רעכט ליגט אין דעם, אז דער בירגער זאָל האָבען די מעגליכקייט אָפּצוגעבען זיין שטימע לויט זיין געוויסען און פערשטאַנד. די דאָזיגע וואָס האַנדלען אַנדערש, וועלכע לאָזען אויסאיבען אויף זיך א דרוק, וועלכע האַנדלען אונטער'ן איינדרוק פון מורא און פּאַניק, די דאָזיגע עלעמענטען בעווייזען נאָר איין זאַך, אז זיי זענען נישט רייף פאַר'ן בעגריף בירגער, זיי זענען נישט רייף צו דער פרייהייט.

די קאָנסטיטוציע זאָגט אויסדריקליך, אז די וואַהלען זענען געהיימע און געהיימע וואַהלען זענען איינגעפיהרט דערצו, אז יעדער מענש זאָל האָבען אַנ'איינפלוס מן הצד קענען ערפילען זיין העכסטען חוב. ווען די וואַהלען וואָלטען נישט געווען געהיים, וואָלטען די סאָציאַל שוואַכערע עלעמענטען געוועזען פּאַלשטענדיג אָפּהענגיג פון די אַזוי גערופענע „אויבערשטע שיכטען": דער אַנגעשטעלטער, דער אַרבייטער וואָלט געמוזט שטימען אויס מורא אַזוי, ווי זיין אַרבייטס-געבער הייסט עס איהם; דער קליינהענדלער וואָלט זיך געמוזט ריכטען לויט'ן ווילען פונם גראָסיסט, דער לעצטער-וואָלט געמוזט געהאָרכען די אָנווייזונגען פונם פאַבריקאַנט; דער קליינער בעאַמטער, וואָלט געווען געצוואונגען זיך צוצופּאַסען צום ווילען פון זיין פאָרגעזעצטען; דער לעצטער וואָלט זיך געפונען פּאָלשטענדיג אין די הענד פונם מיניסטער. דאָס גאַנצע וואַהל-רעכט וואָלט געוואָרען אַנ'אַבסורד, א פּאַראָדיע, א קאַבאַרעט-פאָרשטעלונג, ענליך ווי אין היינטיגען איטאַליען.

און וואָס בעשטעהט דען דער גאַנצער פּראָגרעס, צי וואָס שטרעבט דען דער מענשליכער גייסט, ווען נישט צו זיכערען יעדען מענש די ברייטסטע פרייהייט, נאָר מיט איין בעשרענקונג, אז זי שטעהט נישט אין געגענזאַץ צום הערשענדען געזעץ, אין וועלכען קאָדעקס געפינט זיך אַנ'אַרטיקעל, אז ס'איז נישט ערלויבט צו שטימען אויף אַנ'אַנדערען אופן ווי די רעגירונג פערלאַנגט? אומגעקעהרט—די פּוילישע קאָנסטיטוציע זאָגט אויסדריקליך, אז די רעגירונג, וועלכע האָט נישט פאַר זיך קיין מעהרהייט מוז זיך אָנגעבען אין דימיסיע.

די פערוויהרונג אין די מוחות איז אַזוי ווייט דערגאַנגען, אז מ'פאָדערט, אז גאַנצע שיכטען, גאַנצע פעלקער זאָלען נישט שטימען אַזוי, ווי זייערע לעבענס-אינטערעסען הייסען עס צו טון, נאָר אויף אַזאַ אופן ווי דעם אָדער יענעם פּאָליטישען פאַקטאָר איז עס נוצליך. די פּאָליטישע אונרייפקייט פון געוויסע שיכטען בעווייזט זיך ארויס אַמבּולטסטען דורכדעם, וואָס זיי זאָגען זיך אָפּ פריוויליג פון זעלבסטשטענדיגען דענקען, פון דער פעהיגקייט אַליין צו בעשטימען וואָס פאַר זיי איז גוט, אָדער שלעכט און גיבען איבער זייער גורל אין די הענד פון אַנדערע. זיי פערשפּרייטען צווישען זיך און אין פאָלק א פּאַניק, א געפיהל פון מורא פאַר די קאָנסעקווענצען פון דעם, וואָס זיי וועלען האַנדלען אַלס זעלבסטבעוואוסטע מענשען מיט א מענשליכען כבוד. זיי ווילען דורכאויס דינען אימיצען: היינט – דעם, מאָרגען – אַנ'אַנדערען און קענען זיך נישט אָפּזאָגען פון די העסליכע קנעכטס-געפיהלען. זיי פערשטעהן נישט, אז אין בעסטען פאַל בענעהמען זיי זיך ווי קליינע קינדער, ווייל זיי גלויבען, אז אין דער פּאָליטיק עקזיסטירט דאַנקבאַרקייט, אָדער אונדאַנקבאַרקייט, סימפּאַטיע אָדער אַנטיפּאַטיע. זיי שטעלען זיך פאָר, אז פאַר א „גוטער" אויפפיהרונג, ווערט מען בעלוינט און פאַר א „שלעכטער" בעקומט מען א שטראָף. ניין, אין דער פּאָליטיק, אין די בעציהונגען נישט נאָר צווישען מלוכות און פעלקער, נאָר אפילו – צווישען איינצעלנע שיכטען פון דער בעפעלקערונג אינ'ם זעלבען לאַנד, הערשען גאַנץ אַנדערע פּרינציפּען און דער וויכטיגסטער פּרינציפּ בעשטעהט אין דעם, אז מיט דעם וואָס איז שטאַרק, רעכענט מען זיך, מיט דעם, וואָס מ'ברויכט פערהאַנדעלט מען, פאַר'ן שוואַכען מאַכט מען צו די טיר פאַר דער נאָז און מ'רעדט נישט מיט איהם. דאָס פּאַרלאַמענטאַרישע סיסטעם בעשטעהט טאַקי אין דעם, אז די פערשידענע גרופּען פון דער בעפעלקערונג מוזען שטעהען אויף דער וואַך פון זייערע אייגענע אינטערעסען, און פונ'ם קאַמף פון די געגענזייטיגע אינטערעסען ענטשטעהט א מיטעל-וועג, וועלכער בעפרידיגט – מעהר אָדער ווייניגער – אַלעמען.

זעלבסטפערשטענדליך, ס'איז נישט גלייכגילטיג אויף וועלכען אופן און מיט וועלכע מיטלען דער מיטעלוועג ווערט דערגרייכט. וועגען דעם אין ווייטערדיגען אַרטיקעל.

לײדענדע אויף
צוקער-קראַנקהייט
(דיאַבעטיקער)
ערצטליכע וועלט-בעריהמטהייטען פאַר דיאַבעטיקער פון אַלע קאָניאַקען, איז דער איינציגער
Koniak Boulestin
אַלס נאַטורעלער פּראָדוקט, פאַר וועלכען עס גאַראַנטירט
BOULESTIN & Co. Cognac
הורט און דעטייל:
M. BERMAN,
Łódź, Piotrkowska 53.

FERRO-ELEKTRICUM
Łódź, Piotrkowska 123,
tel. Nr. 11-69 i 51-29.
ביליגע קוועלע פון איינקויף פון
זשאַרובּעס,
מאַטאָר-שטויבּערס
און עלעקטראָטעכנישע
מאַטעריאַלען.
926

מחר בשבת, בשעה 5 אחה"צ תערך בעולם ההסתדרות הציונית (צגלנינה 4)
אספה עברית
מוקדשת לפרובלימות של הועידה הארצית של ההסת. „תרבות" בפולניה.
המרצים ה"ה: משה לימון, פ. לינדר, ד"ר טרטקובר.
אחרי ההרצאות יהיו וכוחים.
הכניסה חנם! 166 הכניסה חנם!

דאָס לעבען פאָדערט גרויסע טאַטען

נאָר דערצו איז די אמעריקאַנער רעגירונג נישט צוגעוואוינט

מיט האָפנונג און בעאונרוהיגונג קוקט די אַלטע וועלט אויף אַמעריקע. גלייכצייטיג מיט דער פּעראָרימטער, שוואַכער אייראָפּע, וועלכע ווערט צוריסען פון בעגענזייטיגער שנאה, וועלכע ווערט ערשיטערט פון די טיפע סאָציאַלע קריזיסען אין וועלכער עס קומען פאָר צוזאַמענשטויסען צוליב שלעכט-פּערשטאַנענע עקאָנאָמישע אינטערעסען, געפינט זיך אַ גרויסע מעכטיגע מלוכה, וועלכע פערנעהמט אַ קאָנטינענט פון ים-ביז-ים, וועלכע בעוואוינט העכער 100 מיליאָן מענשען פון איין קולטור און איין שפּראַך, וועלכע פערמאָגען אונגעהויערע אָנגעזאַמעלטע רייכטימער, אונבעגרעניצטע טעכנישע מעגליכקייטען. די מלוכה איז נאָך דערביי דער קרעדיטאָר פון דער גאַנצער אַלטער וועלט, וועלכע נויטיגט זיך נאָך איצט אין דעם צופלוס פון די אַמעריקאַנער קאַפּיטאַלען. עס פערשטעהט זיך, אַז אַלע וויכטיגע פּראָבלעמען פון דער געגענווערטיגער אייראָפּעאישער פּאָליטיק איז אין אַ געוויסער מאָס אָפּהענגיג פון די פּעראייניגטע שטאַטען.

זיי קאָנטראָלירען די קאָמפּליצירטע רעפּאַראַציאָנס-פראַגע, וועלכע בעשטימט די בעציהונגען צווישען פראַנקרייך און דייטשלאַנד. זיי, וועלכע האָבען נאָר וואָס ערטיילט אַ הלואה פאַר פּוילען, איז נישט גלייכגילטיג די געשעהענישען אין מזרח-איירופּע, פון זיי איז אָפּהענגיג די פינאַנץ און צוגלייך אויך די סאָציאַלע פּאָליטיק פון נאָך אַ צעהנדליג מלוכות.

אין נישט קיין קלענערער מאָס פיהלט זיך די ווירקונג פון די פּעראייניגטע שטאַטען ביים לעזען די וועלט-פּראָבלעמען: אָהן דעם אַנטייל פון אַמעריקאַ זענען נישט מעגליך צו לעזען די פראַגען נישט וועגען ענטוואָפנונג, נישט וועגען אַ פּערפּליכטענדען אַרביטראַזש און פערבאָט פון אַ מלחמה. עס איז דעריבער קיין וואונדער נישט, וואָס די אויפמערקזאַמקייט פון דער אייראָפּעאישער געזעלשאַפט איז געווענדעט איבער'ן אָקעאַן.

צום בעדויערן איז די אויפמערקזאַמקייט פון יענער זייט ים אויף צוריק נישט אַזאַ גרויסע. אַ בעווייז דערצו איז דעם פּרעזידענט קולידזש'ס בריף צום קאָנגרעס.

קולידזש „דער שווייגער" איז איצט געווען ספּעציעל איינגעהאַלטען. צום גרויסען און אויפריכטיגען בעדויערען פון דער אייראָפּעאישער פּרעסע האָט ער קיין איינציג וואָרט נישט אַרויסגעלאָזט נישט וועגען דעם פעלקער-בונד, נישט וועגען דער ענטוואָפנונגס-קאָנפערענץ, נישט וועגען די אייראָפּעאישע חובות. דאָס וואָס ער האָט געזאָגט וועגען די ים-בעוואָפנונגען, איז הגם ער האָט עס אַרויסגעזאָגט בכיון נישט דייטליך, האָבען עס אַלע פערשטאַנען אין דעם זין, אַז די פּעראייניגטע שטאַטען וועלען פערגרעסערן זייער פלאָט, נישט וואַרטענדיג אויף קיין הסכמות. דער דאָזיגער טייל פונם בריף האָט געבראַכט אַ געוויסע בעפרידיגונג דעם ענגלישען באַלדווין-קאַבינעט, אַראָפּנעהמענדיג פון איהם טיילווייז די שולד פאַר דער מפּלה פון דער „קאָנפערענץ פון דריי". נישט אָהן אַ גרונד בעהויפּטען איצט די ענגלענדער, אַז די אַמעריקאַנער וועלען זיך נישט ענטוואָפנען.

דאָס לעבען פאָדערט פון די פּעראייניגטע שטאַטען אַ פּאָליטיק פון גרויסע טאַטען, נאָר צו אַזאַ פּאָליטיק זענען די וואַשינגטאָנער פּאָליטיקער שוואַך צוגעגרייט. דעם פּרעזידענטס בריף פערשווייגט אַפילו אַזעלכע בעדייטענדע פראַגען, וועלכע בעציהען זיך דירעקט צו די פּעראייניגסע שטאַטען. צום ביישפּיל די פראַגע וועגען דער פּאַן-אַמעריקאַנישער בעוועגונג און די בעציהונג מיט די לאַטיינישע רעפּובליקען פון דרום-אַמעריקע, וועגען דער פּאַנאַמע-פראַגע א.א.וו.

וועגען אַנדערע פראַגען, ווי למשל, וועגען דער מעקסיקאַנישער דריקט ער זיך אויס אַזוי ווי עס בערעכטיגט נישט איינגאַנצען דער אָפיציעלער אָפּטימיזם.

אָנשטאָט דער גרויסער פּאָליטיק וועט זיך דער קאָנגרעס פערנעמען מיט אַ קליינער פּאָליטיק—נישט אומזיסט דאַרף דער קאָנגרעס בעהאַנדלען 4300 געזעץ-פּראָיעקטען. עס בעווייזט זיך דאָ אויך די שוואַכקייט פון קולידזש'ס רעגירונג. אין דעם פּאַרלאַמענט האָט זי אַ מעהרהייט, נאָר פון 40 שטימען אין סענאַט איז זי אין דער מינדערהייט. דערביי דערנעענטערן זיך די פּרעזידענטען-וואַהלען.

קולידזש האָט, ווי בעקאַנט, ענטגילטיג אָפּגעזאָגט פון זיין קאַנדידאַטור און די אויפמערקזאַמקייט פון די אַמעריקאַנער פּאָליטיקער איז געווענדעט אויף דעם צווישען-פּאַרטייאישען קאַמף.

ב. ט.

דערמיט מאַך איך בעקאַנט, אַז נאָך אַ גרינדליכען רעמאָנט, האָב איך ערעפענט אַנ'ערשטקלאַסיגען

דאַמען=און הערען=סאַלאָן

אונטער דער לייטונג פון בעוואוסטע פאַכמענישע קרעפטען.

פּרייז-קוראַנט פון דאַמען-סאַלאָן
שערען . . . . . . 60 גר.
מאַניקור . . . . 60 גר.
וואַסער-אָנדולאַציע
פאַרבען די האָר מיט אָריג. HENNÉ

פּרייז-קוראַנט פון מענער-סאַלאָן
ראַזירען מיט קאָל.וואַסער 40 גר.
שערען . . . . . . 80 גר.
מאַסאַזש פון געזיכט . 50 גר.
קאָפּ-וואַשען . . . 50 גר.

מיט אַכטונג 364

M. KUPKA

Południowa 12

אין באַלוטער שטובען

בילדלעך פון נויט און עלענד

געוועזען - נישטאָ.

ביידע האָבען זיי געאַרבייט, ביידע האָבען זיי צוגעהאָלפען צו דער פּרנסה: דער טאַטע און די מאַמע. די מאַמע האָט די בייגעל געבאַקען און דער טאַטע האָט די בייגעל פערקויפט.

בייגעל איז אַ וויסטע פּרנסה, אַ שווערע פּרנסה. נישט אַזוי לייכט באַקט זיך בייגעל; ביז מען קנעט, מען ראָשטשענט, מען וואַרגעלט, מ'פלעכט און ביז מען קאָכט זיי אָפּ און מ'באַקט זיי אויס שטעכט אין די זייטען, עס ציטערען די הענד און די פלייצעס ציהען דעם קאָפּ צו דער ערד אַראָפּ און אַז דער קויבער בייגעל איז שוין פערטיג און מען שטעהט אין גאַס און מ'רעדט זיך דעם גרגרת אַרויס און עס קומט שוין אַ קונה שפּרינגט אונטער אַ קאָנקורענט און פערקויפט גאָר אַ רעשטעל און מען בלייבט שטעהן מיט'ן קויבער אויסגעקיהלטע און אויסגעטאַפּטע בייגעל... נאָר, ווי זאָגט מען עפּיס: „במקום שאין איש — אַז קיין אַנדערע פּרנסות זענען נישט פערהאַנען איז בייגעל אויך, מ'שטיינס געזאָגט, אַ פּרנסה.

איז די יונגע, אַכטאונצוואַנציג יעהריגע מאַמע געשטאַנען פון אינדערפריה ביז נאָכמיטאָג ביים ברעט און מיט אָנגעדראָלענע הענד טייגן געקנעטען. האָבען געשטאָכען די זייטען, דער קאָפּ איז שווער געווען, האָט די יונגע מאַמע אָפּט אַ זיפּץ אין טייג אַריין פערלוירען און דעם זיפּץ אין אַ בייגעל אַריין געפלאָכטען און שפּעטער האָבען מענשען געקויפט: פינף בייגעל מיט זיפצען פאַר אַ צוואַנציגער... און דער יונגער טאַטע איז געשטאַנען ביים איזערנעם אייוועלע, געפילנעוועט, אַז די בראָטערעהר זאָל זיין גוט אויסגעהייצט און אַז דער גרויסער טאָפּ וואַסער, וועלכען דאָס אייזערנע אייוועלע האָט קוים געקענט דערשלעפּען, זאָל קאָכען...

האָט דאָס אייזערגע אייוועלע געהאַט הינקענדיגע פיס, אָפּגעשיילטע לענדען און גרויסע, אויסגעברענטע לעכער, האָט דער טאַטע די הינקענדיגע פיס מיט ציגעל און שטיינער אויסגעגלייכט און די לעכער מיט ליים און בלאָטע פערשמירט (ליים און בלאָטע איז אין באַלוטער שטיבען דאָ לרוב — עס קאָסט נישט קיין געלד...) און אַז די מאַמע איז פערטיג געוואָרען מיט'ן קנעטען, מיט'ן פלעכטען און אויפ'ן ברעט זענען געלעגען אויסגעסדר'ט די בייגעל, האָט זיי דער טאַטע איינס נאָך איינס, אָפּגעטובל'ט אינ'ם טאָפּ קאָכעדיג וואַסער און אויסגעלייגט זיי, צו פינף אין אַ רייהע אויף דער שוואַרצער פאַן און אַריינגערוקט אין דער אויסגעגליהטער בראָט-רעהר.

זענען די בייגעל זיכערע געלעגען אין דעם אויסגעוואַרעמטען לייב פון אייזערנעם אייוועלע, ווי אַנ'אָנגעשטאָפּטער טייסטער אין אַ פערקנעפּעלטער בוזעם-טאַש און האָבען דורך די לעכער אַרויסגעשיקט איבער'ן שטיבעל אַ בייגעלדיגען ריח און אַ בייגעלדיגען רויך, וועלכער האָט זיך געקנוילט און געקאָלערט, געשלאָגען זיך קאָפּ אָן וואַנד און איינגערעמט אין שוואַרצען דאָס פינעווער לעמפּעל, וואָס איז געהאָנגען נעבען קוימען — — — —

ביידע האָבען זיי געאַרבייט. ביידע האָבען זיי צוגעהאָלפען צו דער פּרנסה: דער טאַטע און די מאַמע. און דאָס קליינע, יעהריגע פּיוועלע, וואָס האָט דערווייל צו דער פּרנסה נישט געקענט צוהעלפען, האָט זיך געריטשט איבער דעם שטיבעל, פון דעם טאַטען, ביז צו דער מאַמען און פון דער מאַמען, ביז צום טאַטען און האָט זיך אויסגעלערנט שרייען, אַז עס זאָל איהם שפּעטער צונוץ קומען:

— הייסע, הייסע, הייסע ביידעל!..

האָט דער טאַטע געקוואָלען און די מאַמע האָט געלאַכט און צוויי פאָר שטראַהלענדיגע אויגען זענען געפאַלען אויפ'ן קינד'ס קעפּעל.

ווי לאַנג אָבער קען זיך אַ טאַטע, אַ בייגעל-הענדלער, וואָס דאַרף זיין שנעל אין גאַס איידער עס קומען די קאָנקורענטען און פערקויפען די בייגעל הייסערהייט — ווי לאַנג קען זיך אַזאַ טאַטע פרעהן מיט אַ יעהריג פּיוועלע?..

אַזוי ווי די בייגעל האָבען אָנגעהויבען קנאַקען אין די הייסע בראָט-רעהר און שרייען, אַז מ'זאָל זיי פונ'ם גיהינום אַרויסנעמען האָט דער טאַטע גענומען דעם קאָרב, אַרומגעבעט איהם מיט זעק, די מאַמע האָט די פלאַמיגע בייגעל אין קויבער אַריינגעסדר'ט און דער טאַטע איז שנעל געלאָפען אין גאַס אַריין... און דאָס קליינע, יעהריגע פּיוועלע האָט איהם נאָכגעשריגען:

— הייסע, הייסע, הייסע ביידעל.

האָט דער טאַטע אין גאַס זיך געדרעהט, מיט די אויגען געבעטען, דעם האַלז זיך געריסען.

— פינף אַ צוואַנציגער, פינף אַ צוואַנציגער, יודען — הייסע, הייס!... און די יודען זענען פערבייגעלאָפען און געטראַכט זיך: „שפּעטער, שפּעטער, אַבי די מציאה וועט נישט אויספּעהלען" זענען דעם טאַטע די הענד, פון דער בייגעלדיגער משא, אָפּגעשטאַנען, פלעגט ער זיי איבערנעהמען אויף דער צווייטער און נאָך העכער שרייען:

— פינף אַ צוואַנציגער, פינף אַ צוואַנציגער! — פלעגט דאָס געשריי אָפּט דערהערען אַ פּאָליציאַנט, אָנקומען און אויסשיטען די בייגעל אין רינשטאָק אַריין...

פלעגט זיך דענסטמאָל דער טאַטע אַראָפּבייגען, אויפקלייבען די בייגעל און עס זענען איהם טרערען געפאַלען אין רינשטאָק אַריין און ווייטער לויפען איבער טראַמווייען, איבער אויטאָמאָבילען, איבער דראָזשקעס און ווייטער שרייען... אַזאַ איז שוין די פּרנסה: זומער אין די גרעסטע היצען, ווינטער אין דער גרעסטער קעלט מוז מען זיין אין גאַס, שלעפּען אויף די דאַרע הענד אַ משא און שרייען. די הויפּטזאַך שרייען... דערפאַר קומט מען שפּעט ביינאַכט אַהיים אַמאָל מיט אַ צווייצרגילדען ריוח און אַמאָל מיט... אָפּגעשטאַנענע הענד און אַ קויבער פערבלאָטיגטע בייגעל — — —

האָט אין באַלוט אַ פּאָר-פאָלק געלעבט, אַ יונגער טאַטע מיט אַנ'אַכטאונצוואַנציג-יעהריגע מאַמע, האָבען זיי אַ שטיבעל פערמאָגט אַ קליין, יעהריג, פּיוועלע און אַנ'אייזערנעם אייוועלע מיט אַ בראָט-רעהר. האָט דאָס אייזערנע אייוועלע געהאַט הינקעדיגע פיס, אָפּגעשיילטע לענדען און גרויסע, אויסגעברענטע לעכער און... דאָס קליינע, יעהריגע, פּיוועלע האָט זיך געריטשט אויף דער ערד...

האָט דער טאַטע אייביג פּיווילען געוואָרענט:

— פּיוועלע, ניטע, דאָ נישט קריך — דאָ בוץ! — אָפּבריהען... האָט פּיוועלע דעם טאַטען האָרכען נישט געוואָלט און זיך דוקא צום הינקעדיגען אייוועלע גערוקט; דאָרט איז געווען וואַרים, דאָרט איז געווען ליכטיג און אין איבריגען שטיבעלע, אייביג אַזוי קאַלט, אייביג אַזוי פינסטער...

און עס האָט דאָך דער יונגער טאַטע אַזוי געבעטען, אַזוי געוואָרענט און די מאַמע האָט געשריגען, געוויינט, געשלאָגען אַמאָל און פּיוועלע האָט נישט געוואָלט פערשטעהן, גראָד ווי עס וויל נישט פערשטעהן דאָס זומער-פייגעלע, אַז אויפ'ן ליכט אַרויף טאָר מען נישט פליהען, ווייל מ'ברענט זיך אָפּ די פליגעלעך און דאָס קערפּער'ל ווערט פערקויהלט...

האָט פּיוועלע אין אַ שווערען ווינטער-טאָג צום אייוועלע זיך געריטשט, ביי אַ ציגעל פון הינקעדיגען פיס זיך די רויטע, אָנגעשוואָלענע הענדלעך געוואַרעמט און פּיוועלע האָט געזעהן, אַז וואַרימקייט איז גוט, האָט ער דעם ציגעל צום קאַלטען בייכעל זיך געוואָלט צולעגען און האָט מיט ביידע רויטע הענדלעך געשלעפּט און געצויגען...

האָט דאָס אייזערנע, אָנגעגליהטע אייוועלע, ווי לאַנג שוין אָפּוואַרטענדיג אַזאַ געלעגענהייט, מיט כעס זיך געגעבען אַ וואָרף אויפ'ן קליינעם פּיוועלע און מיט רוגז איהם אָפּגעגאָסען מיט'ן קאָכעדיגען טאָפּ וואַסער — עס האָט דאָס אייזערנע אייוועלע נקמה גענומען פאַר זיינע הינקעדיגע פיס, אָפּגעשיילטע לענדען און גרויסע, אויסגעברענטע לעכער... און פּיוועלע איז געלעגען הינטער דער משא פון צעגליטען אייזען, קאָכעדיגען וואַסער און פייער און אַפילו קיין פּיפּס נישט געטון, ווי פערשטעהענדיג, אַז אין אַלעמען איז שולדיג ער, נאָר ער אַליין... בלויז דער יונגער טאַטע און די אַכטאונצוואַנציגיעהריגע מאַמע האָבען געשריגען, אַזוי הויך, אַזוי בייז און אַזוי ביטער געשריגען, אַז די אָנגעלאָפענע מענשען (יענעמס אומגליק האָט יעדער ליב צו זעהן...) האָבען זיך געוואונדערט:

— מענשען מיט אָפּגעשוואַכטע הערצער פון נישט דערעסען און נישט דערשלאָפען, ווי קענען זיי אַזוי מורא'דיג, אַזוי ביטער שרייען?! — — —

האָט אין באַלוט אַ פּאָרפאָלק געלעבט, האָבען זיי ביידע געאַרבייט, האָבען זיי געהאַנדעלט מיט בייגעל און זיי האָבען פערמאָגט: אַ קליין, יעהריג, פּיוועלע און אַנ'אייזערנעם אייוועען מיט אַ בראָט-רעהר. איז פּיוועלע געשטאָרבען און דער אויוועען אויף אייביג צעבראָכען געוואָרען.

יוסף זעלקאָוויטש.

זאַל פילהאַרמאָניע, נאַרוטאָוויטשאַ 20

גאַסטראָלען פון די בעליבטע אַמעריקאַנער קינסטלער

אַננאַ און היימאַן יאַקובאָוויטש

פרייטאַג, ד. 16-טען 9 אַ זייגער אין אָווענד

כינקע-פינקע

קאָמישע פּיעסע אין 6 בילדער מיט געזאַנג און טענץ פון לאַטיינער.
הויפּט-ראָלען: דינה'לע-אַנאַ יאַקובאָוויטש; הערצאָג-ה. יאַקובאָוויטש

שבת, 3.30 נאָכמיטאָג צו ביליגע פּרייזען-דאָס

פערבלאָנדזשעטע שעפעלע

אין 3 אַקטען מיט פּראָלאָג און עפּילאָג מיט געזאַנג און טענץ פון טאָמאַשעווסקי. הויפּט-ראָל „סאָניע"-אַנאַ יאַקובאָוויטש.

פּרעמיערע! שבת, דעם 17 און זונטאַג, ד. 18 9 אָווענד-צום 1-טען מאָל אין לאָדז! פּרעמיערע!

דער לעצטער שלאַגער פון טאָמאַשעווסקי'ס טעאַטער אין ניו-יאָרק

בלינדע פּרויען

אין 4 אַקטען מיט געזאַנג און טענץ פון ד"ר בלאָך. —

הויפּט-ראָלען: בעלאַ-אַנאַ יאַקובאָוויטש; מאָזי-ה. יאַקובאָוויטש.
רעזשיסירט פון היימאַן יאַקובאָוויטש.

מאָנטאַג, ד. 19-טען, 9 אָוועגד גרו'סע פּאָפּולערע פאָרשטעל. פון 1 ביז 50 2

וואו זענען מיינע קינדער

אין 3 אַקטען מיט געזאַנג און טענץ. הויפּט-ראָל סאָניע אַ. יאַקובאָוויטש.

ס'נעהמען אַנטייל פרויען: בעזמאַן, זעווקינאַ, מאַכאַראָווסקאַ, פּאָדערמאַן.
מענער: אַריעל, אייזענבערג, בירנבוים, באַלבירסקי, האַמבורגער, מאַכאַראָווסקי, נייהויז, פּאָליאַנסקי, צווייליך. מוזיקאַלישע לייטונג: ל. זעלמאַן.
אַדמיניסטראַטאָר: אַ. בעזמאַן. ביהנע-לייטער: מאַכאַראָווסקי.
בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון פילהאַרמאָניע.

דער זשורנאַליסט אין וועלט-קריג

זכרונות פון „טיימס"-רעדאַקטאָר וויקהעם סטיד

אין יעדער גרויסער הויפּט-שטאָט פון דער וועלט האָט ענגלאַנד צוויי באָטשאַפטערס: איין באָטשאַפטער פון איהר מאַיעסטעט, דער צווייטער דער קאָרעספּאָנדענט פון „טיימס" די דאָזיגע ווערטער פון לאָרד ביקאָנספילד-דיזראַעלי קומען אויף'ן זכרון, ווען מ'לייענט די מעמואַרען פון וויקהעם סטיד, איינעם פון די קאָרעספּאָנדענטען פון דער גרויסער ענגלישער צייטונג.

סטיד איז געווען קאָרעספּאָנדענט פון „טיימס" צוערשט אין רוים און שפּעטער פיל יאָהרען אין וויען. ווען דער קריג איז אויסגעבראָכען, האָט זיך סטיד גראַד געפונען אין לאָנדאָן, וואו דער נייער אַרויסגעבער פון „טיימס" לאָרד נאָרטקליף האָט איהם פאָרגעלעגט דעם פּאָסטען אַלס פּאָליטישען רעדאַקטאָר פון „טיימס". דעם דאָזיגען פּאָסטען האָט סטיד פערנומען ביז'ן יאָהר 1922, ווען דער „טיימס" איז אַריבער צו אַן'אַנדער אַרויסגעבער.

ס'איז צווייפעלהאַפט, צי אין אייראָפּע איז ווען געווען אַ זשורנאַליסט, וועלכער זאָל האָבען געשפּילט אַזאַ בעדייטענדע פּאָליטישע ראָלע, ווי סטיד. מיט איהם האָט מען זיך גערעכענט נישט נאָר, ווי מיט דעם לייטער פון דער איינפלוסרייכסטער צייטונג אין ענגלאַנד, נאָר אויך ווי מיט אַ קענער פון די קאָמפּליצירטע פראַגען, וועלכע דער קריג האָט אַרויסגערוקט, ספּעציעל אַלס מומחה אין פערפּלאָנטערטען פראַגען-קנויל פון די נאַציאָנאַליטעטען אין עסטרייך-אונגאַרן.

בשעתו האָט מען פיל געלאַכט פון לאָיד דזשאָרדזש'ן, וועלכער האָט אין דער צייט פון דעם בירגער-קריג אין רוסלאַנד גערעדט וועגען די ערפּאָלגען פון „גענעראַל כאַרקאָוו". אין סטידס בוך קאָן מען געפונען נישט איין אַזאַ אַנעקדאָט, און די אויפקלערונגען פונ'ם זשורנאַליסט פלעגען עפענען פאַר די מלוכה מענער האָריזאָנטען, וועגען וועלכע זיי האָבען קיין אַהנונג נישט געהאַט.

פון דעם מאָמענט אָן, ווי עסטרייך-אונגאַרן האָט געשטעלט אַן'אולטימאַטום צו סערביען האָט סטיד נישט געצווייפעלט, אַז דער קריג איז אומפערמיידליך. פאַר איהם איז אַלצדינג, וואָס האָט פּאַסירט נאָך דעם מאָרד אין סעראַיעוואָ, געווען בלויז אַ בעוועגונג פון דער דונאַי-מאָנאַרכיע צו זעלבסטמאָרד.

פאַר סטיד'ן איז געווען אויסער יעדען ספק, אַז ענגלאַנד וועט מוזען זיך אַריינמישען אין קריג, און אין די טעג פון די ענגלישע וואַקלונגען, וואו פּואַנקאַרע האָט פערשריבען אין זיין טאָג בוך — ווי דאָס איז צו זעהן פון זיין נייעם מעמואַרען-באַנד — „אַך, ווי פּאַמעליך און אונענטשידען עס זענען זייערע שריט", אין די טעג האָט סטיד געטון אַלצדינג, כדי צו פערגיכערען די ענטשיידונג.

סטיד איז געווען דער אָרגאַניזאַטאָר און בעגייסטערער פון דער קריגס-פּראָפּאַגאַנדע ביי דער קאָאַליציע און וועגען זיין טעטיגקייט אויף דעם געביט געפונען זיך אין זיינע מעמואַרען אַ רייה זעהר אינטערעסאַנטע עפּיזאָדען.

אין סעפּטעמבער 1914, אַנדערטהאַלבען חדשים נאָכ'ן אָנהויב פון קריג, איז צו סטיד'ן אין לאָנדאָן געקומען עפּעס אַ מאָדנע פערשוין, וועלכער האָט קיין גרויסען צוטרוי צו זיך נישט דערוועקט.

דאָס איז געווען וואָסקאַ, דער פיהרער פון טשעכען-פערבאַנד אין אַמעריקע. ער איז געקומען קיין לאָנדאָן מיט אַן'אויפטראַג פון פּראָפעסאָר מאַסאַריק: „זעהט זיך אין לאָנדאָן מיט סטיד'ן. זאָגט איהם, אַז די רוסען שיסען אין אונזערע סאָלדאַטען, ווען יענע ווילען זיך אונטערגעבן. אונזערע פּאַכען מיט טיכלעך, אָבער די רוסען שיסען דאָך, בעט ביי סטיד'ן, ער זאָל געפינען עפּעס אַ מיטעל געגען דעם. אונזערע סאָלדאַטען ווילען אַריבערגעהן צו די רוסען".

סטיד האָט דורך דער פערמיטלונג פון ענגלישען באָטשאַפטער זיך פערבונדען מיט דער רוסישער הויפּט-קוואַרטיר, און ס'איז אָפּגעגעבען געוואָרען אַ בעפעהל נישט צו שיסען אין יענע עסטרייכישע סאָלדאַטען, וועלכע וועלען ביינאַכט זינגען דאָס ליד „העי, סלאַווען!"

ווען דער קריג האָט דערגרייכט דעם קולמינאַציאָנס-פונקט, איז אונטער'ן דרוק פון נאָרטקליפ'ן און סטיד'ן צונויפגערופען געוואָרען אין פריהלינג 1918 אין לאָנדאָן אַ קאָנפערענץ פון דער אַנטאַנט וועגען פּראָפּאַגאַנדע. נאָך דער קאָנפערענץ איז סטיד אָפּגעפאָהרען אין דער איטאַליענישער הויפּט-קוואַרטיר, כדי דאָרט איינצואָרדנען די פּראָפּאַגאַנדע פאַר'ן עסטרייכישען מיליטער. צו דער צייט האָבען שוין די פערבינדעטע אין אַמעריקע אַנערקענט, אַז אין רעזולטאַט פון קריג מוז קומען די אומאָפּהענגיגקייט פון די סלאַווישע פעלקער, וועלכע געהען אַריין אין דער עסטרייך-אונגאַרישער אימפּעריע. מיט דעם דאָזיגען געוועהר האָט מען געדאַרפט דעמאָראַליזירען די עסטרייכישע אַרמעי אויפ'ן איטאַליענישען פראָנט.

סטיד איז געקומען צום גענעראַל, לאָרד קעוואַן, וועלכער האָט אָנגעפיהרט מיט די ענגלישע דיוויזיעס אין איטאַליע.

— ווער שטעהט געגען אייך? — האָט סטיד געפרעגט.

— עסטרייכער און אונגאַרען, — האָט דער גענעראַל געענטפערט, און מיט פערוואונדערונג איז ער געוואויר געוואָרען פון זשורנאַליסט, אַז די דאָזיגע „עסטרייכער" און „אונגאַרען" קאָנען זיין דייטשען, טשעכען, פּאָלאַקען, סלאָוואַקען, רוטענער, רומענער, איטאַליענער א. אַ. וו.

— דאָס אַלץ איז זעהר אינטערעסאַנט, — האָט גענעראַל קעוואַן געזאָגט, — רעדט זיך וועגען דעם אַדורך מיט'ן שעף פון מיין אויסשפּירונגס-ביוראָ מיטשעל.

צי קענט איהר פאַר אונז נישט צונויפשטעלען עפּעס אַ מין וועגווייזער דורך דער עסטרייך-אונגאַרישער אַרמעי? מיר ווייסען דאָך גאָרנישט וועגען אָט די „יוגאָ-סלאָוואַקען" און טשעכאָ-סלאָוואַקען".

עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז קאָלאָנעל מיטשעל האָט שוין געהאַט אויסגעאַרבייט אַזאַ אַגיטאַציאָנס-פּלאַן, נאָר ווען ר'האָט איהם געוויזען דעם גענעראַל פּלומער, דעם פאָרגעגנער פון קעוואַן, האָט יענער געזאָגט: „ניין, מיטשעל, דאָס איז נישט לאָיאַל, מיר דאַרפען נאָר קעמפען מיט די מענשען און מעהר גאָרנישט.

נישט אַזוי לייכט איז געווען געוואויר צו ווערען, ווער פון די דאָזיגע „יוגאָ-סלאָוואַקען" און „טשעכאָ-סלאָוואַקען" געפינען זיך אויפ'ן פראָנט. סוף כל סוף האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז אויפ'ן בריטישען אָפּשניט פון איטאַליענישען פראָנט בעשטעהען די עסטרייכישע דיוויזיעס מעהרסטענטיילס פון סלאָווענער, און די אונגאַרישע אויפ'ן פראַנצעזישען אָפּשניט — זענען געווען כמעט איינגאַנצען פון כאָרוואַטען. עס זענען אָפּגעדרוקט געוואָרען אין אונגעהויערער צאָהל עקזעמפּלאַרען פּראָקלאַמאַציעס אויף סלאָוואַקיש און כאָרוואַטיש און די פּראָקלאַמאַציעס זענען מיט דער הילף פון ספּעציעלע באָמבעס פערשפּרייט געוואָרען אויפ'ן עסטרייכישען פראָנט. די פּראָפּאַגאַנדע האָט געהאַט אַזאַ ווירקונג, אַז דער עסטרייכישער גענעראַלשטאַב האָט זיך דערשראָקען און האָט אָפּגעלעגט די אָפענזיווע, וועלכע איז געווען בעשטימט אויפ'ן 10-טען אַפּריל; די סלאַווישע אָפּטיילונגען זענען אַוועקגענומען געוואָרען פון פראָנט.

זומער 1918 האָט מען לויט'ן פּלאַן, וועלכען ס'האָבען אויסגעאַרבייט נאָרטקליף און סטיד, גענומען פערשפּרייטען פּראָקלאַמאַציעס אויפ'ן דייטשען פראָנט. אין די פּראָקלאַמאַציעס איז דערצעהלט געוואָרען די אמת'ע לאַגע אויף די פראָנטען און די צילען פון דער קאָאַליציע. סטיד האָט געפאָדערט, אַז אין די פּראָקלאַמאַציעס זאָל געשריבען ווערען בלויז דער אמת, ווייל פאַלשע ידיעות ווערען סוף כל סוף ענטפּלעקט. ביסלעכווייז זענען די פּראָקלאַמאַציעס געוואָרען פאַר די דייטשע סאָלדאַטען דער מקור, פון וואַנען זיי האָבען בעקומען ריכטיגע ידיעות וועגען מצב אויפ'ן פראָנט. אין אָנהויב סעפּטעמבער האָט הינדענבורג אַרויסגעלאָזט אַ צירקולאַר, לויט וועלכען די דייטשע סאָלדאַטען האָבען אין מאַי איבערגעגעבען זייערע קאָמאַנדירען 84.000 און אין יולי שוין 300.000 פיינדליכע פּראָקלאַמאַציעס. פאַקטיש זענען אַזעלכע פּראָקלאַמאַציעס פערשפּרייט געוואָרען אין אַ פיל גרעסערער צאָהל: אין אויגוסט ביז 4 מיליאָן, אין אָקטאָבער — העכער 5 מיליאָן. דער קאָמאַנדיר פון דער 6-טער דייטשער דיוויזיע גענ. פאָן גוטער האָט נאָרטקליפ'ן אָנגערופען „דער מיניסטער פאַר צושטערען דעם דייטשען גייסט".

ר. ס. וו.

לכבוד חנוכה!

עמפּפעהלט די בעוואוסטע

פּערפומעריע

J. DRUKIER, ZAWADZKA 11 פון דער פירמע

אַ רייכען אויסוואַהל פון די נייעסטע

פּערפומען, זייפען, פּודערן, קעלנישע וואַסערן

אַלער אַרט קאָסמעטיק צו פאַבריקס-פּרייזען.

בעמערקונג: צו די ווייגאַכטען עמפּפעהל איך דער געעהרטער קונדשאַפט ספּעציעלע באָמבאָניערקעס אַלס ווייגאַכטס-געשענקע.

מיט פאָלער אַכטונג

PERFUMERJA J. DRUKIER,

11 Zawadzka 11.

פאַר ענגראָסיסטען — ראַבאַט.

פאַר'ן יודישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט

דאַרף געאַרבייט ווערן אין משך פון דער חנוכה-וואָך

די וואָך פון חנוכה דאַרף אויסגענוצט ווערען אין יעדער שטאָט און שטעטעל, בכדי צו רעאַליזירען יענע טימפּאַטיעס, וואָס דער יודישער וויסענשאַפטליכער אינסטיטוט האָט שוין אומעטום געוואונען. דער לאָזונג דאַרף זיין: יעדער טוער פאַר דער יודישער קולטור, יעדער פריינד איהרער, מוז אין דער חנוכה-וואָך עפּעס אויפטון פאַר דעם אינסטיטוט, צי מיט געלד, צי מיט וויסענשאַפטליכע מאַטעריאַלען, און וואָס מער אַלץ בעסער.

1) עס דאַרפען געמאַכט ווערען איינמאָליגע געלד-זאַמלונגען; אויך דאַרף מען זעהן צו געווינען מיטגלידער מיט אַ שטענדיגען אָפּצאָהל פאַר דער געזעלשאַפט „פריינד".

2) וואו עס איז נישטאָ קיין זאַמלער — קרייז מוז ער אָרגאַניזירט ווערען. אין יענע שטעט, וואו מען האָלט אין אָרגאַניזירען געזעלשאַפטען פון „פריינד" דאַרף מען אין דער אינסטיטוט-וואָך צואיילען די אַרבייט אַזוי, אַז די געזעלשאַפטען זאָלען קענען אָנהויבען פונקציאָנירען וואָס גיכער.

3) ווער עס האָט ביי זיך וועלכע עס איז מאַטעריאַלען, וואָס קאָנען דיענען דעם אינסטיטוט: דאָקומענטען, פּנקסים, אַלטע כתב-ידן און ספרים, ביכער, קאָמפּלעקטען און אַפילו איינציגע נומערן פון צייטשריפטען, פלוגבלעטער טעאַטער-אַפישען, בריף פון וויכטיגע פערזענליכקייטען, פאָטאָגראַפיעס א.אז.וו. זאָל דאָס אין משך פון דער וואָך אָפּשיקען צום אינסטיטוט.

4) ווער עס ווייס וועגען אַזוינע מאַטעריאַלען ביי אַנדערע, זאָל זיי אין משך פון דער וואָך אַרויסבעקומען און צושיקען פאַר דעם אינסטיטוט.

5) בלויז אַ קליינע צאָהל יודישע קולטור-געזעלשאַפטען איז ביז איצטער פעררעגיסטרירט מיט אַ שטענדיגען אָפּצאָהל אין דער געזעלשאַפט „פריינד", אין משך פון דער אינסטיטוט-וואָך מוזען אַלע אונזערע סימפּאַטיקער אָנווענדען אַלע קרעפטען, אַז וואָס מעהר געזעלשאַפטען, פּראָפעסיאָנעלע פעראיינען א. אַז. וו. זאָלען זיך פערשרייבען פאַר מיטגלידער און אָנהויבען אַריינטראָגען אַ שטענדיגען אָפּצאָהל.

6) די ביזאיצטיגע אַקציע אין די קהלות האָט געוויזען, אַז ביי אַ געהעריגער אָנשטרענגונג לאָזען זיך דערגרייכען אַסיגנירונגען פאַר דעם יודישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט. אונזערע פריינד אין די קהלה-ראַטען דאַרפען אין משך פון דער וואָך אָנהויבען זייערע בעמיהונגען: אַז אַסיגנירונגען פאַר דעם אינסטיטוט, וואָס גרעסערע, זאָלען אַריינגעשטעלט ווערען אין דעם בודזשעט פון זייער קהלה; אויב מעגליך איז נאָך אויפ'ן לויפענדען יאָהר (1927), אויב נישט, איז אויפ'ן יאָהר 1928.

7) עס מוז געמאַכט ווערען אַ פּרוב אויסצופועל'ן סובסידיעס אויך אין די שטאָט-פערוואַלטונגען; דער פּרינציפּ איז דאָ אויך פונקט אַזוי וויכטיג, ווי די מאַטעריעלע שטיצע. אַמגרינגסטען וועט עס זיין דורכצופיהרען אין יענע ערטער וואו עס זענען בעוויליגט געוואָרען אַסיגנירונגען פאַר נישט-יודישע וויסענשאַפטליכע אינסטיטוציעס.

8) די קהלות, געזעלשאַפטען און יחידים, וואָס האָבען דעקלאַרירט אַן'אָפּצאָהל און איהם נאָך נישט אַריינגעטראָגען, ווערען אויפגעפאָדערט דאָס צו טון נישט שפּעטער ווי ביז דער אינסטיטוט — וואָך.

שרייבט אונז תיכף וועגען אייערע פּלענער און אויפטוען.

זאַמלער-קרייזען און יחידים, וואָס וועלען זיך בעזונדערס אויסצייכענען מיט זייער אינטענסיווער אַרבעט בעת דער אינסטיטוט-וואָך, וועלען בעקומען אַלס פּרעמיע די אויסגאַבעס פון אינסטיטוט אָדער וויסענשאַפטליכע ביכער.

אַדרעס פאַר מאַטעריאַלען:

Towarzystwo Przyjaciół Żydowskiego Instytutu Naukowego
Wilno. W. Pohulanka 18.

אַדרעס פאַר געלד-שיקונגען:

Dr. M. Weinreich, Wilno
W. Pohulanka 14

Dr. H. Wołkowyski

זאַכאַרניאַ 57 (צעגעלניאַנאַ 19)

טעלעפאָן 37-70

ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט- און ווענערישע קראַנקהייטען, מענער-שוועכע, בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-שטראַהלען.

נעהמט אָן פון 1—2 און פון 4—8 אָוועגד, פאַר פרויען פון 4—5 אין אַ ספּעצ. וואַרטע-זאַל.

Dr. med. M. GLAZER

ul. ZIELONA Nr. 6

טעלעפאָן 45-49

הויט-און ווענערישע קראַנקהייטען

נעמט אָן פון 8—9.30, 12—2 און 7—8 אַוו.

Dr. med.

EYCHNER Jakób

Aleja 1-go maja 16, tel. 11=48

אינערליכע- און קינדער-קראַנקהייטען

נעמט-אָן פון 7–8, זונטאָג פון 3–4

Dr. RACHELA LEWI

ספּעצ. פאַר קינדער-קראַנקהייטען

פאַנסקאַ 24, טעל. 42-72

נעמט אָן פון 1 ביז 3 נאָכמיטאָג.

Dr. PRYBULSKI

זאַוואַדזקאַ 1, טעל. 25-38.

וועגערישע און האָר-הויט-קראַנקהייטען, מענער שוואַכע, בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-ליכט (הער-אויספאַל), רענטגען-שטראַהלען.

נעמט אָן פון 9—1 און פון 4—8 אָוונט

דאַמען פון 4—5 נאָכם.

ספּעציעלער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

Dr. med H. LUBICZ

צעגעלניאַנאַ 43, טעל. 41=32

ספּעציאַליסט פאַר הויט, ווענערישע און מין-שוואַכע קראַנקהייטען, מיט היגיענע-קוואַרץ לאַמפּען (האָר-אויספאַל).

נעהמט אָן פון 8—10 און פון 5—8 אָוונט

לאָדז, 15 דעצעמבער 1927

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז, 15 דעצעמבער 1927

אידעאַלען און ווירקליכקייט

פון ד״ר ח. זשיטלאָווסקי

אונזער צייט איז די צייט פון אַ שווערען קריזיס פאַר די העכסטע אידעאַלען. דאָס טרעפט נישט צום ערשטען מאָל. שוין נישט איין מאָל האָט פּאַסירט אין דער געשיכטע פון דעם מענשליכען פּראָגרעס, אַז ווען אַ גרויסער און שעהנער אידעאַל בעפרוכפּערט די רעאַלע ווירקליכקייט און זי געהט פון איהר צו קינד, קומט אויף דער וועלט אַ משונה'דיג פערזעהעניש. פון פאָטער האָבען אַזעלכע קינדער ליידער נישט מעהר ווי דעם נאָמען. זיי טרעטען אָבער גדלות'דיג אַרויס, ווי זיינע איינציגע יורשים און פערטרייבען — מיט געפעלשטע דאָקומענטען סאַי איהם אַליין, סאַי זיינע געטרייע דינער.

אַזוי איז דאָס געווען מיט דעם נביאישען אידעאַל פון דער „תורת משה" מיט דעם קריסטליכען אידעאַל פון דעם „ברית חדשה", פונקט אַזאַ אָנבליק האָט איצטער דער ענין פון דעם קאָמוניזם אין רוסלאַנד, און מען מורמעלט שטאַרק, אַז אויף דעמזעלביגען וועג שניידט זיך אויך דאָס מקוים ווערען פון דעם ציוניזם.

ס'איז קיין חידוש נישט, וואָס אין אַזעלכע צייטען פאַלט דער גלויבען אין דער געשטאַלטענדיגער קראַפט פון דעם מענשליכען אידעאַליזם.

אפילו אַ סך פון זיינע אָנהענגער, וואָס האָבען אויך אָפט מאָל נישט ווייניג קרבנות געבראַכט פאַר איהם, זיפצען שווער אָפּ ביי דעם אַנהויב פון די רעזולטאַטען און פרעגען זיך ביטער: „האָט זיך דאָס געלוינט?" און מאַכען ביי זיך אָפּ, אַז „אַזוי, הכּנים, איז שוין דער גורל פון דעם אידעאַל אויף דער וועלט, דאָס לעבען זאָל איהם פערהויקערן"...

און וואָס פאַר ליכטיגע מחות, וואָס פאַר איידעלע הערצער גיבען זיך ליידער אונטער אָט דעם טרויעריג רעזיגנירטען געדאַנק!

נאָר — איז אָט דער יאוש בערעכטיגט? איז שוין טאַקע דער גורל אַזאַ פון די מענשליכע אידעאַלען, אַז ביי זייער מקוים ווערען, זאָלען זיי מוזען אָדער פערהויקערט ווערען, ביז צום נישט דערקענען, אָדער אַזוי פיל פערלירען פון זייער גרויס, פערנעם און בעדייט, אַז די דערגרייכטע רעזולטאַטען זאָלען נישט ווערט זיין די געבראַכטע קרבנות, אַז די ליידיג-געבליבענע האָפנונגען זאָלען דאַרפען זוכען אַ נייעם גואל.

איז טאַקע אונזער אַלעמענס מוטער-ווירקליכקייט תמיד אַזאַ פלומפּע, טעמפּע נאַרישע בריאה, זי זאָל נישט קאָנען פערשטעהן און שאַצען די הויכע דרכים פון דעם אידעאַל און זאָל זיך מיט ווידערווילען אָפּקערען פון דער גאַנצער שפע, וואָס ער ברענגט איהר?

כדי צו געפינען אַנ'אָביעקטיווען ענטפער אויף אָט דער שאלה, מוז מען האָבען אין אויג נישט נאָר יענע שטרעבונגען, וואָס האָבען שוין טאָטאַל באַנקראָטירט, אָדער וואָס ראַנגלען זיך נאָך אַזוי ביטער און שווער פאַר זייער מקוים ווערען, נאָר אויך יענע אידעאַלען, וואָס זענען געקרוינט געוואָרען מיט דעם גרעסטען נצחון בכל עת וכל שעה פון אונזער געשיכטליכען לעבען.

אין דער ערשטער ליניע מוז מען דאָ בעטראַכטען די אינטעלעקטועלע, וויסענשאַפטליכע און טעכנישע אידעאַלען פון דער מענשהייט, וואָס זייער טריומפאַלען גאַנג — אין דעם משך פון די פאַר הונדערט יאָהר — קאָן נאָר אַ טאָטאַל בלינדער נישט בעמערקען.

זענען די אומצעהליגע קרבנות פאַר דעם אידעאַל פון געדאַנקען- און גלויבענס-פרייהייט געפאַלען אומזיסט? זענען די געהייליגטע טראַדיציעס פון דעם רעליגיעזען גלויבען, וואָס האָבען זיך תמיד געשטעלט אין וועג דעם פרייען דענקען און דער טאָלעראַנץ, נישט שטרענג פערטריבען געוואָרען פון דעם עפענטליכען לעבען אין די פּריוואַטע טעמפּלען אַריין? זיי זענען אַזוי אָפּגעראַמט געוואָרען פונ'ם וועג, — דער עיקר, ביי די ציוויליזירטע פעלקער, — אַז מיר קאָנען שוין איצטער בעטראַכטען די אידעאַלען פון געדאַנקען- און גלויבענס-פרייהייט, ווי פערווירקליכטע אין זייער פולסטער מאָס.

און גייען נישט די אידעאַלען פון דעם וויסענשאַפטליכען פאָרשען זייער מלכות'דיגען גאַנג פון נצחון צו נצחון אויף דעם וועג וואָס זיי טרעטען אין דער ממשלה פון דעם פרייען דענקען?

און די וואונדערבאַרע דערגרייכונגען פון דער טעכניק און דער קונסט! גראָד ביי זיי זעהען מיר, אויף וויפיל די אַזוי-פאַר-לשון-הרע'טע ווירקליכקייט איז וויליג צו געהן נאָך די פאָדערונגען און „פאַנטאַזיעס" פון דעם מענשליכען אידעאַל; ווי דורשטיג זי שלינגט איין אַלץ און אין גאַנצען, וואָס ער איז מסוגל צו געבען איהר אין אַ בעשטימטען פעריאָד; ווי פריידיג זי וואַרפט זיך אינאיינעם מיט איהם אין די געפעהרליכסטע, האַלז-און נאַקען-ברעכערישע עקספּערימענטען; מיט וואָס פאַר אַנ'אימפעט זי טרייבט אָן דעם אידעאַל צו אַלץ ווייטערע און גרעסערע און וויכטיגערע דערגרייכונגען!

געוויס ווייס איך די גרויסע נפקא מינה, וואָס הערשט צווישען אינטעלעקטועלע, וויסענשאַפטליכע, טעכנישע און קינסטלערישע אידעאַלען פון איין זייט און די עטישע און געזעלשאַפטליכע אידעאַלען פון דער אַנדערער זייט. געוויס זעהט די זאַך אויס, פונקט מיר וואָלטען דאָ געהאַט צו טון מיט צוויי גאַנץ פערשידענע אַרטען ווירקליכקייט. איין אַרט אַ ווילליגער, אַ דורשטיגער נאָך דעם אידעאַל און דער אַנדערער אַ טעמפּער, אַ פער'עקשנ'טער, אַ ווידערשפעניגער אַנטקעגען איהם.

אָבער דעם סוד פון אָט דעם אונטערשיד איז נישט שווער אויפצודעקען. און דעמאָלט זעהט מען איין, אַז מען האָט דאָ צו טון נישט מיט צוויי ווירקליכקייטען, נאָר מיט איינער, אָבער אונטער פערשידענע אומשטענדען.

אויף אַלע פעלדער פון דער מענשליכער קולטור ווערען די אידעאַלען געבוירען אין די מוחות פון די בעשאַפערישע יחידים. די אינטעלעקטועלע, וויסענשאַפטליכע, טעכנישע און קינסטלערישע קולטור-פעלדער לאָזען דעם בעשאַפערישען יחיד די פרייהייט נישט נאָר צו זעהן זיינע זעהונגען, נאָר אויך צו פערווירקליכען זיי. דער יחיד איז דאָ דער באַלעבאָס אויף דעם מאַטעריאַל, וועלכען ער בעאַרבייט „כּחומר ביד היוצר". ער דאַרף נישט אָנקומען צו דעם הסכם פון דער געזעלשאַפט, כּדי אַרויסצוברענגען זיי מכּוח אל הפועל.

אַ נייע ווירקליכקייט בעשאַפט ער אַליין, אויף זיין אייגענעם חשבון און ריזיקע, און שטעלט אַוועק זיין חזיון ווי אַ פערטיגע געשעהניש פאַר די אויגען פון דעם כּלל. „וכזה ראו וכן תעשו!" „גאָט, זעהט, אָט איז עס, וואָס איך האָב געוואָלט, אָט איז עס, ווי מען מאַכט עס, ווי מען בענוצט עס, ווי דאָס אַרבייט און וואָס מ'האָט דערפון!"

אַזאַ שפּראַך, ווען מ'רעדט צו איהר, פערשטעהט די ווירקליכקייט: דאָס זענען די רייד פון ממשות'דיגע נייע פאַקטען, פון אָביעקטיוו פערקערפערטע אידעאַלען, און ווען די ווירקליכקייט זעהט איין בחוש זייער ווערט, וואַרפט זי זיך דאָרשטיג אויף זיי און פאָדערט נאָך מעהר.

אין די עטישע און סאָציאַלע פעלדער פון דער קולטור אָבער קאָן דער אידעאַל דורכגעפיהרט ווערען נאָר מיט דעם הסכם פון דער געזעלשאַפט, ווייל דער „חומר" פון וועלכען ער דאַרף געבויט ווערען, זענען די מענשען גופא. מענשען ווילען אָבער נישט בעהאַנדעלט ווערען, ווי ליימענע גולם'ס, „כּחומר ביד היוצר!" זיי ווילען אַליין זעהען בחוש און אין אַלע וויכטיגסטע פּרטים, ווי דאָס וועט אַרבייטען און וואָס זיי וועלען האָבען דערפון. ערשט ווען עס גיט זיך איין מיט דעם אייגענעם ווילען פון די לעבעדיגע מענשען, וואָס פערשטייען דעם ווערט פון דעם אידעאַל, אויפצובויען אַ מאָדעל; ערשט ווען מ'זעהט איין זיין גרויס און זיין בעדייט, און ווי'ער אַרבייט, און וואָס מען האָט פון איהם — ערשט דעמאָלט ווערט די מענשליכע געזעלשאַפט ווילליג צו נעמען זיך פאַר זיין אויפבוי.

אומעטום, וואו אָט די בעדינגונג איז דורכגעפיהרט געוואָרען, האָבען מיר זיך נישט וואָס צו בעקלאָגען אויף דער ווירקליכקייט. אויך דאָ שלינגט זי דאָרשטיג איין דעם אידעאַל און טרייבט איהם אָן צו ווייטערע דערגרייכונגען.

ביישפּילען?

נעמט קודם די אידעאַלען פון דער פּאָליטישער פרייהייט און דער דעמאָקראַטיע. זייער פערווירקליכונג איז אמת נישט געווען קיין שפּאַציר אויף אַ ברוקירטען שאָסיי; זי האָט כּמעט אומעטום געקאָסט הונדערטער און טויזענטער „פייער אָפּפערס" און „גאַנץ אָפּפערס" אָבער — זיי זענען דערביי נישט פערהויקערט געוואָרען, נאָר אדרבּה, אויסגעוואַקסען צו אַנ'אַלץ גרעסערען פערנעהם און צו אַנ'אַלץ העכערען מהות. פרויען-רעכט, פּראָפּאָרציאָנעלע וואַהל-סיסטעמען, נאַציאָנאַלע רעכט פאַר מינאָריטעטען, — דאָס זענען אַלץ עטאַפּען אין דעם פאַנאַנדערוואַקסען זיך פון דעם פּאָליטישען אידעאַל, פון וועלכען די גרויסע פראַנצויזישע רעוואָלוציע האָט נאָך קיין שום בעגריף נישט געהאַט.

אָדער נעמט די אידעאַלען פון דער נאַציאָנאַלער אומאָפּהענגיגקייט. האָבען די אידעאַליסטישע קעמפער פאַר דער פּוילישער און טשעכישער פרייהייט זיך ווען עס איז געריכט, אַז זייערע ענדעצילען וועלען מקוים ווערען אַזוי גיך און אין אַזאַ גרויסען פערנעהם, ווי דאָס איז געשעהן פאַר אונזערע אויגען? האָבען די לעטען, די ליטווינער, די עסטען, ווען עס איז גע'חלום'ט וועגען אייגענע סובערענע רעפּובליקען?

דאָ האָט די ווירקליכקייט בעוויזען, אַז אויך אויף דעם פעלד פון געזעלשאַפטליכען לעבען איז זי בשום אופן נישט פערשאָלטען צו בלייבען תמיד הינטערשטעליג לגבּי די פאָדערונגען פון דעם אידעאַל, נאָר, אדרבּה, אַז זי איז אָפט מאָל מסוגל איבערצויאָגען איהם און לאָזען איהם ווייטער הינטער זיך.

היינט, וואָס גיט אונז דאָס רעכט צו ווערען פעסימיסטיש בנוגע די אַנדערע אידעאַלען, אין וועלכע מיר זענען פעראינטערעסירט: דעם מאַקסימאַלען טעריטאָריאַליזם פאַר דעם יודישען פאָלק, דעם סאָציאַליזם און די אינטערנאַציאָנאַלע ברידערליכקייט פאַר דער גאַנצער מענשהייט, די מאָראַלישע פערפולקאָמונג פון יעדען מענשען?

געוויס איז די דורכפיהרונג פון אַזעלכע העכסטע שטרעמונגען אַ זעהר שווערער און קאָמפּליצירטער ענין: געוויס וועלען די ערשטע פּרובען נישט קאָנען פערטיג ווערען מיט די אַלערליי שטערענישען, וואָס שטייען זיי אין וועג, אָבער אויך פאַר זיי קאָן קומען די צייט, ווען זיי וועט זיך איינגעבען אַרויסצורייסען פון די אָביעקטיווע בעדינגונגען דעם סוד, „ווי אַזוי מען מאַכט דאָס", און דעמאָלט עפענט זיך אויך אויף פאַר זיי דער וועג פון אַ רוהיגען ווייטער וואַקסען און זיך ענטוויקלען, און דעמאָלט ווערען פערגעסען די אומגעהויערע קרבנות, וואָס זענען געפאַלען צוליב זיי.

דער עיקר אָבער איז: דער אינטערעס צו זיי זאָל נישט פערשווינדען פון דער עפענטליכקייט, די בענקשאַפט נאָך זיי זאָל זיך נישט איינשטילען. גרויסע צילען פאָדערען גרויסע קרבנות. גרויסע קרבנות קאָנען אָבער געבראַכט ווערען נאָר ווען מען האָט דעם גרויסען גלויבען.

עס איז שווער אין די צייטען פון אַ קריזיס נישט מטושטש צו ווערען אין איהם, אָבער גראָד דעמאָלט וואַקסט אויס פאַר די, וואָס האָפען און דענקען נישט צו דערלאָזען, אַז דער גרויסער גלויבען זאָל אָפּגעשוואַכט ווערען, אַז די פייערען פון דעם אידעאַל זאָלען אויסגעלאָשען ווערען.

לעז עפּעס...

שטיפעריי

פון ב. קאַוונער

טראָגט מיר יענטע צו אַ צייטונג אונטער'ן נאָז און זי גיט אַ בעפעהל:

— מענדעל, לעז עפּעס! שוין לאַנג נישט געהערט קיין נייעס.

— נישט איצט, יענטע, בעט איך זיך ביי איהר, נישט איצט. איך דאַרף נויטיג אַוועקגעהן מכּח געשעפט.

— נאַדיר גאָר געשעפט — דיינע גרויסע געשעפטען זענען נישט קראַנק צו וואַרטען; סע ברענט נישט.

און זי האָט מיך אָנגעכאַפּט פאַר'ן ראָק, מיך אַ ציה געטון מיט אַלע איהרע כּחות און אַ רעווע געטון:

— זיץ! זיץ אין געהאַקטע וואונדען! אַז יענטע הייסט זיצען, דאַרף מען זיצען!

זיץ איך, און יענטע זעצט זיך לעבען מיך און איך נעהם לעזען אַנ'אַרטיקעל וועגען דעם פּאַריזער „צער" פון מאָדעס:

דאָ, געפינט זיך איצט איינער אַ גרויסער קענער אין די היינטיגע מאָדעס; דער גרעסטער מבין אויף פרויען-פיגורען; האָט ער פאַר די צייטונגען אַרויסגעזאָגט זיין מיינונג, אַז די היגע פרויען האָבען נישט קיין שעהנע פיס, קיין שעהנע קניען און קיין שעהנע פלייצעס... זייערע קניע, זאָגט ער, זענען צו דיק, צו ביינערדיג און צו מאַסיוו. און דאָס איז נישט שעהן; און דערפאַר וואָלטען זיי בעדאַרפט אָנטון לענגערע קליידער, די קניען זאָלען זיך נישט אַרויסזעהן... און די אָרעמס, זאָגט ער, זענען אויך נישט אַזוי פויגעלדיג; נישט גלאַט גענוג, נישט ווייס גענוג און זעהר אָפּט מיט גרינע אָדערען... און פאַר אַ פרוי איז דאָס נישט שעהן. זיי, די אָרעמס, זענען נישט ווייך גענוג. עס פעהלט זיי די פיינקייט, די צאַרטקייט פון דער פרוי, די ווייבליכקייט...

און די פלייצעס, זאָגט ער, זענען אויך נישט קיין שעהנע. נישטאָ דער רייץ, דער חן, די לויטערקייט, וואָס פרויען-פלייצעס דאַרפען האָבען.

האָט זיך באַלד געפונען אַ יודישער קינסטלער, אַ בעריהמטער מענש און געענטפערט דעם „פּאַריזער „צער"":

— פערקעהרט, זאָגט דער יודישער קינסטלער, די היגע פרויען האָבען דוקא שעהנע פיס, שעהנע קניען און שעהנע פלייצעס. ער איז אַ קינסטלער און ער האָט שוין אין זיין לעבען איבערגעקוקט און איבערגעטאַפּט גענוג פרויען-פיס און פלייצעס און קניע און ער ווייס וואָס ער רעדט... די היגע פרויען און מיידלעך האָבען זיך נישט וואָס צו שעמען געגען די פּאַריזער. פערקעהרט, ווען סע ווענדט זיך אָן איהם, וואָלט ער זיי נאָך געהייסען אָפּקירצען די קליידלעך... אַ סך אָפּקירצען...

דערווייל איז פרעהליך אין דער פרעסע: מען האַלט אין איין דעבאַטירען די פראַגע און מען קוילעט זיך ממש אַרום! וואָס מיר נויט, אָרימקייט, אַרבייטסלאָזיגקייט, פּאָליטיק.

איין פראַגע איז פאַרהאַן און נישט מעהר: צי האָבען די היגע פרויען און מיידלעך שעהנע פיס מיט שעהנע קני און שעהנע פלייצעס, יאָ, אָדער ניין?

דער פּאַריזער מאָדעס-קעניג זאָגט „ניין" און דער יודישער קינסטלער זאָגט „יאָ".

און אַזוי ווי ביידע מיינונגען האָבען הויכע חסידים, שטאַרקע פּאַטריאָטען, קאָכט זיך ווי אין אַ קעסעל!

מיט וואָס די דעבאַטע וועט זיך ענדיגען, איז שווער צו זאָגען. אָבער איין זאַך איז זיכער: דער פּאַריזער „צער" וועט שלעכט אָפּשניידען. ער האָט זיך אָנגעהויבען נישט מיט איין פרוי, נאָר מיט מיליאָנען פרויען...

ס'איז איהם נישטאָ וואָס מקנא צו זיין...

איבערגעלעזען פאַר יענטע'ן דאָס אַרטיקעל, איז זי געוואָרען אַנ'אָנגעצונדענע; זי האָט זיך צוברענט ווי אַ טרוקען פעלד:

— נו, מענדעלע, איך פרעג ביי דיר, ענטפער, זענען די מענער נישט ווערט אַ גרינגען טויט? זענען זיי מענשען? זיי האָבען שוין גאָרנישט וואָס צו זאָגען, נאָר אַרומגעהן און טאַפּען ביי פרויען די פיס און די קני און די פלייצעס און נאָכדעם זאָגען זייערע מבינות! וואָס מיר פּרנסה, וואָס מיר דירה-געלט, קליידער, קוילען אויפ'ן ווינטער, אָפּגעבען חובות — דאָס אַרט זיי ווי די וואַנט! זיי ליגט בלויז אין זינען טאַפּען פיס און קני און פלייצעס ביי די פרויען... זענען דאָס מענשען? וואָס איז דאָס זייער עסק, צי מיר האָבען פעטע פיס, אָדער מאָגערע קני, אָדער איינגעבויגענע פלייצעס? וואָס האָבען זיי זיך צו מישען אין פרעמדע טעפּלעך? ווער בעט זיי און ווער שיקט נאָך זיי? און מיט וואָס פאַר אַ רעכט געהען זיי אַרום פעררייסען די קליידער ביי פרעמדע פרויען און זאָגען זייערע מבינות? ווער דאַרף האָבען זייער הסכּמה? זייער סטעמפּעל? הערסטו, מענדעל, ווען דער פּאַריזער קעניג פון די מאָדעס זאָל קומען צו מיר און נעהמען טאַפּען די פיס און די קני און די פלייצעס, וואָלט ער שוין פון מיינע הענט קיין לעבעדיגער נישט אַרויס! איך וואָלט איהם צוריסען ווי אַ הערינג! הער אַנ'איינפאַל: קומען עקסטרע אַזש פון פּאַריז בעקוקען פרויען-פיס!.. איך קאָן זיך שוין פאָרשטעלען וויפיל פרויען פיס און קני און פלייצעס דער חברה מאַן האָט שוין בעקוקט אין זיין לעבען!.. ס'איז מיר נאָר אַ וואונדער, וואָס זיין ווייב שווייגט איהם! ווען דו, מענדעל, וואָלסט זיך גענומען צו אַזאַ געשעפט, וואָלט איך מיט דיר קיין איין טאָג נישט געוואָלט זיין אונטער איין דאַך; דאָס זענען נישט קיין מענער, נאָר שאַרלאַטאַנעס, אויסוואורפען; ביי זיי איז נישטאָ קיין שאַנדע, קיין חרפּה!

יענטע האָט אָפּגעצויגען דעם אָטעם און ווייטער גערעדט:

— מיר איז אַ וואונדער וואָס מען אַרעסטירט נישט אַזעלכע מענער. און נאָך מעהר וואונדער איז: וואָס די היגע ווייבלעך און מיידלעך לאָזען זיך אונטערזוכען... נאָר איך שטעל זיך פאָר סאַרע פרויען און מיידלעך דאָס זענען, אַז זיי אַרט עס נישט. צו מיר, זעהסטו, וואָלטען די אונטערזוכער נישט געהאַט קיין צוטריט. איך וואָלט זיי די ציין אויסגעהאַקט, צופלעמט די באַקען! און דער יוד, וואָס זאָגט, אַז די פרויען און מיידלעך וואָלטען בעדאַרפט טראָגען זייערע קליידלעך נאָך קירצער, איז ווערט מען זאָל איהם פשוט שיסען! אַז די קליידלעך זענען שוין איצט העכער פון דער קני; היינט ווען זיי וועלען נאָך זיין קירצער — קענסט זיך פאָרשטעלען וואָס דעמאָלט וואָלט זיך אָפּגעטון?..

— מיך וואָלט עס אסור געאַרט, זאָג איך. פערקעהרט, ס'וואָלט מיר נאָך אַ הנאה געטון...

— אויב אַזוי ביזטו נישט בעסער פון אַלע מענער! — האָט יענטע אַ שאַס געטון — און עס וואָלט בעדאַרפט אויף אייך אַלע קומען איין שווערער טויט!

האָב איך זיך צולאַכט; האָט יענטע אַ נעהם געטון אין האַנט דאָס קופּערנע פענדעל, האָב איך אויפגעהערט צו לאַכען.

איהר, אויף מיין אָרט, וואָלט אויך נישט געלאַכט...

דער ווילנער גאון

פון ראובן ברײנין

ווען דער גאון*) איז אַלט געווען זעקס און אַ האַלב יאָהר, האָט ער געזאָגט אַ חילוק אין שיעור, וואָס זיין פאָטער האָט איהם אויסגעלערנט. ער האָט געלערנט ביי מלמדים נאָר ביז דעם אַכטען לעבענסיאָהר. פון אַכטען לעבענסיאָהר האָט דער גאון אַליין געלערנט, אין קיין ישיבה נישט געלערנט. ער האָט דעם גאַנצען ש"ס אַליין, אָן דער הילף פון רביים אָדער חברים, אָפּגעלערנט. רבי משה מרגליות פון קידאַן איז געווען דער, וואָס האָט דעם יונגענמאַן אויפמערקזאַם געמאַכט, אַז עס איז נויטווענדיג צו פערטיפען זיך אין דעם תלמוד ירושלמי, אום בעסער צו פערשטעהן און ריכטיגער אָפּשאַצען דעם תלמוד בבלי.

נאָך אַלס גאַנץ יונגערמאַן האָט דער איינזאַמער גאון אַרויסגעוויזען אַ שטאַרקע געגנערשאַפט צו דעם אופן ווי די רבנים, די לומדים, אפילו די גדולי הדור, האָבען געלערנט גמרא, צונויפפיהרענדיג אַ וואַנט מיט אַ וואַנט, „אָנהענגענדיג בערג אויף איין האָר". דורך דעם וואָס דער יונגערמאַן פלעגט פערריכטען מיט איין וואָרט אַ דרוקפעהלער אין דער גמרא, אָדער אויסבעסערען אַ קליינעם גרייז, פלעגט ער צעשטערען די לופטשלעסער פון די בעלי־פלפול און קרומע מוחות.

דער יונגער תלמוד'ישער אָדלער האָט געהאַט גענוג מוט אויפצוטרעטען געגען דער אָנגענומענער פערגרייזטער סיסטעם צו דערקלערען די שווערע סוגיות אין תלמוד. דורך דעם האָט ער געהאָלפען דעם נצחון פינ'ם גלייכען שכל, פון דעם מענשליכען געזונטען פערשטאַנד.

עס ווערט דערצעהלט פון דעם גאונ'ס תלמודים און צייט־גענאָסען, אַז ווען ער איז נײַן יאָהר אַלט געווען, איז ער געווען אַ „בקי אין תנ"ך, אין משנה, אין גמרא, אין פוסקים, אין שאלות ותשובות, אין די מפרשים קדמונים ואחרונים: ווען ער איז אַלט געווען צעהן יאָהר, האָט ער שוין אויסגעלערנט אַלע טיילען פון זוהר, דעם ספר פרד"ס און די כתבי האר"י ז"ל; ווען ער איז אַלט געווען עלף יאָהר זענען שוין נישטאָ קיין לויב־ווערטער וואָס זאָלען פאַר איהם גענוג זיין; ווען ער איז אַלט געווען צוועלף יאָהר, האָט ער שוין פערשלונגען און פערדייעט אַלע זיבען חכמות, אין וועלכע ער האָט זיך פערטיפט בתכלית הדקות והאמות; ווען ער איז אַלט געוואָרען דרייצעהן יאָהר און איין טאָג, האָט ער אויף זיך אָנגענומען, די פרומקייט און די פרישות, אָפּגעזונדערטקייט פון דער וועלט, אין זייער גאַנצער שטרענגקייט.

ער האָט שוין דאַן אויפגעוויזען אַ פנים חדשות, אַ נייעם שטייגער אינ'ם למוד פון הלכות אגדות".

דאָס איז די שפּראַך, די כאַראַקטעריסטיק פון דעם גאונ'ס אַזוי־גענאַנטען ביאָגראַף. דאָס איז די איבערגעטריבענע גוזמא, די אָריענטאַלישע לעגענדע, וואָס ווייס נישט קיין גרעניצען.

איין זאַך איז אָבער געוויס, נאָך אַלע קריטישע פאָרשונגען, אין דעם, וואָס ווערט דערצעהלט פונ'ם גאון, אַז ער איז געווען אַ וואונדער־קינד, אַ געניאַל קינד, און שוין אַלס יונגעל האָט ער תורה געזאָגט פאַר'ן עולם און זיך מפלפל געווען מיט די „אדירי התורה וארזי הלבנון".

שוין אַלס יונגעל האָט ער זיך פערטיפט אין די למודים פון נגלה און נסתר, האָט געשאַרפט זיין מח אין ש"ס ופוסקים און האָט געזעטיגט זיין הונגעריגע זעל מיט קבלה און מיט סתרי תורה, מיט די געהיימנישען פון דער תורה.

* * *

דער גאון איז געבוירען געוואָרען אין אַ דור פון פאַנאַטישער אומוויסענקייט. די יודען אין פוילען זענען דאַן ווייט און פרעמד געווען פון יעדען מענשליכען וויסען, פון יעדערער אויסערער קולטור. אין אַזאַ אומוויסענדען פאַנאַטיזם זענען יודען, אפילו אין די גלות־לענדער, זעלטען ווען געווען אַזוי טיף פערזונקען ווי צו יענער צייט אין פוילען. דער פערדרעהטער, כמעט וואַהנזיניגער פלפול, דער האַרשפּאַלטעריי האָט געהערשט אין די בתי מדרשים, אין דער יודישער גאַס און אויפ'ן מאַרק. אַזאַ פערקרימעניש און פערדרעבעניש פונ'ם מענשליכען שכל, אַזאַ פערדרעהעניש פון דער מענשליכער לאָגיק, אַזאַ קאַפּויערשטעלעניש פון אַלעס אינ'ם לעבען און אין דער ווירקליכקייט, האָבען יודען אין אַזאַ מאָס כמעט קיינמאָל נישט געקענט.

דערצו נאָך איז צו יענער צייט נישט פערשוואונדען דער איינפלוס פון די תלמידים פון שבתי צבי. זייער איינפלוס האָט נאָך געווירקט ווי אַ גיפט אויף געהיימע וועגען און אין דער פינסטערניש: צעהיצט די מוחות מיט ווילדע פאַנטאַזיעס. די רבנים, די גדולים אפילו האָבען נישט נאָר נישט געוואוסט, נישט געקענט קיין פרעמדע שפּראַך, זיי האָבען קיין ידיעה, קיין קענטניש נישט געהאַט אפילו אין דעם בוי, אין דער גראַמאַטיק און אין דער וויסענשאַפט פון דער העברעאישער שפּראַך זעלבסט, אויף וועלכער די תורה און די נביאים זענען געשריבען געוואָרען. קיינער פון די יודישע לומדים, רבנים און גדולים האָבען נישט געוואָלט וויסען פון די וויסענשאַפטליכע און פילאָזאָפיש־מאָראַלישע ווערק, נישט די אָריגינעלע און נישט די איבערגעזעצטע, וואָס די חכמי ישראל אין מיטעלאַלטער האָבען איבערגעלאָזען, אַלס אַ ירושה, צו די נאָכקומענדע דורות.

אין אַזאַ פערפינסטערטער, ווילדער צייט האָט אויפגעפלאַקערט די גאונות פון רבי אליהו פון ווילנע. זיין גאונות, זיין געניאַליטעט, האָט זיך אַרויסגעבראָכען, אַרויסגעריסען פון די ענגע ראַהמען, פונ'ם פינסטערען ווינקעל. אין וועלכען עס איז געווען איינגעשפּאַרט איינגעשלאָסען דער יודישער גייסט אין דער ליטע.

דעם גאונ'ס גייסט האָט זיך געריסען פון זיינע קינדער־יאָהרען אָן צו ליכט, צו ברייטקייט און טיפקייט פונ'ם מענשליכען וויסען. נאָך אַלס יונגעל האָט ער געזוכט סיסטעם, אָרדנונג און לאָגיק אין דער משנה און אין דער גמרא; שוין אין די יונגע יאָהרען האָט ער זיך אויסגעטראָטען אַ זעלבסטשטענדיגען וועג אין דער תלמוד'ישער ליטעראַטור און האָט זיך פערטיפט אין דער חכמת הדקדוק — אין דער גראַמאַטיקאַלישער וויסענשאַפט — פון דעם העברעאישען לשון. שוין אין די גאַנץ יונגע יאָהרען האָט זיך דער גאון פערטיפט אין די אַסטראָנאָמישע און אין די מאַטעמאַטישע ספרים, ווי אין די אַנדערע וויסענשאַפטען, למודיות, וואָס ער האָט געפונען אין דער אָריגינעלער העברעאישער ליטעראַטור, ווי אויך אין די העברעאישע איבערזעצונגען פון אַראַביש.*)

*) דער גאון האָט פערפאַסט דעם ספר א י ל מ ש ו ל ש איבער געאָמעטריע, אַלגעבראַ און אַסטראָנאָמיע, פיר הונדערט כללים, געדרוקט אין ווילנע, תקצ"ד. ער האָט אויך פערפאַסט אַ ספר „תקופות ומולדות" (אַסטראָנאָמישע און קאַלענדאַר רעכנונגען און וויסענשאַפטען) דער לעצטער ספר איז נאָך ביז היינט נישט געדרוקט, אָבער זיינע תלמידים און מקורבים דערמאָנען איהם אָפט אין זייערע חבורים. דעם גאונ'ס „דקדוק אליהו", אַ העברעאישע גראַמאַטיק מיט טיפע, אָריגינעלע שפּראַך־בעמערקונגען, איז געדרוקט געוואָרען אין ווילנע, תקצ"ג. ר. ב.

די גאונות פון רבי אליהו האָט געשטרעבט זיין לעבען־לאַנג צו אַלעם גוטען און ליכטיגען, וואָס אין דער אַלמענשליכער קולטור. דאָס איז די עכטע יודישע גאונות, דער פרייער יודישער גייסט, ווען ער ליגט אפילו אין די קייטען פון דער צייט און אָרט.

דער ווילנער גאון פלעגט זאָגען: „וועמען עס פעהלט איין טייל אין די וויסענשאַפטען — פעהלט איהם הונדערט טיילען אין דער תורה".

דער דאָזיגער אויסשפּרוך איז געוואָרען אין יענער צייט דער זויערטייג, דער פערמענט, וואָס האָט אויפגעריהרט, אויפגעברויזט דאָס פערגליווערטע גייסטיגע לעבען אין פוילען און אין דער ליטע; דאָס זענען געווען די ערשטע ליכטיגע שטראַהלען אין יענער פינסטערער עפּאָכע, די ערשטע פרוכטבאַרע קערנער אין אַ גייסטיגען מדבר.

דער ווילנער גאון האָט געהאַט אַן אומגעוועהנליך שנעלע און שטאַרקע תפיסה. זיינע צייטגענאָסען דערצעהלען, אַז „אין צוויי שטונדען פלעגט ער אָפּלערנען פופציג בלאַט גמרא, פון די שווערסטע סוגיות אין תלמוד בבלי"*)

דער בעקאַנטער פיזיאָלאָג, י. מאָלעשאָט, האָט וויסענשאַפטליך געזוכט פעסטצושטעלען, אַז דער געזונטער דורכשניטס מענש קאָן תופס זיין, אַריינגעמען אין מוח העכסטענס דריי הונדערט קלאָרע און גאַנצע בעגריפען אין אַ שטונדע, און אפילו אַ זשעני, אַ גאון קאָן מעהר נישט תופס זיין ווי פינף הונדערט בעגריפען אין אַ שעה. דערום איז עס נישט קיין צווייפעל, אַז דאָס וואָס עס ווערט דערצעהלט וועגען גאונ'ס תפיסה איז אַ גוזמא, ווייל אויך דער מוח פונ'ם גאון איז, סוף כל סוף, געווען אונטערגעוואָרפען און רעגולירט פון צווינגענדע פיזיאָלאָגישע און פסיכאָלאָגישע געזעצען.

אָבער די איבערגעטריבענע גוזמאות און לעגענדאַרע אָפּשאַצונגען פונ'ם ווילנער גאונ'ס תפיסה און גייסטיגע פעהיגקייטען, וואָס מיר געפינען אין „עליות אליהו" און אין די דערצעהלונגען פון זיינע תלמידים און צייטגענאָסען, איז אַ בעוויז, אַז די שנעלקייט, דער אָדלער־שלאָג פונ'ם גאונ'ס אורטיילקראַפט און דער פערנעהם, דער היקף, פון זיין תפיסה האָבען איבערגעטראָפען, אַריבערגעכאַפּט די אויסערסטע גרעניצען און מעגליכקייטען אפילו פון די בעסטע און שאַרפסטע מענשליכע מוחות. ער איז געווען און פערבליבען איינער פון די וואונדערבאַרסטע, פענאָמענאַלסטע, מענשליכע מחות איבערהויפּט.

*) עליות עליהו.

דער גרויסער גאַטורפאָרשער עקסנער פרעגט: „ווער איז דער קליגסטער און געבילדעטסטער פון אַלע מענשען?" און ער ענטפערט: „דער וואָס האָט די גרעסטע פעהיגקייטען צו פערגעסען וואָס ער האָט געלערנט".

אויף דעם ווילנער גאון קאָן מען עס נישט זאָגען. ער האָט קיינמאָל גאָרנישט פערגעסען פון דעם וואָס ער האָט געלערנט. אויף איהם האָט מען בוכשטעבליך געקאָנט זאָגען, אַז ער איז געווען „כבור סיד שאינו מאבד טפה".

מ'האָט געקאָנט זאָגען, אַז דעם גאונ'ס מוח איז געווען, כביכול, איינגעריכטעט אָרדנונגספול, ווי אַ מוזיי, אָדער ווי אַן אַפּטייק, פול שופלאַדען, קעסטלעך און שאַרף בעצייכענטע שאַכטלעך. אין איין שאַכטעל איז געווען איינגעפּאַקט דער ש"ס בבלי און ירושלמי, מיט אַלע „נושאי כלים"; אין אַן אַנדער שאַכטעל — די מדרשים; דאָ די תוספתא, דאָרט — דער ספרי; אין איין ווינקעל — דער זוהר ותקונים, אין אַן אַנדער ווינקעל — די קבלה ספרים, און אין די אונטערשטע שופלאַדען — דקדוק, אַלגעבראַ א. ד. גל.

אַלץ גענוי, קלאָר סיסטעמאַטיש, געאָרדענט און בעצייכענט.

אַזאַ שטרענגע אָרדנונג אין אַזאַ כאַאָס, אין אַזאַ מישמאַש!

*) דריטער אַרטיקעל זעה „נ.פ." נ' 282

די ליבע פון אַ פרוי צו איהר יונגען איידעם

אַ שווערע דראַמע, וואָס האָט זיך אָפּגעשפּילט אין אַ יודישער פאַמיליע

פון מ. גלאַזערמאַן

מיט עטליכע וואָכען צוריק האָט אַ קאָוונער יודישע צייטונג געבראַכט דעם אָנפאַנג פון אַן אומגליקליכער פאַמיליען־דראַמע, וועלכע האָט זיך אָפּגעשפּילט אין אַ רייכען יודישען הויז אין קאָוונע, וואו אַן אַלטע שוויגער האָט זיך פערליבט אין איהר צוקינפטיגען יונגען איידעם. איצטער האָט די דראַמע פּלוצלינג זיך געענדיגט אויף גאָר אַן אומערוואַרטעטען אופן.

די גאַנצע געשיכטע איז אַ כאַראַקטעריסטיש שטיק יודיש לעבען פון די לעצטע טומעלדיגע יאָהרען.

די שוויגער, וועלכע האָט געשפּילט די הויפּט־ראָלע אין אָט דער פאַמיליען־דראַמע, הייסט פריידע לאה צאַנדלער. זי איז שוין געווען אַ יאָהר זעקס און זעכציג, און איבער אַ האַלבען יאָהר הונדערט האָט זי געלעבט אין קאָוונאָ מיט איהר מאַן ירוחם שלמה צאַנדלער. געווען איז זי, פריידע לאה, אַמאָל אַ אָרים קינד, אַן עלענדע יתומה, אָהן אַ העמד אויפ'ן לייב, אָבער אַ גאַנץ שעהנע. מיט איהר האָט געטראָפען אַ זאַך, וואָס איז געווען גאָר אַ זעלטענהייט צווישען יודישע דינסט־מיידלעך אין יענע יאָהרען. איהר טאַטע, וועלכער איז געווען אַ מלמד אין ווענזעגאָלע, האָט איהר אויסגעלערנט לייענען יודיש און שרייבען; פלעגט זי אויף איהרע „שטעלעס" אַלס דינסטמיידעל לייענען שמר'ס און אַנדערע ראָמאַנען; פלעגט זי דעריבער דערנאָך בייטאָג אַרומגעהן ווי אַ פער'חלש'טע. איז איהר צוליב דעם נישט איין מאָל געפלויגען אַ קאָמשערע אין קאָפּ פון אַ בייזער באַלעבאָסטע, וועלכע פלעגט נישט צוזעהן, אַז אַ דינסט זאָל זיך ריהרען „ווי אַ געפגר'טע מויז" אָדער „ווי אַ בלייערנער פויגעל"...

דער שוסטער־יונג

די קלעפּ, וואָס פריידקע פלעגט אַלס דינסט אַריינכאַפּען, זענען נאָך געווען אַ האַלבע צרה. אַן אונטערגעשלאָגען אויג, אַן אויסגעדרעהטע האַנט, — דאָס קאָן מען נאָך פערטראָגען, בעת מען איז עלענד ווי אַ שטיין. ערגער איבער געווען דאָס, וואָס צוליב איהר שלעכטען נאָמען פאַר אַ „טויגעניכטס", פלעגט זי אָפּט גאָר אַרומגעהן וואָכען־ווייז אָהן אַן „אָרט", אָהן אַ ביסען ברויט און אָהן אַ ווינקעל, וואו דעם קאָפּ אַוועקצולעגען. צו יענער צייט האָט צו איהר זיך גענומען שטאַרק שאַרען ירוחם שלמה, אָדער, איינפאַך, — ירוחם'קע דער שוסטער. זי איז איהם שוין לאַנג געווען געפעלען געוואָרען און וואָס ווייטער, איז ער געוואָרען צו איהר אַלץ מעהר צוגעצויגן.

פריידקע'ן האָט ירוחם'קע נישט באַלד אַזוי אַ באַק־געטשון צום האַרצען ווי זי איהם. ער איז נישט געווען פון די רייצענדע „העלדען", וועלכע זי פלעגט יעדע נאַכט בעגעגענען אין ראָמאַנען, וואָס זי פלעגט שלינגען. ער איז נישט געווען קיין גרויסער פערשוין, און זיין מלאכה איז איהר אויך נישט בעזונדערס געפעלען געווען. אַ שוסטער... איהר מוטער האָט נאָך דענסטמאָל געלעבט, פלעגט זי איהר אויך אָפּרעדען פון ירוחם'קען.

זיי האָבען חתונה.

ירוחם'קע האָט געזאָגט, אַז ווי נאָר זיי האָבען ביידע חתונה, און ער ווערט אַ יונגער באַלעבעסעל, הויבט ער אָן צו אַרבייטען פאַר זיך ביי אַן אייגענעם וואַרשטאַט... ער האָט אָפּגעשפּאָרט שוין אַ היבש ביסעל געלט. ער וועט איהר בענייען און אויספוצען צו דער חופה ווי אַ פּריצע, ווי אַ גרעפין, און זיי וועלען לעבען גליקליך! ער האָט דאָך איהר אַזוי ליב, — און וואָס וועט איהר ביי איהם פעהלען?!

האָט פריידקע ענדליך צוגעשטימט און מען האָט געשטעלט אַ חופה.

צרות און שלעק און — ראָמאַנען

אָט אַזוי איז עס צווישען ירוחם שלמה דעם שוסטער און פריידע־לאה דער דינסטמיידעל מיט אַ יאָהר פופציג צוריק געוואָרען דער שידוך... געלעבט האָבען זיי צווישען זיך זעהר גוט, הגם אין גרויס אָרימקייט. דער יונגערמאַנטשיק האָט געדונגען פאַר זיך אַ דירה'לע אויף דער ווילקאָמירער גאַס, נעבען בולבע־מאַרק, אין אַן ענגען, נאַסען קעלער, מיט אַ „טיר צום פּאַרענט", וואו ער האָט אויפגעהאָנגען אַ שילד מיט אַן אויסגעמאָלטען שטיוועל און מיט אַן אונטערשריפט אויף רוסיש און יודיש „ירוחם שלמה צאַנדלער, אַ שוסטער". זיין מלאכה האָט איהם אָבער קוים געגעבען אויף עסען. עס זענען געבוירען געוואָרען אַ פּאַר קינדערלעך, און נאָך אַ פּאַר קינדערלעך. דערצו האָבען זיך נאָך אָנגעפאַנגען די „מאַשינאַווע שיך". מען קויפט דאָס רוב פאַרטיגע אין די קראָמען... האָט מען זיך זעהר געמאַטערט. פריידע לאה האָט אויך געמוזט זיך איינשפּאַנען אין יאָך און העלפען פערדינען פּרנסה. זי פלעגט זיך אַרומדרעהען איבער די באַלעבאַטישע הייזער מיט אַ קאָשיק און פערקויפען אייער, ניס, ריבעלעך, עפּעל. זי האָט צו איהם קיין טענות נישט געהאַט! ער האָרעוועט נעבעך, און מאַטערט זיך מיט'ן גאַל. וואָס איז ער אָבער שולדיג, אַז זיין וואַרשטאַט גיט איהם נישט מעהר ווי אויף ברויט מיט וואַסער, און די קינדערלעך קרענקען אַלע ווײַלע, יעדעס מאָל מיט אַן אַנדער קרענק?!... די איינציגע נחמה איז, וואָס ער האָט איהר ליב, ווי דאָס לעבען... עס איז אפילו אַ קליינער תענוג די ליבע פון אַזאַ הויקער, אָבער, פריידע האָט געזעהן ווי עס לעבען אַנדערשוואו, אין געמיינעם אופן, מאַן און ווייב — איז זי נאָך געווען צופרידען מיט איהר מערכה. איהר געבוירענע נייגונג צו לעבענסלוסטיגקייט, צו ווירקליכע לעבענס־פרייד, פלעגט זי בעפרידיגען דורך די ראָמאַנען, וועלכע זי פלעגט נאָך אַלץ ביי דער נאַכט נישט אויפהערען צו לייענען, ווען זי איז שוין אפילו געוואָרען אַ מאַמע פון פינף קינדער... דער מאַן פלעגט עס צוערשט נישט זעהר וועלען ליידען. דער רויכערדיגער לאָמפּ פלעגט ברענען שטונדען לאַנג ביים בעט, אַ שאָד די נאַפט, אָבער זי פלעגט אָהן אַ ראָמאַן נישט איינשלאָפען.

„נחת פון קינדער"

ווען עס האָט אויסגעבראָכען דער וועלט־קריג, איז ירוחם שלמה צאַנדלער און זיין ווייב שוין אַלט געווען אַ יאָהר פופציג. פון די קינדער זענען איינציגע געשטאָרבען, איינציגע לעבען נאָך ביז היינט. די עלטסטע טאָכטער, ציפּקע, האָט געאַרבייט אין אַ גאַלאַנטערי־קראָם פון דרייצעהן יאָהר אָן. זי איז געווען אַ גאַנץ רייצענדע מיידעל, פונקט ווי איהר מאַמע אין די יונגע יאָהרען, מיט רויטע פייערדיגע האָר, מיט לענגליכע שוואַרצע אויגען. האָט זיך אין איהר פערליבט אַ יונגער בחור. וואָס האָט מיט איהר צוזאַמען געדינט אין דער זעלביגער גאַלאַנטערי־קראָם. איז אָבער געקומען זיין צייט צו געהן דינען אַלס סאָלדאַט, איז ער פון קאָוונע אַנטלאָפען קיין קאַנאַדאַ. דאָרטען האָט ער געהאַט אַ רייכען פעטער, וועלכער האָט איהם געגעבען געלד. האָט ער גענומען האַנדלען, מאַכען געשעפטען, און איז אַליין גאָר אין גיכען געוואָרען רייך. האָט ער אָבגעגומען צו זיך ציפּקען און האָט מיט איהר דאָרטען חתונה געהאַט. די ערשטע בריף, וועלכע ציפּקע האָט געשריבען צו איהרע עלטערען זענען געווען פול מיט פרייד מיט בעגייסטערונג. זי איז אַזוי גליקליך מיט איהר מאַן!... זיינע „ביזנעס" וואַקסען פון טאָג צו טאָג, און ער האָט איהר אַזוי ליב!... גלייך פון שיף האָט ער איהר אַריינגעפיהרט אין דער וואוינונג, וועלכע ער האָט שוין פון פריהער געהאַט פאַר זיי ביידען צוגעגרייט. דאָס איז נישט קיין וואוינונג, נאָר אַ האָטעל. אין קאָוונע וואוינט דער גובערנאַטאָר נישט אין אַזאַ דירה — האָט ציפּקע געשריבען, — מיט אַ וואַנע, און מיט שפּיגלען, און מיט אַ גאָרטען אַרום! און מתנות האָט ער איהר געקויפט — אַ גאַנצען פערמעגען! דעם גרעסטען קאָוונער גביר'ס טאָכטער געהט אַזוי נישט אַרויס שפּאַצירען יום־טוב אויפ'ן „נייעם פּלאַן" ווי זי, ציפּקע, געהט אָנגעטון אין דער וואָכען ביי זיך אין שטוב... און זי, האָט אין שטוב אַ דינסט און אַ פּאַפּוגאַי און אַ גראַמאָפאָן, — אַ גאַנצע מאַדאַם!..

אין סיביר.

ירוחם־שלמה דער שוסטער האָט זיך זעהר געפרעהט, נאַטירליך, מיט זיין טאָכטער'ס גליק. ער איז געווען געריהרט ביז טרערען, ווען ער האָט פון איהר בעקומען צוגעשיקט פופציג „דאָלאַר, וואָס פאַר איהם איז עס געווען אַ גאַנ־

מענדעלי און אחד העם

פון דר. א. גינזבורג*)

אינטערעסאנט זענען די בעציהונגען צווישען מענדעלי מוכר ספרים און אחד-העם, צוויי בעריהמטהייטען, יעדער אין זיין צווייג, וואס האבען א לאנגע צייט געוואוינט צוזאמען אין אדעס.

ווען אחד-העם איז אנגעקומען קיין אדעס איז מענדעלי, וועלכער איז געווען מיט א פאר צעהנדליג יאהר עלטער פון איהם, שוין געווען א בעריהמטער שרייבער. אחד העם איז דעמאלט בלויז געווען אנ'אנפאנגער, א „אחד-העם" (איינער פון פאלק). איז קיין חדוש נישט, וואס מענדעלי האט פון איהם נישט געהערט. אחד העם ווידער פון זיין זייט איז קיינמאל נישט געווען קיין פערעהרער פון דער יודישער ליטעראטור. האט ער פון מענדעלי'ן אויך גאנץ ווייניג געהערט.

זענען זיי א לאנגע צייט געבליבען ווייט איינער פון דעם אנדערען. ביסלעכווייז און לאנגזאם האבען זיך זייערע בעציהונגען געענדערט צום בעסערען ביז זיי זענען געווארען נאהענטע פריינט. זייער פריינדשאפט איז געווארען נאך ענגער, ווען מענדעלי האט אנגעהויבען מיטצוארבייטען אין „השלוח", אין דעם מאנאטשריפט, וואס אחד העם האט רעדאקטירט. מענדעלי האט פאר דעם „השלוח" איבערזעצט, אדער ריכטיגער, איבערגעארבייט זיין „ווינשפינגעריל" אונטער דעם נאמען „בעמק הבכא".

מענדעלי און אחד העם זענען געווען מענשען פון צוויי גאנץ בעזונדערע טיפען. איינער, דער ערשטער, איז געווען א פאעט; דער צווייטער איז געווען א גריבלער און א פארשער. זייער פריינדשאפט איז געווען געבויט נישט אויף זייער ענליכקייט איינער צום אנדערען, נאר אויף דעם גרויסען דרך-ארץ, וואס איינער האט געהאט פאר דעם צווייטען. איינער האט אנערקענט דעם צווייטענס גרויסקייט אויף זייערע בעזונדערע געביטען, און דאס האט געפיהרט דערצו, וואס כאטש זיי זענען זיך פאנאנדער געגאנגען אין פיל וויכטיגע פונקטען, זענען זיי דאך געבליבען פריינט.

מענדעלי פלעגט גאנץ אפט בייז ווערען אויף אחד-העמ'ען, פאר וואס ער, דער לעצטער, רעדט אזוי פיל פון „רוחניות". ער פלעגט איהם דאן רופען „משיב הרוח" (דער ווינט-בלאזער). ער פלעגט זיך נישט קענען איינהאלטען און פלעגט אויסרופען:

„נישט אנדערש ווי א רוח איז אין איהם אריין, הימעל און ערד — און „רוח", שטענדיג, טאג איין, טאג אויס, דרשנ'ט ער וועגען רוח, פעהלט אונז דען „רוחניות"? דאכט זיך מיר, אז אונזער פאלק איז שוין דורכאויס רוחניות, אהן א שום גוף. שוין צייט, אז מען זאל זיך זארגען פאר'ן יודישען גוף אויך, און שיקען דעם רוח צו אלדי רוחות".

דאס פלעגט איהם פונדעסטוועגען נישט שטערען א צווייטען מאל צו רעדען ווי אחד-העמ'ס א תלמיד, און אז איינער פלעגט איהם זאגען:

„זיידע, איהר זענט דאך שוין געווארען אנ'אמת'ער אחד-העמ'יסט?" פלעגט ער ענטפערען מיט א שמייכעל: „איך אנ'אחד-העמ'יסט? האסט א קליינעם טעות, מיין פריינט, פונקט פערקעהרט, אחד העם איז א מענדעליסט. איך האב דאס שוין לאנג געזאגט" (דור וסופריו, ק"ג, ק"ד).

אחד-העם איז געווען אביסעל צו פריי אין זיינע פארשונגען פאר מענדעלי'ן. מענדעלי האט נישט געקענט פערטראגען קיין ביבעל-קריטיק. ער האט פיינט געהאט די ביבעל-קריטיקער, „וואס רייסען זיך אריין מיט האק און האמער" און מאכען אן גאנצע חורבונות, דאס איז אנ'עסק פאר די גוים, וועמעס געלעהרטע זענען דאס רוב גרויסע עמי-הארצים אין דער ביבעל, אבער נישט פאר א יודישען תלמיד-חכם.

נון, האט געטראפען, אז א יודישער תלמיד-חכם, אחד-העם, האט געהאלטען א פארטראג וועגען משה רבינו. צווישען דאס איבעריגע האט ער געזאגט, אז מיר האבען זיך נישט צו שרעקען פאר די נייע פארשונגען, וואס צווייפלען אין דער עקזיסטענץ פון משה'ן. פאר אונז איז נישט וויכטיג, אויב אזא משה האט ווירקליך געלעבט אדער נישט, פאר אונז איז וויכטיג דער משה, וואס לעבט אין דער פארשטעלונג פון דעם פאלק, פאר אונז איז וויכטיג משה דער א י ד ע א ל, — דער משה, וואס האט אונז געפיהרט נישט בלויז פערציג יאהר אין דער מדבר, נאר דער, וואס פיהרט אונז שוין טויזענטער יאהרען איבער אלע מדבריות.

מענדעלי איז געזעסען ווי אויף הייסע קוילען. ער האט זיך קוים געקענט איינהאלטען ביז דער פארטראג האט זיך געענדיגט. דאן איז ער צוגעלאפען צום היסטאריקער ד ו ב נ א ו, האט איהם אוועקגעשלעפט אין א ווינקעלע און האט מיט א ווייטאג געזאגט:

„נו, ווי געפעלט דיר עפעס אזא שעהנע דרשה? וועה איז צו די אויערען, וואס הערען עס. אין דער תורה שטעהט וועגען משה'ן, אז קיינער ווייס נישט וואו זיין קבורה איז. איצטער ווייס איך, וואו משה איז בעגראבען געווארען. אט-א-דא, אין דעם זאל, און דער קברן איז קיין אנדערער, ווי אונזער אחד העם!"

גאנץ אפט פלעגט זיך מענדעלי ערלויבען חוזק צו מאכען פון אחד-העמ'ס תלמידים און מקורבים. אויף א בעקאנטען שרייבער, א תלמיד פון אחד-העם, וועלכער האט זיך שפעטער אליין גענומען אויפפיהרען ווי א שטיקעל אחד-העם, האט מענדעלי געזאגט:

„ער איז אחד-העמ'ס גולם, וואס ער רעדט און וואס ער שרייבט איז בלויז דורך דעם כוח פון אחד-העמ'ס שם-המפורש"...

עס פלעגען זיך געפינען גוטע מענשען, וואס פלעגען איבערגעבען אחד-העמ'ען מענדעלי'ס חוזק-מאכעריי, סיי פון איהם גופא און סיי פון זיינע תלמידים. אחד-העם פלעגט אפט אליין לאכען פון די שפאסען. זייער פריינדשאפט איז דורך דעם נישט געשטערט געווארען.

* * *

מענדעלי איז נישט געווען קיין געגנער פון דעם ציוניזם. דער עצם געדאנק האט צו איהם אפעלירט. ארץ-ישראל איז איהם געווען ליב און טייער, איבערהויפט דאס אלטע ארץ-ישראל. און אין דער אלטער ארץ-ישראל האט איהם געצויגען מעהר פאר אלץ רחל'ס קבר. ער האט אין רחל'ן געזעהן דאס בילד פון דער בארמהערציגער און אומגליקליכער מוטער, וועמעס קינדער עס זענען פערוואגעלט געווארען: „א שטימע הערט זיך אין ר מ ה, רחל וויינט אויף איהרע קינדער", פלעגט ער אפט ארויסזאגען דעם בעקאנטען פסוק מיט א הייליגער ציטערניש.

„און ווען מיר ביידע. ביאליק און איך", דערצעהלט רבניצקי, „זענען אין 1909 געפאהרען בעזוכען ארץ-ישראל, האט אונז דער זיידע ביים געזעגענען זיך גאנץ ערנסט געזאגט:

„איהר וועט דאך אודאי בעזוכען אונזער מוטער רחל'ס קבר; געדענקט און פערגעסט נישט איהר איבערצוגעבען א גרוס פון מיינעטוועגען".

און ווען מיר זענען געקומען צוריק און האבען איהם איבערגעגעבען אונזערע איינדריקען, איז איינע פון זיינע ערשטע פראגען געווען, צי מיר האבען ערפילט זיין בקשה" (דור וסופריו, ק"ט).

ארץ ישראל האט ער ליב געהאט. די יודישע האפנונג אויסגעלייזט צו ווערען פון גלות איז געווען נאהענט צו זיין הארצען. דעם ציוניסטישען געדאנק האט ער פערשטאנען און פאר הערצ'לען האט ער זיך אפט בעגייסטערט, אבער די ציוניסטישע פיהרערס, די עסקנים. די מאכערס, די שרייערס, — זיי האט ער פיינט געהאט.

רבניצקי גיט איבער מענדעלי'ס א וויץ וועגען דעם בעקאנטען ציוניסטישען פיהרער, אוסישקין:

„ולירושלים עירך ברחמים תשוב איז אודאי גוט און שעהן, אבער ואוסישקין (ותשכון) בתוכה איז נישט גוט און נישט שעהן"...

קיין ארץ ישראל האט ער נישט געוואלט פאהרען. ער האט מורא געהאט, אז די ווירקליכקייט וועט צעשטערען דאס בילד, וואס ער האט זיך אויסגעבויט אין זיין פאנטאזיע וועגען ארץ-ישראל. „אנשטאט דעם ירדן, למשל, פון מיין פאנטאזיע, א גרויסער מעכטיגער טייך. וועל איך דערזעהן א קליין, ארעם טייכעל. איך בעט אייך, לאזט מיך שוין בעסער דא בלייבען און הנאה האבען פון די בילדער, וואס איך זעה אין מיין פאנטאזיע".

אין זיינע לעצטע יאהרען האט ער אנגעפאנגען צו טראכטען וועגען אריבערפאהרען קיין ארץ-ישראל. אבער דאס, בעמערקט רבניצקי, איז נישט געווען, ווייל ער איז געווארען ציוניסטיש. גיכער האט זיך עס גענומען פון א רעליגיעזען געפיהל. אין די לעצטע יאהרען פון זיין לעבען איז ער געווארען פרום און האט אלע טאג נעדאווענט מיט גרויס כונה.

„ביי מיר פאנגט זיך אן א נייע תקופה אין מיין לעבען", האט מענדעלי איינמאל געזאגט צו רבניצקי'ן. „איך געהער נישט צו דעם נייעם מין „גאט-זוכער'ס", איך האב מיין גאט קיינמאל נישט פערלוירען. איך דארף איהם נישט זוכען. אבער איך פיהל, אז מיין לעצטע קראנקהייט האט מיך געלייטערט און געהייליגט און דערנעהנטערט צו גאט".

*) זעה „נייער פאלקסבלאט" נ' 282

די געשיכטע פון עלעקטר. לעמפעל

דער וואונדער, וואס מאכט ליכטיג אין אונזערע הייזער

פון ל. סאמאילאוו

עס זענען פערהאן דריי פארמען פון עלעקטרישער בעלייכטונג. די ערשטע און די עלטסטע זענען די לאמפען אין וועלכע צוויי שטעקלעך, אדער „ליכט" פון געפרעסטע קוילען בעגעגענען זיך. צוליב דעם שטארקען עלעקטרישען שטראם וואס פליסט דורך זיי, פארמירט זיך צווישען זייערע שפיצען, — דארטען וואו זיי בעגעגענען זיך — א קליינער אבער אויסערגעוועהנליך העלער פלאם, וואס קען בעלייכטען א שטיק גאס. אט דער סארט עלעקטרישע לאמפען איז שוין כמעט ווי אינגאנצען אונטערגעגאנגען; אבער פאר דער מלחמה האט מען זיי געזעהען הענגען אומעטום: אין די גאסען, אויף די וואקזאלען און איבעראל וואו עס האט זיך געפאדערט א סך ליכט.

די צווייטע פארם פון עלעקטרישער בעלייכטונג זענען די געוועהנליכע עלעקטרישע לעמפעלעך, וועלכע בעלייכטען איצטער אי די הייזער, אי די גאסען, אי די ריזיגע זאלען. דאס איז דער סארט עלעקטרישע לאמפען, וואס זענען יעדען איינעם גוט בעקאנט.

די דריטע פארם פון עלעקטרישער בעלייכטונג זענען לענגערע גלעזערנע רעהרליך, וואס לייכטען מיט א בלויליכען, גרינליכען, רויטליכען וויאלעטען אדער אנדער קאלירטען שיין. מען געברויכט זיי נאך איצטער אין פאטאגראפישע סטודיעס און אין איינגע פאבריקען; און פאר דער לעצטער צייט האט מען פון זיי אנגעהויבען מאכען גאנץ עפעקטפולע עלעקטרישע שילדען. זיי לויכטען דערפאר, ווייל אין זיי ווערט אנגעגליהט א גאז, אדער דער דאמף, פון איין מעטאל אדער א צווייטען, און די לאמפען, צ. ב. ש., וואס ווערען הויפטזעכליך געברויכט אין די פאטאגראפישע סטודיאס, ווערט אנגעגליהט דער דאמף פון קוועקזילבער.

אבער די פארם פון עלעקטרישער בעלייכטונג, וואס עס אינטערעסירט אונז איצט, זענען די געוועהנליכע, אלטעגליכע עלעקטרישע לעמפלעך. זיי גיבען ליכט דערפאר, ווייל אין זיי ווערט א זעהר דין הארל פון קוילען אדער מעטאל אנגעגליהט ביז ווייסקייט. און די געשיכטע פון אט די לעמפעלעך איז אזא:

נאך מיט א הונדערט יאהר צוריק האבען די פארשער, וואס האבען געמאכט עקספערימענטען מיט עלעקטריציטעט און געפארשט איהרע אייגענשאפטען, בעמערקט, אז ווען מען לאזט דורך אנ'עלעקטרישען שטראם דורך א דינעם דראהט, ווערט אט דער דראהט אנגעווארימט און אפילו אנגעגליהט. און דא איז אפילו פערהאן א געוויסע און בעשטימטע שייכות: וואס שטארקער עס איז דער עלעקטרישער שטראם און וואס דינער און קלענער עס איז דאס דרעטעל, אלץ שטארקער וועט זיך דאס דרעטעל אנגליהען.

ווען אט די אייגענשאפט פון עלעקטריציטעט איז ענטדעקט געווארען, און אויף א גאנץ נאטירליכען אופן געבוירען געווארען דער געדאנק, אז מען קען שאפען עלעקטרישע בעלייכטונג. אלץ וואס מען דארף טון — איז דורכלאזען א גענוג שטארקען עלעקטרישען שטראם דורך א זעהר קליין און דין דראטעל. דאס איז געווען די טעאריע. אבער ווען עס איז געקומען צו דער פראקטישער דורכפיהרונג פון דעם געדאנק, האט מען זיך אנגעשטויסען אן איין שוועריגקייט נאך דער צווייטער.

ערשטענס, זענען דאן, מיט א 75 ביז 100 יאהר צוריק נאך נישט געווען די דינאמא-מאשינעס, וואס פראדוצירען עלעקטריציטעט. דער איינציגער קוואל פון אנ'עלעקטרישען שטראם זענען געווען די באטעריעס אין וועלכע די עלעקטריציטעט האט זיך ענטוויקעלט צוליב דעם כעמישען פראצעס, וואס איז אנגעגאנגען צווישען די מעטאלען און דער פליסיגקייט און די באטעריעס. יעדע באטעריע — אזא האט געגעבען א זעהר קליינער מאס עלעקטריציטעט. כדי צו שאפען א גענוג שטארקען עלעקטרישען שטראם, האט מען געמוזט פעראייניגען צווישען זיך א זעהר גרויסע צאהל פון אזעלכע באטעריעס. פאר די עקספערימענטען אין די לאבאראטאריעס איז עס געווען גוט גענוג; אבער פאר פראקטישע צוועקען האט עס נישט געטויגט.

צווייטענס איז די שוועריגקייט געלעגען אין די לעמפלעך גופא. עס איז קיין קונץ נישט געווען צוצוגרייטען א זעהר קליין און זעהר דין דרעטעל, אדער הארל פון קוילען אדער פון א מעטאל און דורכלאזען דורך איהם א גענוג שטארקען עלעקטרישען שטראם, אז דאס הארל זאל זיך אנגליהען ביז ווייסקייט. אבער אויב דאס הארל איז געווען פון מעטאל — איז עס פון גרויס היץ צושמאלצען געווארען; און אויב עס איז געווען פון קוילען — איז עס איבערגעברענט געווארען.

כדי דאס הארל זאל נישט איבערברענען, האט מען עס געדארפט איינפאסען אין א קליינער גלעזערנער כלי און די גאנצע לופט פון דארטען ארויסציהען, ווייל דארטען, וואו עס איז קיין לופט נישטא, קען קיין זאך נישט ברענען. אבער אין יענע צייטען זענען נישט געווען קיין גענוג מעכטיגע פאמפען, וואס זאלען פון דער גלעזערנער כלי ארויסציהען די ג א נ צ ע לופט. עטוואס לופט איז דאך פערבליבען, און דאס איז געווען גענוג, אז דאס הארל זאל איבערברענען.

פון דעסטוועגען זענען איין ערפינדער נאכ'ן צווייטען ארויס אין דער עפענטליכקייט מיט זייערע פלענער וועגען פערשידענע עלעקטרישע לאמפען.

דער וויכטיגסטער ערפינדער אויף דעם געביט איז געווען דער ענגלענדער סיר דזשאזעף סוואן. ער האט יאהרען-לאנג אין געהיים עקספערימענטירט מיט עלעקטרישע לעמפלעך, און אין 1860 האט ער צום ערשטען מאל דעמאנסטרירט זיין לעמפעל. דאס איז אויך געווען א קליינע גלעזערנע כלי, פון וועלכער די לופט איז ארויסגעצויגען געווארען. אין דער כלי איז געווען א דין הארל פון קוילען, וואס האט זיך אנגעגליהט פון אנ'עלעקטרישען שטראם און געגעבען ליכט. די ערפינדונג איז געווען א גאנץ אינטערעסאנטע, אבער נישט קיין פראקטישע. קיין שטארקען עלעקטרישען שטראם האט מען דורכ'ן דראטעל דורכלאזען נישט געקענט, ווייל עס וואלט באלד איבערגעברענט; און פון א שוואכען שטראם האט עס זיך נישט אנגעגליהט גענוג צו געבען צופרידענשטעלענדע ליכט. און אפילו פון א שוואכען עלעקטרישען שטראם איז דאס הארל איבערגעברענט געווארען אין זעהר א קורצער צייט.

און דאן איז געקומען דער אמעריקאנער ערפינדער טאמאס עדיסאן. אין יאהר 1877 האט ער אנגעהויבען מאכען עקספערימענטען מיט'ן צוועק צו בעשאפען א צופרידענשטעלענדען עלעקטרישען לאמפ. ער איז שוין דאן געווען אנ'ערפינדער מיט א נאמען און געהאט א גאנץ היבשע, פאר יענער צייט, לאבאראטאריע. אין דער לאבאראטאריע האבען דאן ביי איהם געארבייט א 15 ביז 20 מענשען, צווישען זיי איינינע זעהר בעגאבטע אינזשענערן און מעכאניקער און יעדער פון זיי מיט ערפינדערישע נייגונגען און פעהיגקייטען. דאן זענען שוין געווען דינאמא-מאשינעס וואס האבען געגעבען א שטענדיגען און גאנץ צופרידענשטעלענדען עלעקטרישען שטראם, און —

(ענדע זעה 10-טע זייט).

צער אוצר אין יענער צייט. אבער נאך מעהר איז געווען איבערראשט איהר מאמע, פריידע-לאה!.. אט דאס איז שוין געווען עהנליך אויף א לעבען, — ווי אין א ראמאן — פון אזא ארימקייט פלוצלינג אריינגעשפרונגען אין אזא רייכקייט!.. איהר ציפקע לעבט ווי א גובערנאטאר!.. און זי, איהר מאמע, קען דאך איהם אויך, איהר איידעם, ציפקעס מאן, אבראשע'ן: זי געדענקט איהם נאך, ווען ער האט געדינט מיט דער טאכטער צוזאמען אין דער גאלאנטערי-קראם. און פריידע איז געווען גליקליך מיט איהר טאכטער'ס גוטען מזל... אויב אונז איז נישט בעשערט געווען הנאה צו האבען פון לעבען, זאלען כאטש אונזערע קינדער אנקוועלען"...

וועגען ציפקע'ס גליקליכען לעבען האבען שוין געהאט געוואוסט אלע שכנים. די פאסט פלעגט יעדען חודש ברענגען פון איהר „לעטערס" און „פיקטשורס" און דאלארס, ווי אויך מתנות פאר טאטע-מאמע און פאר די קינדער.

דאס האט אזוי געדויערט ביז די ערשטע צעהן מאנאטען פון קריג. דערנאך זענען די יודען פון גאנץ ליטע און אויך פון קאוונע פערטריבען געווארען אין די ווייטסטע געגענדען פון רוסלאנד. ירוחם-שלמה דער שוסטער איז מגולגל געווארען מיט זיין משפחה אזש אין עק סיביר. איבערשרייבען זיך מיט דער טאכטער איז געווארען פיל שווערער. אבער דער שוסטער האט זיך נישט געהאט צו בעקלאגען. פאר איהם איז דאס פערוואגעלט ווערען אין דעם סיבירישען מדבר געווען נאר א טובה. זיין מלאכה האט איהם דארטען אבגעגאלטען, און ער האט נאר געשמאק פערדינט. גאר אין גיכען האט ער דארטען געעפענט א גרויסען ווארשטאט, א „מאסטערסקאיא", וואו עס האבען צוערשט ביי איהם געארבייט פינף לעהר-יונגלעך, דערנאך צעהן, און וואס ווייטער אלץ מעהר. ער האט בעקומען בעשטעלונגען פאר דער סיבירער ארמיי, וועלכע האט אין די מלחמה-יאהרען נישט געקאנט גענוג רעגעלמעסיג בעציהען איהרע שטיוועל פון מאסקווע און פעטערבורג. ירוחם שלמה צאנדלער איז פלוצלונג אויסגעוואקסען; ער האט אנגעזאמעלט א היבשען קאפיטאל. פריידע-לאה האט אנגעפאנגען פיהרען א לעבען אויפ'ן ברייטען שטייגער, כאטש שוין האבענדיג א קאפ מיט גרויע האר... אמת, אין דעם ווייטען, ווילדען סיביר קען מען נישט פיל פערגעניגען געניסען, אבער וואס עס איז נאר מעגליך געווען, פלעגט זי איצט וועלען אריינכאפען פאר דער גאנצער צייט פון איהר איבערגעלעבטען דלות. זי פלעגט גוט עסען, גוט טרינקען, גוט זיך אנטון און — לייענען ראמאנען נישט בלויז ביינאכט, נאר אפילו אין מיטען טאג... פערשליסען זיך אין צימער מיט א ראמאן אין האנד און מיט א שטיק שאקאלאד אין מויל איז ביי איהר געווען א גאנצער גן-עדן... פון צופיל שאקאלאד-עסען, וואס ביז פערציג יאהר האט זי פון דעם אפילו דעם טעם נישט געוואוסט, האט זיך איצט ביי איהר געהאט ענטוויקעלט א שארפע מאגען-קראנקהייט, נאר זי האט זיך פון דעם נישט געקענט אבהאלטען, פונקט ווי א קינד א נאשער פון צוקערקעס.

(פארטזעצונג זונטאג).

מתוך שמחה.

שלום, שלום—ס'האָט זיך שלום
מיטאמאָל ביי אונז געמאַכט,
בעת מען האָט גערעדט „מלחמה"
נישט פאַר מיר און אונז געדאַכט...

נישט אזוי די שווער-האַרמאַטען
האָבען זיך אין קאַמף געגרייט,
ווי די זשורנאַליסטען-פעדערס
האָבען זיך פערנומען ברייט...

מכין האָט מען זיך געוועזען,
און געוואַרט, אַז — אַט-אָט-אָט...
אָבער גענף האָט דאַך געהאָלפען
מיט דער הילף פון גרויסען גאָט;

האָט זיך „אונזערער" מיט „יענעם"
איינס דעם צווייטען הענט דערלאַנגט,
און די ביקס האָט נישט געשאָסען,
און די שווערד האָט נישט געבלאַנקט...

איז ממילא, שלום, שלום:
פוילען ליטע — גוטע פריינט...
שיינט אַ זון, וואָס גוט און פרידליך
איבער פוילען-ליטע היינט.

גרויס די פרייד איז איצט פאַר ליטאָ,
ווייל... נס גדול היה שם!
מאַכט מען דאָרטען, מחמת שמחה,
איצט אַ יודישען פאָגראָם...

אַליבאַבאַ.

דעם רבינ'ס גזירה

אין כעלם זענען אַמאָל דערטרונקען געוואָרען צוויי יונגע לייט בעת'ן באָדען זיך אין טייך.

אין שטאָט האָט דאָס אַרויסגערופען גרויס טרויער. דאָס איז געווען דער ערשטער פאַל אַז יודען זאָלען אין כעלם דערטרונקען ווערען. צו מאָרגענס נאָך דער לויה פון די דערטרונקענע, האָט דער רב אַרויסגעלאָזט דעם פאָלגענדען בעפעהל:

„קיין כעלמער יודען איז נישט דערלויבט אַריינצושטעקען אַ פיס אין טייך אַריין, ביז ער וועט זיך פריהער נישט אויסלערנען שווימען!"

א גמרא-פשט'ל.

ר' יעקב מאיר, איך וועל אייך עפּעס פרעגען:

— פרעג, פרעג בכבוד!

— עס שטעהט געשריבען „הבך אתה נוצר" — איבער געוואַלט ווערט מען געבוירען, מילא, שטאַרבען גלוסט זיך נישט, פאַרוואָס וויל דער מענש נישט קומען אויף דער וועלט?

— איך וועל דיר זאָגען: די גמרא זאָגט: ארבעים יום קודם יצירת הולד" — 40 טעג איידער דער מענש ווערט בעשאַפען, ווערט אין הימעל אַרויסגערופען „בת פלוני לפלוני", ווייס שוין דער ילד, אַז ער בעדאַרף קומען אויף דער וועלט און חתונה האָבען, דעריבער נעמט עס אָפּ דער חשק צו קומען אויף דער וועלט.

אמאָל און היינט.

אמאָל: — אַז אַ קינד האָט זיך געוואָלט בעהאַלטען אונטער דער מאַמעס קלייד, האָט ער עס געמאַכט איינס און צוויי; צוגעלאָפען און זיך בעהאַלטען...

היינט: — דאַרף ער זיך שטעלען אויף אַ שטול דאָס צו טוּן.

א גרעסערער פערדרוס.

— וואָס זאָגסטו חיים-שמערעל צו מיין איידימס קאָפּ: ער איז היינטיגע נאַכט אַנטלאָפען, איבערלאָזענדיג זיין ווייבעל ביי מיר?

— איך האָב שוין אַ גרעסערען פערדרוס ענטפערט איהם חיים שמערעל — היינטיגע נאַכט איז ביי מיר ענטלאָפען מיין בוכהאַלטער, איבערלאָזענדיג ביי מיר מיין ווייב...

וועמעם טעות?

— ווער איז דאָס יענע מיאוסקייט אָט דאָרטען?

— צו וואָס פרעגט איהר? דאָס איז מיין ווייב!

— אָ, ענטשולדיגט. איך האָב געמאַכט אַ טעות...

אזא בחור.

כ'בין אַ בחור נישט צום שפּאַסען,
גאָר אַ גאַנצער אינזשינער,
כ'געה אַרום און מעסט די גאַסען,
און עס קומט מיר אָן נישט שווער.

לויפען, פליהען די שדכנים
און זיי שלאָגען אָפּ די טיר;
פּעק דאָלאַרען מזומנים
טראָגען זיי אַצינד פאַר מיר...

זייער סחורה — ערשטע קוועלע,
מיידלעך ממש אַנ'אַנטיק;
שוואַרצע, ווייסע, גרינע, געלע,
יעדער איינע שטיק אין שטיק...

מיידלעך, מיידלעך אין די טוצען,
גרויס און קליין, און יונג און אַלט
ווילען זיך צו מיר צופּוצען,
כאָטשבי שטעל אַ חופה באַלד...

אויב איהר זייט אַזוי טשיקאַווע
פון די מיידלעך אָן אַ שיער,
וואָס זיי מאַכען אַנ'„אָבלאַווע"
וואָס זיי יאָגען זיך נאָך מיר?...

אָט-א וועל איך אייך ערקלערען
פון דעם אַלעמען דעם פּשט,
ווייל איך געה דאָך איצטער ווערען
אינ'ם סיים אַ דעפּוטאַט...

פישעלע.

„ליבע".

אין דאָרף איז אַ אויטאָ איבערגעפאָהרען אַ הוהן.

דער שאָפער האָט אַרויסגענומען 5 קאַרבען געזאָגט צום דאָרף-יוד: האָט איהר פאַר דער הוהן. זייט איהר צופרידען?

— ניין — זאָגט דער יוד - איהר וועט מיר בעצאָהלען 10 רובעל. אין דער היים האָב איך אַ ווילדען האָן, ער איז שטערבליך פערליבט אין דער הוהן און קוים דערוויסט ער זיך פון איהר פריהצייטיגען טויט, וועט ער זיך אַ מעשה אָנטון!

די געשיכטע פון עלעקטרישען לעמפּעל.

(ענדע פון 9-טע זייט).

וואָס איז וויכטיגער פון אַלץ — עס זענען שוין דאַן געווען מעכטיגע פּאָמפּען, מיט וועלכע מען האָט געקענט אַרויסציהען כמעט די גאַנצע לופט פון אַ פערמאַכטער גלעזערנער כלי. אַזעלכע פּאָמפּען זענען געווען וויכטיגער פון אַלץ; אָהן זיי וואָלט דאָס עלעקטרישע לעמפּעל נישט געקענט בעשאַפען ווערען.

די אויפגאַבע איז געווען צו ענטדעקען אַזאַ מאַטעריאַל, פון וועלכען מען זאָל קאָנען מאַכען דאָס דינע דרעטעל אין לעמפּעל, אַז דאָס דרעטעל זאָל נישט פּלאַצען און נישט איבערברענען אַזוי גיך. דאָס דרעטעל האָט געדאַרפט אויסהאַלטען אַ גענוג שטאַרקען עלעקטרישען שטראָם, אַז עס זאָל זיך אָנגליהען ביז ווייסקייט, און זאָל זיך קענען האַלטען כאָטש עטליכע צעהנדליג שעה נאָכאַנאַנד.

מען האָט דאַן פאַר דעם צוועק אויסגעפּרובירט אַלע מעגליכע מעטאַלען און אַלע מעגליכע מינים קוילען. מען האָט געמאַכט קויהלען פון אַלע בעוואוסטע מינים געהילץ און פלאַנצען. מען האָט אויסגעפּרובירט אַלץ צו וואָס מען האָט זיך נאָר געקענט דערטראַכטען. עדיסאָן האָט געשיקט זיינע אַגענטען קיין יאַפּאַן, קיין כינע, קיין יאַוואַ, קיין בראַזיליען, קיין אַרגענטינע און אויף די אינזלען פון קאַראַבאַישען ים צו ברענגען פון דאָרטען שטיקלעך פון באַמבעס און שטיקער האָלץ פון פערשידענע פאַלמען בוימער. פון יעדען פון זיי האָט מען געמאַכט קויהלען, און פון יעדען סאָרט קויהלען בעזונדער האָט מען געמאַכט דינע האָרעלעך און זיי אויסגעפּרובירט אין די לעמפּעלעך.

אין עדיסאָנ'ס לאַבאָראַטאָריע האָט מען דאַן געאַרבייט בוכשטעבליך טאָג און נאַכט. עס זענען געווען צייטען, ווען מען פלעגט זיך בענוגענען מיט אַ 3 ביז 4 שעה שלאָפען, און מען האָט אַלץ געאַרבייט און געזוכט. ביי עדיסאָנ'ען אַליין זענען געווען צייטען, ווען ער פלעגט נאָר דרימלען אַ שעה אָדער צוויי זיצענדיג אין אַ שטוהל, און עס זענען געווען צייטען, ווען ער האָט נ'שט געשלאָפען צו 3 ביז 4 מעת לעת נאָכאַנאַנד. מען האָט אין יענער צייט איבערגעמאַכט אין עדיסאָנ'ס לאַבאָראַטאָריע בוכשטעבליך צעהנדליגער טויזענטער עקספּערימענטען. ענדליך איז דער ציל דערגרייכט געוואָרען, און אין אָקטאָבער 1879 האָט עדיסאָן דעמאָנסטרירט פאַר דער וועלט זיין ערשטען פּראַקטישען עלעקטרישען לעמפּעל.

עדיסאָן האָט אָנגעהויבען אַרויסנעמען פּאַטענטען אויף זיין ערפינדונג אין אַמעריקע און אייראָפּע. אין ענגלאַנד האָט ער זיך אָנגעשטויסען אָן די אינטערעסען פון דעם זעלבען דזשאָזעף סוואַן, וועלכען מיר האָבען פריהער דערמאָנט. סוואַן האָט שוין ביז יענער צייט אויך ענטוויקעלט זיין לעמפּעל צו אַ העכערער שטופע פון פאָלקאָמענהייט, און ביידע צדדים האָבען זיך אָנגעהויבען לאָדען אין געריכט פאַר'ן רעכט פון פּאַטענט געענדיגט האָט זיך דערמיט, וואָס זיי האָבען זייערע אינטערעסען פעראייניגט אין איין פירמע און געאַרבייט בשותפות.

עדיסאָן האָט ענטוויקעלט דאָס עלעקטריש לעמפּעל צו אַזאַ שטופע פון פאָלקאָמענהייט, אַז מען האָט זיי אָנגעהויבען איינפיהרען אין ביוראָ'ס און פּריוואַטע היימען. די ערשטע לעמפּעלעך זיינע האָבען געגעבען נישט קיין סך ליכט — פון אַ 15 ביז 25 ליכט קראַפט יעדע. דאָרטען, וואו מען האָט געדאַרפט האָבען אַ סך ליכט, ווי אין די גאַסען, וואַקזאַלען און אַנדערע עהנליכע ערטער, האָט מען געמוזט געברויכען די גרויסע עלעקטרישע לאָמפּען מיט געפּרעסטע שטעקלעך פון קויהלען. אָבער אַרום די יאָהרען 1905 — 1906 האָט מען אין די לאַבאָראַטאָריעס פון דער דזשענעראל עלעקטריק קאָמפּ. אין סקענעקטעדי אָנגעהויבען פערפאָלקאָמענען די עלעקטרישע לעמפּעלעך צו אַ אַ שטופע, אַז זיי האָבען מיט זיך אַרויסגעשטופּט די פריהערדיגע לאָמפּען מיט געפּרעסטע קוילען. צווישען די מאָדערנע לעמפּעלעך זענען פערהאַן אַזעלכע, וואָס גיבען צו עטליכע טויזענט ליכט קראַפט און ווערען געברויכט אין די גאַסען און קינאָ'ס, אין ליכטטורמס און איבעראַל, וואו עס פאָדערט זיך זעהר אַ סך ליכט.

Dr. Z. RAKOWSKI
ספּעציאַליסט פאַר אוירען-, נאָז-, האַלז- און לונגען-קראַנקהייטען.
קאָנסטאַנטינער 9, טעל. 27-31.
שפּרעכשטונדען פון 12 ביז 2 און פון 5—7. נעמט אויך אָן אין לעטשניצע, זגערזשער 17 פון 10—11 און פון 2—3.

אין די ציין פון טיגער.

סענסאַציאָנעלער ראָמאַן

פון מאָרים לעבלאַן

(23

דאַן לואי איז אַריין אין קאַבינעט.

דאָרט איז געווען דער פּראָקוראָר, דער אויספאָרשונגס-ריכטער, דער פּאָליציי-דירעקטאָר, אַ קרייז-קאָמיסאַר, צוויי אינספּעקטאָרען און דריי אַגענטען אין מונדירען.

אויפ'ן הויף האָט זיך געהערט אַ טומעל און געשרייען. און ווען דער קאָמיסאַר מיט די אַגענטען זענען אַרויס, לויט דעם פּרעפעקט'ס בעפעהל צו פונאַנדערטרייבען דעם צוזאַמענגעלאָפענעם המון, איז צו דער שמיעה פון די אַנוועזענדע דערגאַנגען אַ הייזעריגער קול פון אַ צייטונגס-פערקויפער, וואָס האָט אויסגעשריגען:

— „אַ דאָפּעל-מאָרד אויפ'ן בולוואַר סושע!.. אינטערעסאַנטע פּרטים וועגען דעם קאָמיסאַר וועראָ'ס טויט!.. די אומגעלומפּערקייט פון אונזער פּאָליציי!..

דערנאָך איז אינגאַנצען שטיל געוואָרען.

— מאַזע האָט נישט געלעבט אין טעות! — האָט פערענאַ אַ טראַכט געטוּן — די סיטואַציע איז פּאַקטיש אַ פּאַסקודנע! אויב עס וועט מיר נישט געראָטען צו אַרויסברענגען עפּיס דעצידירענדעס אין משך פון דער אויספאָרשונג, עפּיס אַזוינס, וואָס זאָל האָבען אַ ממשות, וועל איך נאָך היינט אין אָוועגד ווערען ס'כפרה-הינדעל!..

עס האָט איהם אַדורכגענומען אַ פריידיגער ציטער, וואָס ער פלעגט שטענדיג האָבען ערב אַ שווערען קאַמף. דער דאָזיגער קאַמף, וואָס איז איהם איצט פאָרגעשטאַנען האָט זיך איהם אויסגעוויזען צו זיין פאַר איינעם פון די שווערסטע, וואָס איז איהם ביז איצט אויסגעקומען אַדורכצומאַכען.

איהם איז שוין געווען בעקאַנט די רעפּוטאַציע פון דעם פּרעפעקט, זיין גענויטקייט, זיין ליבע צו דער זאַך, זיין אייפעריגקייט, מיט וועלכער ער האָט געפיהרט די פּערזענליכע אויספאָרשונג פון וויכטיגערע קרימינעלישע ענינים, איידער ער פלעגט זיי איבערגעבען אין רשות פון דעם אויספאָרשונגס-ריכטער.

ער, דאַן לואי פערענאַ, האָט אויך געוואוסט וועגען דער אומפערגלייכליכער „בעל-מלאכה'שקייט" פונ'ם פּאָליציי דירעקטאָר און די געשיקטקייט און אייזערנע לאָגיק פונ'ם אויספאָרשונגס-ריכטער.

דער הער דעמאַליאָן האָט אָנגעהויבען דעם אָנגריף. אָנגעהויבען פּשוט, אָהן קאָמבינאַציעס, מיט אַ האַרטער שטים, אין וועלכער עס האָט שוין געפעהלט די סימפּאַטישע נאָטע, מיט וועלכער ער האָט זיך נעכטען געווענדט צו פערענאַ'ן.

— מחמת די אומשטענדען זענען אַזעלכע — האָט ער געזאָגט — אַז אַלס יורש פון קאָזמאַ מאָרנינגטאָן, האָט איהר די היינטיגע נאַכט פערבראַכט אין דעם הויז, און בעת מעשה איז דאָ אָפּגעטוּן אַ שרעקליך פערברעכען, אַ דאָפּעל-מאָרד, וואָלטען מיר געוואָלט הערען פון אייך גענויע רייד בנוגע די געשעהענישען פון דער היינטיגער נאַכט.

— אַנדערש-געזאָגט, הער פּרעפעקט — האָט פערענאַ אָפּגעשלאָגען דעם אָנגריף—אַנדערש-גערעדט, מחמת איהר האָט מיר געגעבען אייער דערלויבעניש צו פערברענגען דאָ די היינטיגע נאַכט, ווילט איהר זיך איבערצייגען, צי מיינע רייד וועלען נישט זיין אין אַ סתירה מיט די רייד פון דעם סערזשאַנט מאַזע.

— יאָ, אַזוי איז עס! — האָט דער פּרעפעקט צוגעגעבען.

— צי ווייזט זיך אייך אויס די ראָליע מיינע, וואָס איך האָב דאָ געשפּילט, פאַר פערדעכטיג?

דער פּרעפעקט האָט אויפ'ן אָרט נישט געוואוסט, וואָס צו ענטפערען.

ער האָט אַ קוק געטוּן פערענאַ'ן גלייך אין די אויגען אַריין און, ווייזט אויס, בעקומען אַ גוטען איינדרוק פון זיינע דרייסטע אויפריכטיגע אויגען. נישט אַכטענדיג אָבער דערויף האָט ער געענטפערט קלאָהר און אַ ביסעל גראָבליך:

— ס'איז נישט אייער זאַך צו שטעלען מיר אַזעלכע מיני פראַגען.

דאַן לואי האָט איינגעבויגען דעם קאָפּ.

— איך בין אויף אייערע בעפעהלען, הער פּרעפעקט!

— מיר בעטען, איהר זאָלט אונז זאָגען אַלץ, וואָס איהר ווייסט.

דאַן לואי האָט אָפּגעגעבען אַ גענויעם בעריכט וועגען דעם פערלויף פון דער פערגאַנגענער נאַכט.

נאָך אַ קורצען נאָכדענקען, האָט דער הער דעמאַליאָן אַ פרעג געטוּן:

מיר וואָלטען געוואָלט אויפקלעהרען איין פּרט. ווען איהר זענט דאָ אַריין אין פּאָדער-צימער אַ זייגער האַלב דריי און זיך אַוועקגעזעצט ביי דעם בעט פון אינזשינער פּאָוויל, צי זענען נישט געווען צו בעמערקען עפּיס סימנים, אַז ער לעבט שוין נישט?

— קיין שום סימנים! אַנישט וואָלטען מיר דאָך געמאַכט אַנ'אַלאַרם תיכף אויפ'ן אָרט...

— די טיר אין גאָרטען איז געווען צוגעמאַכט?

— ווייזט אויס, אַזוי, וואָרום זיבען אין דער פריה האָבען מיר די טיר געמוזט עפענען!

— מיט וואָס האָט איהר זי געעפענט?

מיט די שליסלען פון דעם הער פּאָוויל.

— ווי-אַזוי זשע האָבען זיך דאָ-אַהער די פערברעכער געקאָנט אַריינקריגען פון דרויסען?

מיט דער הילף פון נאָכגעמאַכטע שליסלען.

— איהר האָט דערויף עפּיס בעווייזען?

— איך האָב נישט,

נישט האָבענדיג דערויף קיין שום בעווייזען, מוזען מיר דערפון דרינגען, אַז די פערברעכער האָבען זיך געפונען אינעווייניג אין הויז.

— אָבער, הער פּרעפעקט, אינעווייניג זענען נאָר געווען מאַזע און איך!

עס איז ענטשטאַנען אַנ'אָנגעשטרענגט שטילשווייגען.

— צי האָט איהר נישט געשלאָפען די גאַנצע נאַכט? — האָט דער פּרעפעקט ווייטער אַ פרעג געטוּן.

— געשלאָפען ערשט פאַרטאָגס.

און דער סערזשאַנט מאַזע?

אַ געפיהל פון אונזיכערקייט האָט אַרומגענומען פערענאַ'ן.

צי האָט ער זיך אָבער געדאַרפט ריכטען, אַז דער ביז צו אַ גוזמא אָרענטליכער סערזשאַנט וועט אַריין אין אַ קאָנפליקט מיט זיין געוויסען?

ער האָט דעריבער געענטפערט:

דער סערזשאַנט מאַזע איז געשלאָפען אין פאָטעל ביז ביז ס'איז צוריקגעקומען די פרוי פּאָוויל, ד. ה. אַז ער איז געשלאָפען בסך הכל צוויי שעה.

ס'איז ווידער געוואָרען שטיל, און די שטילקייט האָט דאַכט זיך קלאָהר גערעדט:

„האָכט, אַלואָ, געהאַט גאַנצע צוויי שעה צייט אויף אומברענגען דעם טאַטען מיט'ן זוהן"!

(פאָרטזעצונג קומט)

MIEJSKI KINEMATOGRAF OŚWIATOWY

Wodny Rynek (róg Rokicińskiej) tel. 18-26
Dojazd tramwajami 16 i 10.

Od wtorku, dnia 13 grudnia 1927 r.
Dla dorosłych początek seansów o godz. 6, 8 i 10 w.
Dramat w 12 aktach płg. powieści Mereżkowskiego

Dekabryści

(Spiskowscy w carskiej Rosji).
NAD PROGRAM aktualny film p. t.:

Marszał. Piłsudski w Genewie

Dla młodzieży początek seansów o godz. 2 i 4 pp.
Nad program: **„MUROWA POSADA"**
Komedja w 2 aktach.
Ceny miejsc: dla dorosłych: I—70, II—60, III—30 gr.
dla młodzieży: I—25, II—20, III—10 gr.

קימפּעטאַרין — כירורגישע
קליניק
פון די דאָקטוירים שאַרלאָטאַ-אייגעראָוואַ
רייטלער-קוריאַנסקאַ, מיכאַל קאַנטאָר
און י. בוים.
לאָדז, אָגראָדאָוואַ 10, טעל. 13-57
1-טע און 2-טע קלאַס.
אַמבולאַטאָריום.
פרויען-קראַנקהייטען פון $1^1/_2$—$11^1/_2$.

עלטערן!

פאַר 3 זלאָטעס אַ וואָך ווערט געלערנט מיט קינ-
דער וואָס לערנען אין פאָלקס-שולען: חומש, רש"י נ"ך
משניות. גמרא יהדות היסטאָריע, רעדן און שרייבן העברע-
איש און יודישע בריות ועלבסט צוזאַמענשטעלען דורכ'ן
געוואוסטען אָרטאָדאָקסישען העבראיסטען לעהרער י. ד. ראַ-
ווענפעלד, פלאַק וואָלנאָשטשי 6 קווטר אָפּ. רעכטס 2 שט.
נעה. ס'ווערן אויך אָנגענומען אָנפענגער פון 5 יאָהר אָן
ט שטרענג רעליגיעזע ערציהונג! ערפאָלג גאַראַנטירט!

אכטונג, ה"ה פריזיערס!

קעלניש בלומען-וואַסערן	נור 3.60 אַ קילאָ
וועזשעטאַל	„ 3.00 „
פיקסין צום ראַזירען	„ 7.75 „
בריליאַנטין	„ 3.60 „
פראַנצויזישער לאַקיר	„ 45 גר. אַ דעקאָ

עמפפעהלט די פּערפומעריע
J. DRUKIER
11 ZAWADZKA 11.
פאַר אַנגראָסיסטען—ראַבאַט.

די, וואָס טאַנצען נישט

קענען זיך אויסלערנען אין דער שנעלסטער
צייט די נייעסטע טענץ אויסשליסליך ביי
ש. דיבאָווסקי. — אין דער — פּריוואַט וואָהנונג
קילינסקא 165, (רעכטע אָפיצינע).

לעטשניצע
פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
און ערצטליך-דענטיסטישער קאַבינעט
זגיערסקא 17 טעל. 16-33.

ד"ר ראַקאָווסקי	נאָז האַלז, אויערן קר.	10—11 2—3, 6—7
ד"ר רוזשאַנער	הויט און געשלעכט קר.	10—11 1—2
ד"ר גאָלדשטיין-פּאָלאַק	אויגען-קראַנקהייטען	1 2, 7—8
ד"ר יוסטמאַן	נערווען קראַנקהייטען	12—2 חוץ זונ.
ד"ר ראָזענצווייג	קינדער-קראַנקהייטען	10—12 4—5
ה"ר פּאַפּיערני	פרויען און געבורטס-הילף	$1-11^1/_2$ 5—6
ד"ר קאַנטאָר	כירורגישע-קראַנקהייט.	4-5 זונ. 1—2
ד"ר וויינבערג	אינג. חערין לונגען-קר.	11-1 $5^1/_2$—7
ד"ר טיפּעל	רענטגען	10—12 4—6
א. גראַדזענטשיק	צאָהן-ארצט	3—7
נ. ראַועס	צאָהן-ארצט	9—2

צאָהן-כונדהאַלונג, בעלייכטונגען, קאָראָנען, מאָסטען א. א. וו.
ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געוואָרען
א רענטגען-אינסטיטוט
היילונג פון הויט קראַנקהייטען פון קאָפּ (פּאַרך) מיט
רענטגענשטראַהלען פאַר בעשטראַהלונג און דורכלייכטונ-
גען קוואַרץ-לאַמפּע, דיאַטערמיע, עלעקטריזאַציע, אַלע
מעדיצינישע אַנאַליזען. אַ קורס פאַר טעכניקער.
איטפּונגען געגען שאַרלאַך (שקאַרלאַטין) פון 4—5 נאָכט.
די לעטשניצע איז אויך אָפען זונטאָג.
וויזיט אין דער שטאָט.

לעטשניצע
פון דאָקטוירים = ספּעצ. און דענטיסטען = קאַבינעט.
פּעטריקאָווער 62, טעל. 31-53.

אינערל. קראַנקהייטען	ד"ר ב. ראַבינזאָהן, „ פ. וואָלפסאָן, „ א. טענענבוים	פון $2^1/_2$—$3^1/_2$ און 7—8; „ 12—2; „ 4—6
כירורגישע קראַנקהייטען	ד"ר י. שרייבער, „ א. פּאַכשאַנסקי	פון $2^1/_2$—4 און 7—8; „ 12—1 און 5—6
פרויען-קראַנקהייטען און געבורטס-הילף	ד"ר ד. אלטערמאַן, „ מ. פעלדמאַן, פרוי ד"ר ח. זאַלדאָוויטש-קראַטשקאָ, „ גוסטאַווא זאַנד טענענבוים	פון 11—1; „ $5^1/_2$—$7^1/_2$; שבת, זונט., דינסט., דאָנ. 3-5; זונט., מאָנט., מיט., פרייט. 3-5
קינדער-קראַנקהייטען	ד"ר ס. גוטענטאָג, „ ל. פאַמיליער	פון 10—11 און 6—7; „ 12—1 און 4—5
נערווען-קראַנק.	ד"ר מ. מאָשלאַנקאָ	פון 6—7 זונטאָג 1—$2^1/_2$
אויגען-קראַנקהייטען	ד"ר י. סטופּאַי, „ ס. האַלענדערסקאַ	פון 1—2 און 4—5; 11—12, 6—8 זונט. 12—2
נאָז, האַלז און אויערן-קראַנק.	ד"ר מ. קלאַטשקאָ, „ באַל. כאַן	פון 11—1 און 7—8; „ $3^1/_2$—$5^1/_2$
הויט- און ווע-נערישע קראַנק.	ד"ר פ. ברוין, „ י. פּאַלאָווימשיק	פון $12^1/_2$—$3^1/_2$; „ 6 8
ציין- און מויל-קראַנקהייטען	צאָהן-ארצט ס. שקאָעס, „ מ. רעזניקאָווא, „ ב. משודנאָווסקאַ, „ נ. קאַצענבאָגען	פון 9—$10^3/_4$ און 8—9; „ 11—$1^3/_4$; „ $2^1/_4$—5; „ $5^1/_4$—8

די לעטשניצע איז טעטיג טעגליך פון 9 פריה ביז 9 אין אָוונד.
קוואַרץ-לאָמפּען און גרופּען-בעשטראַהלונג

עס ווערען געמאַכט אָפּעראַציעס, בעשטראַהלונגען מיט קוואַרץ-לאָמפּען עלעקטריזאַציע
און אַנאַליזען, קינסטליכע ציין, קאָראָנעס, גאָלד-בריקען און פּלאַטין.
וויזיטען אין שטאָדט. נאַכט-דיזשור. געבורט-הילף.

Specialista dla przepukliny
Wynalazca patent. bandaży

מיט 20-יעהריגער פּראַקטיק בעקאַנטער ספּעציאַליסט ראַפּאַפּאָרט האָט ערעפענט
אַ פיליאַלע אין לאָדז און נעהמט אַ' לייטענדע אויף פערשידענע געברעכלינקייטען
און קערפּער-פערקרימונגען, ווי: 1) לייסטען-ברוכען, וואָס פאַלען אַריין
אין כיס (אייער-בײטעל) נאַבעל-ברוכען, ג' ר-ברוכען, געבער מוטער-ברוכען,
אויך גאַל-שטיינער, רענג-בויך א.ז.וו. ס'ווערט געהיילט מיט די נייעסטע
ספּעציאַל היילבאַנדאַזשען פון אייגענער ערפינדונג, וואָס איז געוואָרען אָנער-
קענט דורך מעהרערע פּראָפעסאָרען, 2) פער-קרומטע פּלייצעס (הויי-
קער) ליעהמונגען, געשוואָלענע פיס, העכסטע קראַנקען מיט די נייעסטע
הייל-אַפּאַראַטען, בעשאַנקען אויך מיט אַנערקענונג מעדאַל.
ד"ר. ראַפּאַפּאָרט נעהמט אויף לייטענדע ביי
גרינבוים, זגערזשער № 17 טעלעפאָן 64-42
אויף פערלאַנגען פון קראַנקע באַזוכט אין דער היים און אין שפּיטאָל. | אייגענע ווערקשטעל

פּעלץ-ווערקשטעל פון ח. האָכענבערג
קאַמיענאַ-גאַס 2

נעהמט אָן אַלערליי קירזשנער-אויסאַרבייטונגען לויט די נייעסטע אויסלענדישע
פאַסאָנען און פיהרט אויס רעיעל און צו קאָנקורענץ-פרייזען. ספּעציאַליסט פון
פּאָקען-מאַנטלען, פּאָקענע היטלען ווי אויך שטריימלען.
מיט אכטונג ח. האָכענבערג, קאַמיענאַ 2, פּראָנט-געוועלב.

אויף בעקוועמע בעדינגונגען

עמפּפעהלט מעטאַל-בעטען,
שפּאַציר = וועגעלעך, גע-
בעטע און דראָט מאַטראַצען
אויך צו מעבעל-בעטען לויט מאָס
„Patent" וואַש-טישען ווי אויך

ראָוועריען ווערט אָמביליגס-
טען געקויפט אין פאַבריקס-
לאַגער **„DOBROPOL"**
Łódź Piotrk. 73, w podwórzu.

אַבאָזשור-אַנשטאַלט
ביי עלעקטראָטעכנ. ווערקשטעל
„PŁOMIEŃ"
אינה. ל. פּאָזשענטשעווסקי
פרייהייטס-פּלאַץ 6 אין טויער
עמפּפעהלט אַבאָזשורען פון די
נייעסטע מאָדעלען. סאָלידע
און פּינקטליכע אויספיהרונג
נידריגע פרייזען. 902

Dr ADAM
GROSGLIK
Al. Kościuszki 27,
tel. 51-78.
הויט און וועגערישע קראַנקה'
יענטגען און ליכט-הייל אינסט.
נעמט אָן פון 4—7 אין אָוונד.

Dr med
H. Lajchter
קאָנסטאַנטינער 9.
רוג זאַכאָדניע טעל. 49 66
צאַהן=כירורג
ספּעצ. פון כירורגישע קראַנק-
הייטען ווי שטשענקעס, גומען,
דזשאָנסלעס, צאָהן אויסטויליגס
א.א.וו. נעמט אָ' פון $1^1/_2$—5
זונטאָג און יום-טוב פון 10—12

Dr. med.
L. Pikielny
ספּעציאַל-ארצט פאַר
לונגען, בלאָזען און האַרן-
קראַנקהייטען
Nawrot 8
telefon 19-90.
קאָנסולטאַציע פון 4—7 אין אָוונד

Dr. med.
A. ROZENBLIT
אינערליכע און קינדער-
קראַנקהייטען
Aleje Kościuszki 22
telefon 316.
נעהמט אָן פון 6—8 אָוו.

Dr Med.
J. PIK
Wólczańska 57, tel. 23-77
parter
פּסיכאָטעראַפּיע פון גייסטיג-
נערוועזע ליידען. 66
פון 12 1 און 5 — 7 אָוו.
רעטשניצע פרייזען.

Dr. med.
WOLF EYCHNER
פרויען - קראַנקהייטען
און אַקושעריע
זגיערזשער 11 טעל. 34-72.
נעהמט אָן אין דער לעטשניצע
פּעטריקאָווער 294 פון 12—2
נאָכמ. אין דערהיים פון 6-8 אָוו.

Dr. med.
NIEWIAŹSKI
Sienkiewicza 34
tel. 59-40.
ספּעציאַליסט פאַר סיפיליס,
טריפּער און הויט-קראַנקה.
בעהאַנדל. פון מענער-שוואַכע
נעמט אָן פון 5—9 אָוונד.

אליכם אישים אקרא וקולי אל בני אדם!!!
בצדק כל אמרי פי ואין בהם נפתל ועקש

אויב איהר ווילט ערלעדיגען אייערע אָנגעוועהטאָגטע
ענינים, זאָלסטו קומען צו לויפען אין ביוראָ

17 פּעטריקאָווער 17

2-טען הויף, פּאַרטער, דורכגאַנג זאַכאָדניאַ 52,
וואו ס'ווערט ערלעדיגט און געשריבען אַלערליי
ביטעס לויט'ן אוסטאַוו, קלאַוזולעס און זאַ-
בעזפּיעטשעניעס אויף אַלע שטעט אין פּוילען,
אַפּעלאַציעס, אָפּאָזיציעס, אַדוואָלאַניעס,
רעקורסען וועגען פּעסער אין קאָמיסאַריאַט-
רזשאָנדו, ביטעס וועגען דירה אינאָורזשאָנד-ראָזיעמ-
טשי און אין אַלע פּאָליציי-בעצירקען, אַקטען-
אינטערציזיעס, אַקטען דאַראָוויזנעס,
קאַרנע ספּראַוועס, ווי אויך איבערזעצונגען
אין אַלע שפּראַכען.
ספּעציאַליסט פון שותּפות-אַקטען.
רעכט-קאָנסולענט י. מאַנעלאַ,
פּעטריקאָווער 17, זאַכאָדניאַ 52.

מעבעל | קויפט נישט קיין | מעבעל

מעבעל

בעפאָר איהר איבערציינגט אייך נישט איז מיין
44 מעבעל-געשעפט 44
גדאַנסקאַ (דלוגאַ)
טעלעפאָן 62-56
CH. ŁAZNIK
ווייל בלויז ביי מיר קענט איהר **מעבעל** שעהן גוט
בעקומען פערשידענע און ביליג.
בעמערקונג: אויך קויף איך פערשידענע מעבעל, דיוואַנעס,
טעלעצען, ניי-מאַשינען, סאַמאָוואַרעס, אַנציגער א. א. וו.
אויך צאָהל די העכסטע פּרייזען. קומט און איבערצייגט אייך.

לעטשניצע
פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
בזשעזשינער 11, טעל. 37-63
אָפען פון 9 פריה ביז 7 אָוונד.

ד"ר וואָלינסקי	נאָז, האַלז, אויערן קר.	3—4
ד"ר קערשנער	קינדער-קראַנקהייטען	$9^1/_2$-12 4-5
ד"ר שיפּמאַן	אינערליכע קראַנקה.	11—1
ד"ר לוריטש	הויט-און געשלעכט-קר.	12—2
ד"ר שמירגעלד	נערווען און גייסטיגע קר.	1—3
ד"ר גאָלדבלאַט	אויגען-קראַנקהייטען	$12^1/_2$—2
ד"ר עליאַסבערג	כירורגישע-קראַנקה.	1—3
ד"ר בערגסאָן	פרויען און געבורטס-הילף	3—4

פּסיכאָ-טעראַפּיע, שפּראַך-שטערונגען ווי שטאַמלען א. א.
וו. פּאָקען-שטעלען, קינסטליכע בערג-זון בעשטראַהלונג איינ-
שפּריצונגען, מאַסאַזשען, עלעקטריזאַציע, אָפּעראַציעס. אויף
פערלאַנג — וויזיטען אין שטאָט. — אין לאַבאָראַטאָריום
ווערען אָנגענומען אַלע אַרט אַנאַליזען, ווי אויך פלעגמאַ
און בלוט.
אימפּונגען געגען שקאַרלאַטין.
ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געוואָרען אַ
דענטיסטישער קאַבינעט
עס נעהמען אָן:

ד"ר זילבערשטיין	צאָהן-ארצט	10—2 נם.
ד"ר לאָזשינסקי סטאַראָפּאָלסקאַ	צאָהן-ארצט	3—7

קינסטליכע ציין, קאָראָנען, מאָסטען א. א. וו.
די לעטשניצע איז אויך טעטיג זונטאָג.

לאדז
16 דעצעמבער 1927

דאס לאדזער לעבען

לאדז
16 דעצעמבער 1927

16	דעצעמבער
פרייטאג	זון-אויפגאנג 7.40
כב	זון-אונטערגאנג 3.24
כסלו תרפ"ח	לענג פון טאג 10.11
	ליכט-צינדען—3.12

די גרינדונג פון יודישען פרויען-פערבאנד „ו.י.ז.א.“ אין לאדז

צו דער ערעפנונג פון דער לאדזער אפטיילונג פון אלוועלטליכען יודישען פרויען-פערבאנד „ו.י.ז.א„ איז געקומען קיין לאדז איינע פון די ארגאניזאטארען פון זעלבען פערבאנד פרוי פעוזנער, וועלכע האט איינגעלאדענט די פארשטעהער פון דער יודישער פרעסע, פאר וועלכע זי האט רעפערירט וועגען יודישע ענינים.

פרוי פעוזנער האט געזאגט:

איך קום נאר-וואס פון ארץ ישראל און דאס ערשטע, וואס מיר האט זיך דא געווארפען אין די אויגען, איז די געוואלדיגע צושפליטערטקייט און צובראכענקייט פון פוילישען יודענטום. די פוילישע יודען האבען ליב א סך צו רעדען און צו דעבאטירען און ווע־ניג צו טון. כ'האב געוואוסט, אז אין פוילען לעבען די יודען אין נויט, אין דחקות, כ'האב אבער מיר נישט פארגע־שטעלט, אז דאס פוילישע יודענטום פערמאגט אזא שוואכען רצון צו העל־פען זיך. האט דען די שרעקליכע וועלט־מלחמה אונז גארנישט געלערנט? אט האט דא די גאנצע וועלט געטומעלט וועגען ליטע. אלע וועלט-פאליטיקער האבען זיך פעראינטערעסירט מיט דעם קליינטשיקען ליטווישען פאלק, וואס האט נישט ארויסגעגעבען קיין איין אריגינעלען געדאנק, קיין איין ערנסט בוך, און בלויז דערפאר, וואס זיי האבען א שטיקעל באדען, אנ'אייגענע היים — מוז מען זיך מיט דעם רעכע־נען. צי איז דאס נישט די בעסטע פראפאגאנדע פאר'ן ציוניסטישען גע־דאנק?

— די יודישע פרויען האבען דאך אבער אמאל געשפילט אין דער יודי־שער געשיכטע א זעהר וויכטיגע ראל. האבען דאך די אמאליגע יודישע פרוי־ען אזוי לייכט געקאנט זיך מוסר נפש זיין פאר'ן כלל. מיר דארפען דעריבער וועקען דעם אמאליגען מוט און שטאלץ ביי דער יודישער פרוי. דורך די פרוי־ען וועלען מיר קענען געווינען פאר אונזער אידעע אויך די מענער, וועלכע שטעהען נאך היינט צו טאג ווייט פון ציוניזם.

ווייטער דערצעהלט זי פערשידענע פרטים פון יודישען לעבען אין יאפאן, סינגאפור, ניי־זעלאנד און אפריקא. בע־זונדערס איז פרוי פעוזנער ענטציקט פון די אפריקאנישע יודען. זיי האבען נישט אזעלכע בעדייטענדע אנפיהרענ־דע פערזענליכקייטען, ווי די יודען אין די אנדערע לענדער, דערפאר אבער זענען דארט אלע יודען איבערגעגעבע־נע ציוניסטען און זיי גיבען מיט פרייד זייער געלד פאר ארץ-ישראל.

דא, אין פוילען, געהט איבער פרוי פעוזנער צו דער טעמע, לאזט זיך דער גלות פיהלען אין זיין גאנצער שארף. נישט נאר אין דעם שרעקליכען מצב, נאר נאך מעהר אין דער שפל'קייט, אין דער גייסטיגער געפאלענקייט, וואס בעהערשט דאס גאנצע פוילישע יודענ־טום. מיך מוזען ענדליך קומען צום בע־וואוסטזיין, אז קיין אנדער אויסוועג פאר אונז יודען, ווי בויען ארץ-ישראל איז נישטא.

איבער די אויפגאבען פון ו. י. ז. א. זאגט זי, אז די ו. י. ז.א. איז צוערשט געגרינדעט געווארען אין ענגלאנד נאר פאר די רייכע יודיש-ענגלישע פרויען און איז אנגעפיהרט געווארען דורך פרוי ווייצמאן. די אויפגאבען פון דער ו.י.ז.א. איז צו שאפען אין ארץ-ישראל א וואס גרעסערע צאהל מעדעל-פער־מעס. די נהלל-שול איז געשאפען גע־ווארען א דאנק דער ו. י. ז. א. לעצ־טענס איז די ו. י. ז.א. רעארגאניזירט געווארען אלס א פרויען-וועלט-ארגאני־זאציע, וועלכע האט זיך געשטעלט זעהר ווייטע און ברייטע אויפגאבען. ס'איז, פערשטעהט זיך, אפהענגיג אין דער ענט וויקלונג פון די ו. י. ז. א. ארגאניזא־ציעס אין אלע לענדער. דא, אין פוי־לען האבען מיר שוין איינינע אפטיילונ־גען פון דער ו. י. ז. א. דערווייטער אויך אין לאדז.

האפענטליך, וועט די יודישע פרוי צוריק פערנעמען איהר פלאץ אין דער געשיכטע, וועלכען זי האט פרייוויליג פערלאזען.

* * *

נעכטען אין אווענד איז אויף אל. קאשטשושקא 21 פארגעקומען די פייער־ליכע ערעפנונג פון קלוב ביים יודישען פרויען-פערבאנד.

די ערעפנונגס-רעדע האט געהאל־טען פרוי דר. ש. לעוויטע פון ווארשא.

מיט א גרויסען רעפעראט אויף דער טעמא: „די פרוי, אלס שעפערין און צושטערערין פון דער מענשהייט“ איז ארויסגעטרעטען פרוי פעוזנער פון אמעריקא.

עס זענען אויך געהאלטען געווארען א רייה בעגריסונגען.

קרעדיטען פאר לאדז.

(§) נעכטען איז ארויסגעפאהרען קיין ווארשע דער וואיעוואדע יאשטשאלט, כדי אפצוהאלטען א קאנפערענץ מיט די פארשטעהער פון דער צענטראלער מאכט, וועגען קרעדיטען פאר לאדז אויף אינ־וועסטיציע-צוועקען, ס'האנדעלט זיך דא וועגען איבערבויען דעם לאדזער באהן־פונקט.

מעכאנישע בעקערייען אין לאדז.

(§) דער „באנק גאספאדארסטווא קראיאוועגא“ האט פערקלענערט דעם פראצענט ביז $9 \frac{1}{2}$ פראצענט א חודש פאר קרעדיטען וואס ווערען בענוצט אויף אויסבויען מעכאנישע בעקערייען, צוליב דעם איז איצט פערהאן א האפ־נונג, אז לאדז וועט איצט האבען מע־כאנישע בעקערייען.

ספארט-אקאדעמיע.

ווי מיר האבען שוין מודיע געווען קומט פאר דאנערשטאג דעם 22. דע־צעמבער אין „פילהארמאניע“ א גראנ־דיעזע פייערונג, געווידמעט דעם 15-יעהריגען יובילעאום פון דער יודישער טורן און ספארט-בעוועגונג אין לאדז.

אין דער פייערליכער אקאדעמיע בע־טייליגען זיך: ה' דר. גאטליב, געוו. דעפוטאט אברהם לעווינסאן, רעד. אוגער דר. פריבולסקי, דר. רויש. אין דער קינסטלערישער אפטיילונג בעטייליגען זיך פראפ. זאזולא, מאריא דאלסקא, ארטור באלזאם א. א.

די הכנות צום יובילעום-אווענד זע־נען אין פולען גאנג און עס איז צו האפען, אז דער אווענד וועט אדורכ־געהן מיט'ן גרעסטען ערפאלג.

פאלשע דאנציגער מטבעות.

(§) אין די לעצטע טעג האבען זיך בעוויזע אין לאדז פאלשע דאנציגער מטבעות, הויפטזעכליך 10-גילדענדיגע. די פאלשע מטבעות זענען זעהר לייכט צו דערקענען.

פערזאמלונג פון היטעל-מאכער מייסטער.

די טעג איז פארגעקומען אין לאקאל פון צענטראלען יודישען האנדווערקער־פערבאנד פאלודניאווא 4 אונטער'ן פארזיץ פון ה' בורטמאן, די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג פון היטעל-מא־כער מייסטער פעראיין אין לאדז.

אין פעראיין זענען ארגאניזירט אלע היטעל-מאכער מייסטער פון לאדז, הע־כער 109 מיטגלידער.

נאכ'ן בעריכט האט זיך ענטוויקעלט א לענגערע דיסקוסיע וועגען א רייה זעהר וויכטיגע פעראיינס-פראגען פון ארגאניזאציאנעלען כאראקטער.

צום סוף איז געוועהלט געווארען א פערוואלטונג פון פאלגענדע פערזאנען: קאליסקי (פרעזעס), בורטמאן, ניעכטשיצ־קי, ראוויצקי, פוקס, גאלדבערג, לוסט־מאן, שטרום, ברוינער, יוזעפאוויטש. אין רעווידיר-קאמיסיע: פיוס, פאכ־טשארסקי, לוטער, מידליארוש און מא־טושיאק.

נישט פאר דאקטוירים.

(§) ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט האט די קראנקען קאסע בעשלאסען אויסצוצאהלען די בעאמטע די 13-טע פענסיע אין דער הויך פון א חודש געהאלט. דער דאזיגער בעשלוס איז אבער נישט חל אויף די דאקטוירים, וועלכע וועלען נאר בעקומען א גראטי־פיקאציע אין דער הויך פון א צוויי־וואכענדיגען געהאלט.

אפגעלעגט דאס איינפיהרען די מאקסימאלע צאל = טאריפען.

די פעראָרדנונג פונ'ם 11-טען סעפ־טעמבער פיהרט איין מאקסימאלע צאל־טאריפען, אנהויבענדיג פונ'ם 26-טען דעצעמבער 1927 אויף סחורות, וועלכע קומען פון לענדער, וועלכע האבען נישט קיין רעגולירטע האנדעלס-קאנווענצען מיט פוילען, ווענדען אן בעזונדערע שווערינקייטען פאר'ן אימפארט פון פוי־לישע סחורות אדער שטיצען דורך ספע־ציעלע פעראָרדנונגען און פרעמיעס דעם עקספארט פון זייערע סחורות קיין פוילען.

די דאזיגע פעראָרדנונג טראגט נישט קיין קאמף-כאראקטער. זי וועט נאר אנ־געווענדעט ווערען אלס פרינציפ אינ'ם פוילישען צאל-סיסטעם.

איבער דעם אבער, וואס עס איז אנ־געהויבען געווארען מיט די פעראינטע־רעסירטע מלוכות א מיינונגס-אויסטויש וועגען דעפיניטיוו אדער פראוויזאריש נארמירען די געגענזייטיגע האנדעלס-בעציהונגען און פון דער צווייטער זייט האט זיך ארויסגעוויזען אלס אונמעגליך אין אזא קורצער צייט לאהר צו מא־כען די סיטואציע וועגען געגענזייטיגע נישט אנווענדען די מאקסימאלע צאל־טאריפען מיט איינינע נישט-אייראפע־אישע מלוכות האט די פוילישע רעגירונג וועלענדיג אונטערשטרייכען איהרע טענ־דענצען בנוגע די גרעסטע פערלייכטע־רונגען פאר'ן אינטערנאציאנאלען סחורות אויסטויש בעשלאסען אפצולעגען דאס איינפיהרען אין לעבען דעם מאקסימא־לען צאל-טאריף ביז'ן 1-טען פעברואר 1928.

דער דאזיגער אקט פון דער רעגירונג האט א גרויסע בעדייטונג, בעזונדערס פאר'ן האנדעל מיט דייטשלאנד, מיט וועלכער פוילען האט נאך נישט קיין האנדעלס-טראקטאט און די מאקסימאלע צאל-טאריפען וואלטען דערום אנגע־ווענדעט געווארען אויך צו די דייטשע סחורות. אמת, די פעראָרדנונג איז נישט אפגעשאפט, נאר אפגעלעגט ביז'ן 1-טען פעברואר. מען דארף אבער האָ־פען, אז ביז דאן וועלען די אונטער־האנדלונגען, וואס ווערען איצט געפיהרט וועגען א פויליש-דייטשען האנדעלס־טראקטאט געבראכט ווערען אזוי ווייט, אז דייטשלאנד וועט שוין נישט בע־טראכט ווערען אלס מלוכה מיט וועל־כער פוילען האט נישט קיין רעגולירטע האנדעלס בעציהונגען.

אונטערגעווארפען א יודיש קינד

די מוטער שרייבט, אז זי האט דאס נעטון צוליב הונגער און קעלט

(—) מיטוואך ארום 10 א זייגער אין אווענד האבען צוויי דורכגעהענדע יונ־געלייט דערהערט פון טויער אויף פריי־הייטס-פלאץ 6, וואו ס'געפינט זיך דער לאקאל פון דער יודישער קהלה, א גע־וויין פון א קינד, ווען זיי זענען אריין אין טויער האבען זיי געפונען הינטער די טרעפען א קינד איינגעוויקעלט אין שמאטעס, נעבען קינד איז קיינער נישט געווען. זיי האבען אויפגעהויבען דאס קינד און ארויף אין דער יודישער קהלה, ווען מ'האט אנגעהויבען אויפצו־וויקלען דאס קינד, איז ארויסגעפאלען א בריוועל געשריבען אויף יודיש מיט פאלגענדען אינהאלט:

„יודען בני רחמנים, איך בין גע־צוואונגען אוועקצווארפען מיין אייגען בלוט און פלייש, ווייל איך לייד הונגער און קעלט. אויב גאט וועט מיר העלפען און איך וועל אנהויבען פערדינען און אין דרויסען וועט ווערען ווארימער וועל איך דאס קינד צוריקנעהמען“. דאס קינד איז א מיידעלע פון אנ'ערך 3 חדשים אלט, אין דער קהלה האט מען דאס קינד נישט צוגענומען און געהייסען אפ־טראגען אין קאמיסאריאט. דאס קינד איז אוועקגעטראגען געווארען אין קאמיסא־ריאט, אבער צוליב דעם וואס ס'איז שוין געווען שפעט אין אווענד, האט דער קאמיסאריאט דאס קינד נישט גע־וואלט אננעהמען און געהייסען קומען אויף צומארגענס. צופעליג איז אין קא־מיסאריאט געווען פרוי זאלצבערג פון ציגעל-גאס 50 און איבערגענומען פון רחמנות האט זי דאס קינד גענומען צו זיך געגעבען צו עסען און געלעגט שלאפען. נעכטען האט דער פאליציי־קאמיסאריאט צוגענומען דאס קינד און צוגויפגעשטעלט אנ'ענטשפרעכענדן פרא־טאקאל.

קאמף געגען גאז-פערגיפטונג.

די טעג איז אין זאל פון דער מלוכה'־שער אינדוסטריעלער שולע (זשעראמסקא 115) פארגעקומען די ערעפנונג פון דעם אינסטרוקטארען-קורסען פון געגען-גאז פערזיכערונג.

מיט דער ערעפנונגס-רעדע איז ארויס־געטרעטען דער פרעזעס פון דער לאד־זער אפטיילונג דירעקטאר סטאווינסקי.

דער ערשטער פארטראג וועגען דער געשיכטע פון די קאמפס-גאזען האט גע־האלטען דער לייטער פון די קורסען ה' קלאטשקאווסקי.

נעכטען האט פארוטשניק קיצינסקי פון פויזען געהאלטען פאר דעם אודי־טאריום פון די קורסען א פארטראג אויף דאס טעמא: „אלגעמיינע ריכט־ליניעס פון פערטיידיגען די שטאט“.

פאר פערשפרייטען פאלש געלד.

(§) פאר'ן קרייז געריכט זענען נעכ־טען געשטאנען דאס פאר-פאלק לעך און פייוועל אבראמאוויטש פאר פער־שפרייטען פאלש געלד.

אבראמאוויטש איז פער'משפט גע־ווארען צו 3 יאהר שווערע טורמע און דאס פאר-פאלק לעך צו 1 און האלב יאהר טורמע יעדער.

Dr. Z. RAKOWSKI
ספעציאליסט פאר אוירען-, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקהייטען.
קאנסטאנטינער 9, טעל. 27-31.
שפרעכשטונדען פון 12 ביז 2 און פון 5—7.
נעמט אויך אן אין לעטשניצע, זגערזשער 17 פון 10—11 און פון 2 3.

אויף ראטעס אלערארט
טאפעציר-
געגענשטענדען
ווי מאטראצען, קאזעטקעס א.א.
ס'ווערט אנגענומען אלע ארט בעשטעלונגען און רעפאראטו־רען ביים טאפעצירער
י. פייערמאן, קיל נסקא 87

אמביליגסטען און אויף די בעקוועמסטע בעדינגונגען!
קען מען קויפען אלערליי
פוטער-ווארען
...... נאר ביי דער לאנג-יעהריגער פירמע ......
ל. ב. פעפער, ווסכאדניא 42.
בעמערקונג: די קירזשנער-ווערקשטעל אויס'ן ארט. די ארבייט ווערט אויסגע־פיהרט פינקטליך און רעעל.
920

888 היימישע
מיטאגען
צו ביליגע פרייזען
פיעטריקאווער 141.

אכטונג, עלעגאנטע הערען!!
דערמיט מאך איך בעקאנט דער ג' קונדשאפט, אז נאך א גרינדליכער רעארגאניזאציע פון מיין ערשטקלאסיגען
שניידער-אטעליר א. קוטשינסקי, פעפער-גאס 20
נעהם איך אן אלערליי בעשטעלונגען צום איצטיגען ווינטער-סעזאן פון סמא־קינגען, ווינטער-פאלטענס, פעלצען און אנצוגען אלעס לויט די לעצטע אויסלענדישע מאדעלען. :—: פאר דער צופרידענהייט פון דער גע־עהרטער קונדשאפט ווערט גאראנטירט. מיט אכטונג
A. KUCZYŃSKI, ŁÓDŹ, Pieprzowa 20
רעעלע בעהאנדלונג! מעסיגע פרייזען! לייכטע בעדינגונגען!

צאהן-ארצט
ה. אבאדאווסקי
האט זיך איבערגעצויגען אויף
שיענקעוויטשא 26.
נעמט אן פון 10—1 און 3-7 אוו.

„זעלבסט=הילף" ביי דער ארט.
7-קל. טעכטער-שולע **בית יעקב**
צעגעלניאנא 24

אכטונג!
מיטוואך ג' חנוכה, 21 גרודזיען 5.30 אווענד קומט פאר אין זאל פון „פילהארמאניע", נארוטאוויטש 20

„זעלבסט=הילף" ביי דער ארט.
7-קל. טעכטער-שולע **בית יעקב**
פיראמאוויטשא 2

א גראנדיעזע חנוכה=פייערונג
מיט א רייך ליטערארישע, מוזיקאליש=דראמאט. פראגראם.
איינגאנג נאר פאר פרויען און פריילינס! — — — א קליינע צאהל בילעטען איז נאך צו בעקומען אין די קאנצעלאריעס פון די שולען בית יעקב.
בעמערקונג: די גאנצע הכנסה איז בעשטימט פאר „זעלבסט-הילף"-צוועקען.
„זעלבסט-הילף" ביי די בית יעקב-שולען אין לאדז.

יודיש
און די יודישע שולען.

אזוי זענען מיר שוין: ביי די פרעמדע זעהען מיר בולט אלע חסרונות און שלעכטע מידות, און ביי זיך אליין איז — לאו דוקא.

זעהט מען דאך ביי אינז עד היום נישט, אז דורך נעגירען אונזער פאלקספראך, וועלכע איז אין משך פון געציילטע יאהרען מגולגל געווארען צו א דערהויבענער קולטור-שפראך, זעהט מען דאך נישט, אז דורך דעם קרימען מיט דער נאז אויף יודיש, זענען מיר ארויף אויף דעם געפעהרליכען וועג פון נאציאנאלען אונטערגאנג, און אז דורך דעם, משטיינס-געזאגט, „אריסטאקראטישען" בענעהמען זיך מיט דער „שפחה", מיט דעם פולבלוטיגען, קרעפטיגען, פרוכפערדיגען לשון, טוען מיר אויף צוויי „אויפטועכצען" מיט אמאל: מיר קריכען איבער'ן האלז אין דער פערדריפעטער אסימילאציע-בלאטע, און מיר זענען זיך מתקנא אין די שומרונים, קאראימער און זייער גלייכען, וואס קאן ברענגען צו אונזער אויסלייזונג אויף יענער וועלט...

נישט קיין אנדערע, נאר מיר אליין האבען דערצו דערפיהרט, אז אין אונזערע שטובען דרעהען זיך אום שונאים, פרעמדע — גאנצע משפחות פון עלענדע, איינער צום אנדערען פיינדליכע מענשען.

קיין שום אנדער זאך האט עס נישט געמאכט, ווי נאר דאס לייכטזיניגע טראקטירען אונזער לעבעדיגע שפראך.

איז נישטא אין דער יודישער שטוב קיין יודיש ווארט — איז נישטא קיין יודיש אויסלעבען זיך, איז נישטא קיין יודישע פרייד, איז נישטא קיין יודיש גליק, איז נישטא קיין היימישע יודישע ווארעמקייט, און צווישען אונז דרעהען זיך ארום פערוואהרלאזטע, פערנארישטע, באדענלאזע מענשען, וואס זענען אזוי אומגליקליך, אזוי עלענד, אז זיי ווייסען און פיהלען אפילו נישט די שפל'דיגקייט, דעם אומגליק און עלענד זייערען.

— א וועלט פון פוסטע-וויסטע מאריצלעך, זאשקעלעך, אלעקלעך, און אנדערע שלימעזאליקלעך, וואס ווייסען נישט פון זייערע קעפ און פיס, און ווער ס'האט זיי פערשלייערט - דרייט זיך ארום צווישען אונז, און ערשט איצט, ווען די געפאהר דריקט שוין ביים האלז, ווען דער אומגעלומפער איז שוין הימעל-שרייענד, האבען זיך געכאפט אונזערע „היינטיגע" חכמים ונבונים, אז מען דארף דערצו עפיס טון, און מען מאכט שוין אונזערע טראדיציאנעלע אסיפות —

אסיפות וועגען דעם, אז איין זאך קאן ראטעווען די אונדערטערעגליכע לאגע: איין איינציגע זאך — דער קיום פון א יודישער שול מיט יודיש אלס אונטערריכטס-שפראך.

דאס וואס אלע נאציאנאלע מינדערהייטען פון בלאק פערשטעהען פון זייער געבורט אן, דאס הויבען ערשט איצט צו פערשטעהען אונזערע בלאקיגע דעפוטאטען, די פאליטיזירענדע הרטומים, און רעדעלפיהרערס פון דעם יודישען פאלק.

הלואי זאל אט דער אויפשיין פון שכל אין זייערע מוחות נישט האבען בעקומען צו שפעט.

נישט גערעדט בלויז, נאר געטון זאל ווערען פאר דער יודישער שוהל — פאר אונזער איינציגען אנהאלט אויף א בעסערע, ווירדיגער צוקונפט!

מ. ב.

היינט
קומען ווייטער פאר די צוגאב-קאנטראל - פערזאמלונגען.

(מ) דאס פאליצייאיש - מיליטערישע ביורא ביים מאגיסטראט טיילט מיט, אז דעם 15, 16, 17, 19 און 20. דעצעמבער וועלען פארקומען צוגאב-קאנטראל-פערזאמלונגען פאר די רעזערוויסטען און לאנדשטורם (פאספאליטע רושעניע) פון דער קאטעגאריע A, C און 1 C פון די יאהרגענג 1901, 1899 און 1887 און די פון די יאהרגענג 1890, 1891, 1892, 1893, 1894, 1895, 1896, 1897 און 1898 וואס האבען זיך געדארפט צושטעלען צו די קאנטראל - פערזאמלונגען אין 1925 און 1926 י. און האבען זיך נישט צוגעשטעלט.

אין לאקאל פון פ. ק. או. 1 דארפען זיך צושטעלען די וואס האבען דעם 1. אויגוסט געוואוינט אין די פאליציי-קאמיסאריאטען 2, 3, 5, 8, 9 און 11 און אין לאקאל פון פ. ק. או. 11 — די וואס האבען צו יענער צייט געוואוינט אין די פאליציי - קאמיסאריאטען 1, 4, 6, 7, 10, 12, 13 און 14.

רעגיסטראציע
פון יאהרגאנג 1907.

די מיליטעריש - פאליצייאישע ביורא ביים מאגיסטראט טיילט מיט, אז אלע יונגעלייט פון יאהרגאנג 1907 דארפען איצט פערזענליך זיך רעגיסטרירען אין לאקאל פון מיליטעריש-פאליצייאישען ביורא (טראגוטא 10) פון 8 פריה ביז 3 נאכמיטאג, שבת פון 8 פריה ביז האלב 2 ביי טאג.

היינט, פרייטאג, די וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 13-טען פאליציי-קאמיסאריאט מיט די פאמיליען-נעמען פון L ביז Z.

מארגען, שבת, די וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 14. קאמיסאריאט מיט די פאמיליען-נעמען פון A ביז L.

אין די אפטייקען.
היינטיגע נאכט=דיזשורען.

(§) היינט ביינאכט דיזשורירען פאלגענדע אפטייקען: י. פאוולאווסקי (פיעטרקאווער 307), ס. האמבורג (גלובנא 50) ב. גלוכאווסקי (נארוטאוויטש 4), י. סיטקעוויטש (קאפערניק 26), א כארעמזא (פאמארסקא 10) א פאטאש (פלאץ קאשטשעלנא 10).

וויפיל שטימען האבען מיר
ביי די וואהלען צום סיים און סענאט.

(ב) שבת ווערט פערענדיגט דער ערשטער עקזעמפליאר פון דעם וואהלצעטעל צום סיים.

לויט די פראוויזארישע אויסרעכנונגען זענען דא בערעכטיגטע צו שטימען. אין סיים 360 טויזענד פערזאן אדער כמעט 1800 פערזאן אין יעדען אבוואד.

אין סענאט זענען פארהאן בערעכטיגטע צו שטימען נאר 190 טויזענד, ווייל עס פאלען אפ די בערעכטיגטע צו שטימען פון 9 יאהרגענג: צו וועהלען אין סענאט האבען דאס רעכט נאר 30 יעהריגע.

מעמאריאל פון בוי-אונטערנעהמער.
דער ענטפער פון וויצע=פרעזידענט, ראפאלסקי.

(מ) נעכטען איז ביים וויצע-פרעזידענט ראפאלסקי געוועזען א דעלעגאציע פון פריוואטע בוי-אונטערנעהמער. די דעלעגאציע האט איבערגעגעבען א מעמאריאל אין וועלכען ס'ווערט געפאדערט פעסטצושטעלען בעוועגליכע פרייזען אויף מאטעריאלען און ארבייטס-לוין, און אז פערשידענע ארבייטען זאלען איבערגעגעבען ווערען אויסשליסליך די ארטיגע פירמען.

וויצע-פרעזידענט ראפאלסקי האט אנגעוויזען, אז כדי אויפצולעבען די בוי-בעוועגונג איז אונבעדינגט נויטיג, אז די בוי-מאטעריאלען, און בעזונדערס ציגעל, זאלען נישט טייערער ווערען. ער האט צוגעזאגט, אז דער מעמאריאל וועט בעטראכט ווערען אויף א זיצונג פון מאגיסטראט.

חגאות
אין די מיליטער=אמטען.

(ב) די מיליטער-מאכט האט ארויסגעגעבען א פעראָרדנונג, לויט וועלכער ס'וועלען געשלאסען ווערען די מיליטערישע אמטען דעם 24 ד. ח. 12 א זייגער ביי טאג און וועלען זיין געשלאסען דעם 25 און 26 דעצעמבער און דעם 1-טען יאנואר.

די מיליטער-לייט וועלען די דערמאנטע טעג בעקומען אורלויב.

באהן=קאמוניקאציע אין די חגא=טעג.

(§) צוליב די חגאות האט די באהן-דירעקציע בעשלאסען צו לאזען א גרעסערע צאהל צוגען צווישען לאדז און ווארשא און אנדערע גרעסערע שטעדט אין לאנד. קודם-כל פערלייכטערען די פערבינדונג מיט זאקאפאנע. פון דעם 20. ד. ח. וועט קורסירען א צוג, וועלכער וועט האבען א'אנבינדונג אין קאלישקי מיט'ן קוריער, וואס געהט אוועק 9,30. דעם 23, ד. ח. וועט נעלאזט ווערען א ספעציעלער צוג קיין זאקאפאנע, א חוץ ק"ן ווארשא, לעמבערג, ווילנא, פויזען און בידגאשטש.

געוועלבער
דעם קומענדיגען זונטאג.

(§) דעם קומענדיגען זונטאג, ד. ה. דעם 18. דעצעמבער, וועלען אלע געוועלבער אין לאדז זיין אפען פון 1 ביז 6 נאכמיטאג.

קרייז-קאנפערענץ
פון צ"מ אין לאדזער ראיאן.

די הקהלה הראשות פון צ"מ אין פוילען רופט אין לאדז אויף זונטאג כ"ד כסלו (18. דעצעמבער) א קרייז-קאנפערענץ פון אלע ארגאניזאציעס פון „צעירי מזרחי" אין לאדזער ראיאן.

אין דער קאנפערענץ נעמען אנטייל דעלעגאטען פון פאלגענדע שטעט לאדז, פאביאניץ, זגערזש, אלעקסאנדער, קאליש, בעלכאטאוו, זד. וואליא, אזארקאוו, שעראדז, טאמאשאוו-מאזאוו., פיעטערקאוו, וויעלון, וויערשאוו, לאסק, גארשקאוויץ, לענטשיץ.

מארגען א העברעאישע פער=זאמלונג געווידמעט דער „תרבות"—קאנפערענץ.

מארגען, שבת, 5 א זייגער נ. מ. קומט פאר אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע (צעגעלניאנא 4) א פערזאמלונג געווידמעט די פראבלעמען פון דער לאנדעס-קאנפערענץ פון „תרבות".

רעפערירען וועלען די ה"ה: משה לימאן, פ. לינדער, ד"ר טארטאקאווער.

דער אריינגאנג צו דער פערזאמלונג איז פריי.

תיקון טעות.

אין בעריכט „א טאג מיט איליא ערענבורג'ן" אין נעכטיגען נומער פון אונזער צייטונג איז אריינגעפאלען א טעות: אין דער 19-טער שורה פון אויבען אין דער ערשטער שפאלטע דארף זיין נישט „בעדייטענדער מיטארבייט", נאר „בעשיידענער מיטווירקונג".

מעלדונגען.

פון „ארט".

זונטאג, 18-טען ד. ה. 9 אינדערפריה הויבען זיך אן די לימודים אויף די קורסען פאר שטאפפערליי ביי דער געזעלשאפט „ארט". אלע פערשריבענע שילערינס דארפען קומען צו דער צייט. עס זענען נאך פערהאן עטליכע פרייע ערטער.

אויף די אפטיילונגען פאר האפט און אויף דער מעכאנישער וועבעריי זענען נאך פאראהן עטליכע פרייע ערטער. 974

אכטונג מיטגלידער פון דער בארעכאוו-ביבליאטעק (פיראמאוויטש 14).

צוליב'ן 10-טען יאהר-טאג נאך אונזער לעהרער און פיהרער בער בארעכאוו, וועט שבת דעם 17-טען דעצ. אונזער ביבליאטעק זיין געשלאסען. 453

די פערוואלטונג פון דער בארעכאוו-ביבליאטעק.

„ארארט"
ארמי-טישער רעווי און קאמער-מעאמער
אונטער דער לייטונג פון
מ. בראדערזאן.

ווייסער זאל פון „מאנטיפעל"
זאכאדניא 43.
די לעצטע טעג!

היינט, פרייטאג-2 פארשטעלונגען: 7.45 און 10 א זייגער אווענד
פון געמישטען פראגראם א. נ.:
„ראזינקעס מיט מאנדלען"
די הערליכסטע 12 נומערן פון 1-טען און 2-טען פראגראם
מארגן שבת-3 פארשטעלונגען: פינקטליך 4 נאכמ., 7.45 און 10 אוו.
דינסטאג, דעם 20. דעצ. 9.15 אוונט **פרעמיערע פון 3. פראגראם!**
די קאסע איז אפען פון 5 נאכמ., שבת—פון 1 נאכמ.

קאאפעראטיווע האנדווערקער=באנק
אין לאדז, פאלודניאווא 4
געגר. אין **1911** יאהר

נעמט אן וועקסלען, פראכטען און פערשידענע דאקומענטען **אויף אינקאסא** אויף אלע שטעט און שטעטלעך פון גאנץ פוילען ביי א מינימאלער פראוויזיע און צאהלט אויס פינקטליך דעמזעלבען טאג, שיקט איבער געלד אויף גאנץ פוילען אהן וועלכען ס'איז אפצאהל, נעמט אן וואקלאדען, איינלאגע און גיט געלד אויף די בעסטע בעדינגונגען, מאכט דיסקאנטא און גיט אויס אוואנסען אויף אינקאסא ביז 75%.

די פערוואלטונג.

795

די פערוואלטונג פון דער לאדזער יודישער קהלה
מאכט בעקאנט, אז היינט, פרייטאג, 10 א זייגער אין דער פריה וועט פארקומען אין דער אלטשטעטישער שוהל וואלבארסקא 20,
אפיציעלע טרויער תפלה
צוליב דעם 5-טען יאהר-צייט, פונ'ם ערשטען פרעזידענט פון דער פוילישער רעפובליק
גאבריעל נארוטאוויטש
לאדז, דעם 16-טען דעצעמבער 1927.
957

CASINO

היינט און פאלגענדע טעג! — היינט און פאלגענרע טעג!

גרויסער אַרציפילם פון שטורמישע איבערלעבונגען צווישען גערויש פון פערוויילונג און שאמפּאנער געהויבענער שטימונג פון דער גרויסער שטאט אונטער'ן נאָמען:

אין פלאמען פון לעבען

(אָריענט=עקספּרעס)

די ראלע פון דער וועלט=דאַמע שפּילט די אונפערגלייכליכע **LIL DAGOVER**

...דורך אַ קליין סטאַציעלע לויפט אין אימפעט דער „אָריענט=עקספּרעס"...

...צו די ווייטע, אונבעוואוסטע פראַכטען טראָגט דער געדאנק „אָריענט=עקספּרעס"...

...ווי אַ גן-עדן-חלום וועגען גליק און ליבע און וואַנדער פון דער רייזע איז „אָריענט=עקספּרעס"...

...דער גורל לאַכט איין מאָל אין לעבען, איין מאָל האַלט זיך אויף „אָריענט=עקספּרעס"...

...די צייט לויפט, ס'קומט אָן דער וואָכען-טאָג און ס'לויפט ווייטער דער „אָריענט=עקספּרעס"...

סימפאָנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' ל. קאנטאר.

Emulsja Scotta

איז בעוואוסט זייט אַ סך יאָהרען אויף דער גאַנצער וועלט און איז דער בעסטער קינדער-פריינד.

עמולסיאַ סקאָטטאַ שטאַרקט דעם ביינער-סיסטעם, ברענגט אין אָרגאַניזם אַריין נאַהרונגס-קרעפטיגע עלעמענטען:

וויטאַמין, פאָספאָר, קאַלך און אַממייסטענס לייכט פערדייענד פעטס. יעדער דאָקטאָר בעשטעטיגט די אויסנאַהמס-מעלות פון פרעפּאַראַט. 962

עמולסיאַ סקאָטטאַ איז צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקען און סקלאַד אַפּטעקשנעס.

פערלאַנגט נור אָריגינעלע **EMULSJA SCOTTA**

די מאָדערנסטע

לאַמפּען

פאַר שפּייזע=צימערן און קאַבינעטען

קויפט זיך אָפּ בעסטען צו פאַבריקס-פרייזען נור ביי

ש. י. שמאלעוויטש

פּאַלודניאָווע 8.

בעמערקונג: עס ווערען אויך אָנגענומען אַלערליי איבעראַרבייטונגען פון גאַז אויף עלעקטריע, אויך אַקסעדירט. 1923

יוּר. י. אינפעלד

42. וואסכאדניא 42.

אויף ראַטעס! 15 אויף ראַטעס!

נאר נאר

אַ גרויסער פּאָרטרעט

מיט א ראַהם

מיר בעטען געפל. דאָס געעהרטע פּובליקום צו בעזוכען אונזער

פּאָרטרעטען = אַטעליער א. פ.

„WAB"

אויף מאָניושקי № 1 אין הויף.

„WAB" פאָטאָגראַפירט אומזיסט צו די פּאָרטרעטען.

„WAB" גיט אויף וואונש, אויף וועכענטליכע און מאָנאַטליכע אויסצאָהלונגען.

„WAB" נעהמט אָן אַלעראַרט פערגרעסערונגען פון יעדער מעגליכער פאָטאָגראַפיע.

„WAB" מאַכט פאָטאָגראַפיעס אויף פּאָרצעלאַן צו מצבות.

„WAB" וועט אייך איבערצייגען, אַז דאָס איז נישט קיין שום בלאָף, ווייל אַ פּאָרטרעט פאַר 15 זל. גרויס צוזאַמען מיט אַ ראַהם איז אַ רעאַלע זאַך, גוט און שיין.

„WAB" גיט אייך דאָס, וואָס איהר האָט אומזיסט ביז איצט געזוכט: גוטע אַרבייט, נידריגער פּרייז און דעריבער געדענקט, אַז דער פּאָרטרעטען - אַטעליער א. פ.

„WAB" געפינט זיך אין לאָדז אויף מאָניושקי № 1.

בעמערקונג: דאָס בעזוכען די גאַלעריע פון אונזערע פּאָרטרעטען איז אַבסאָלוט אָהן בעשטעלונגס-צוואַנג. 8

5000 קראַוואַטען

אין אַלע פרייזען פון 1.90 זל. ביז 15,50 זל. פון די נייעסטע מוסטערן געפינט איהר ביי

JULJUS ROSNER, Piotrkowska 100

מיט 25 ביז 50% ביליגער

ווערט אַלס ביז צום לעצטען שטיק וועהרענד דער ליקווידאַציע ביי :–:

JULJUS ROSNER, Piotrkowska 100

אויספערקויפט, נוצט אויס די געלעגענהייט.

Dr. J. KAUFMAN

אינערע און קינדער-קראַנקהייטען

האָט זיך איבערגעצויגען אויף דער מאָניושקי (פּאַסאַזש-מייער) 11 טעל. 05.67

נעמט אָן פון 9 — 10 פריה און פון 6—8 אָבענד. 886

אַזילבערנע

טאַרעבקע

איז געפונען געוואָרען און איז לויט סמנים אָבצונעמען ביי י. ל. וואָלף, צעגעלניאַנאַ 65. 866

Dr. med.

STUPEL

Szkolna 12

...ציאַליסט פאַר הויט, האַ... ...ין װענעריִשע קראַנקהייטען ...ענער-שוואַכע, רענטגען... ...טראַהלען און קוואַרץ-ליכט עלעקטראַ-טעראַפּיע.

נעמט אָן פון 12—3 נאָכם. און פון 6—9 אין אָװענד.

לעטשניצע פרייזען.

ווֶעש

פערשידענע פון אייגענע אויסאַרבייטונג פערקויפט צו ביליגע פרייזען

מ. קאַפּעל, 992

1 קאַמיעננאַ 1

קווער-אַפּיצינע 1. שמאַק. ס'ווע-רען אָנגענומען בעשטעלונגען.

Dr. med.

JULJUSZ

BAUM

אַקושעריע און פרויען-קראַנקה.

53 צעגעלניאַנאַ 53

טעלעפאָן 63-85.

נעהמט אָן פון 3—5 נאָכם.

אין קליניק „בראַדאַוואַ 10 פון 11,30 ביז 1,30 נאָכמיטאָג

אַ פאַכמאַן 996

פון דער שמר מפת - בראַנזשע װעלכער האָט אַ טייל ראַנד-מאַשינען און גוט אַרויס אויף קראַפּט-מאַשינען אויסצואַרבייטען זוכט אַ קאָמפּאַניאָן מיט עטוואָס קאַפּיטאַל. אָפּערטען אונטער „MA" אין אדמ. ד. צ.

ערשטקלאַסיגע צוקערניע

Café „Central"

Piotrkowska 48, tel. 62-11.

פון עלעגאַנטען לאָדז! Rendes Vous

אָנהויבענדיג פון 16-טען ד. ח. וועלען פּאַרקומען פרייטאָג און שבת פון 6 אַ זייגער ביז 12 אַ זייגער אין אָוונד און טעגליך פון 8.30 ביז 12 אַ זייגער ביינאַכט

פון בעריהמטען אנסאַמבל אונטער דער לייטונג פון ה'

קאָנצערטען קאַראל זשעלאזא

ביים פּאָרטעפּיאַן: ה' מוריצי שימקעוויטש. 983

ערשטקלאַסיגער

קירזשנער=ווערקשטעל

ל. שאליט, פעטריקאָווער 16.

עמפּפעהלט צום ווינטער-סעזאָן זעמטליכע פּעלץ-אויסאַרבייטונגען פון אייגענע און אויסלענדישע וואַרע. צוגענגליכע פרייזען און בעקוועמע בעדינגונגען.

אַ ...עפּט מיט איינגעשריבענע חובות אין איז פאַר קיינעם נישט נוצליך, איז פערלוירען געוואָרען. דער עהרליכער פינדער װערט געבעטען אָפּצוגעבען געגען בעלוינונג צו י. קאַרפּ, שקאָלנאַ 30

אויפפאָדערונג!

דערמיט פאָדער איך אויף דעם לעדער-סוחר ה' **איטשע גראס** נאָוואָמיעיסקאַ 11 צו אַ שידס=געריכט אויף שבת צונאַכטס דעם 17 דעצעמבער 9 אַ זייגער אָוונד אין פעראיין פּאָלודניאָווע 4 צו ערקלערען מיט וואָס פאַרא רעכט ער האָט מיך געשטעלט אויף דער שוואַרצער ליסטע.

גלייכצייטיג בעט איך דעם לעדער-סוחר ה' חיים בודע, נאָוואָמיעיסקאַ 3. צו זיין אָנוועזענד.

גרשון הענעך פרידמאַן, קילינסקי 104. 992

(מיטגליד פון שטעפּער-מייסטער-פעראיין פּאָלודניאָווע 4).

צענטראַלער פּראָפ. טאַנץ-לעהרער-פעראיין אין לאָדז

און לאָדזער וואָיעוואָדזטווא

מאַכט דערמיט בעקאַנט די מיטגלידער, אַז דאָנערשטאָג, דעם 22. דעצעמבער ד. י. וועט אין פעראיינס - לאָקאַל זאַכאָדניאַ 53 פּאָרקומען די

יעהרליכע גענעראַל=פערזאַמלונג

מיט פאָלגענדער טאָג-אָרדנונג: 1) קאַסע-בעריכט פאַר'ן יאָהר 1927, 2) וואַהלען פון אַ פערוואַלטונג, 3) פרייע פאָרשלאַגען די פערוואַלטונג.

בעמערק.: פאַלס ס'וועט נישט ערשיינען די גענוגענדע צאָהל מיטגלידער, וועט די פערזאַמלונג לויט'ן פּאַראַגראַף 28 פון פעראיינס-סטאַטוט פּאָרקומען ענטגילטיג מיט 2 שעה שפּעטער און וועט זיין גילטיג ביי יעדער צאָהל מיטגלידער.

CORSO | גרויסער דאפעלטער פראָגראַם!
„בוּנט פוּן בלוּט אוּן אייזען“
„שאַמאַט׳ס געליבטע“
אין די הויפט-ראָלען: IGO SYM i HELENA MAKOWSKA

ODEON | דער 100=פראָצענטיגער מאנספערשוין
Milton Sills און די פרעכטיגע שעהנהייט **Betty Bronson**
אין דער בעוואוסטער 10=אַקטיגער דראַמע
דער אינזעל פון די צום טויט פערמשפט׳ע
אויסער׳ן פראָגראַם: א פארס אין 2 אקטען.

APOLLO | היינט און פאלגענדע טעג! פראַכטפול בילד פון ציגיינער=ליבע א. נ.: היינט און פאלגענדע טעג!
דאס רעכט פון דער ערשטער נאַכט
(נאַכט פון ליבע)
דראַמע אין 8 אַקטען אילוסטרירט מיט׳ן קינסטלערישען כאָר „HARMONJA“
אין די הויפט-ראָלען — RONALD COLMAN — און די וואונדערשעהנע — VILMA BANKY

קינא „ERA“
פרי-מיערע „פלאָרא“
יעדע פרוי, יעדע מוטער, יעדעס מיידעל. אַלע מוזען זעהן דאס בילד א. נ.:
קרייץ=וועג פון וויסע שקלאַפינס
דאס איז אַ געשריי פון 100 טויזענד קרבנות! :—: וואָרנונג פאר אלע מיידלעך!
אין די הויפט-ראָלען די בעריהמטע פילם-שטערנס, וועלכע זענען אזוי בעליבט געוואָרען ביי די קינא-בעזוכער
Rudolf Klein Rogge, Mary Kid, Erich Kaiser Tietz
דאס איז דאס ערשטע בילד פון פוילישען קאמיטעט צו בעקעמפען דעם פרויען=האַנדעל.

KINO TEATR „SYRENA“
ŁÓDŹ ALEKSANDROWSKA 37 TEL. 49-48
נור ביז מאנטאג ד. 19. דעצעמבער! :—: דער ליבלינג פון אלע פעלקער! דער פאפולערסטער ארטיסט פון דער וועלט
TOM MIX
מיט זיין אויסגעצייכענטען פערדל TONY,
אין דער פראַכטפולער אַמעריקאַנער סענסאַציע א. נ.:
„די גרויזאַמע נאַכט“
„די גרויזאַמע נאַכט“ געהערט צו די גלענצענדסטע קרעאַציעס פון Tom Mix
וואס ווערט דעמאנסטרירט יום=טוב?
קירצליך ווערט דעמאָנסטרירט
האָטעל אימפעריאל מיט **PO A NEGRI**
אין דער הויפטראָלע.
דער זאַל איז בעהייצט. :—: אַנהויב היינט פרייטאָג 5 נאָכמ. שבת און זונטאָג 1 אַ זייגער נאָכמיטאָג.

אַכטונג, בוּכהענדלער
און פאַפיר-סוחרים!
אבריס-קאַלענדאַרען, וואכען-קאַלענדאַרן
און טאַשען=בלאָקען צו בעקומען ביי
א.מ.גרובשטיין, ווסכאָדניאַ 54 (פראָנט, 1. שט.)
906

וויכטיג פאַר קאַלאשען-סוחרים!
ביי **H. FRENKEL, Łódź**
WSCHODNIA 56, tel. 26-42
איז צו בעקומען קאַלאשען און שניעגאָוצעס
פון פערשידענע פירמעס, ווי:
PE-PE-GE, GENTLEMAN, RIGA
צו קאָנקורענץ=פרייזען!
פאַר סוחרים — ספּעציעלער ראַבאַט!
הורט און דעטייל! הורט און דעטייל!

DR. MED.
S. J. Schweig
ZAWADZKA 6, tel. 35-01
צוריקגעקעהרט
און בעגייט די אויפנאַהמען.
894

צום ווינטער-סעזאָן
עמפּפעהלט
קאָנסטאַנטינאָפּאָלער
כאַלוועַ
בעקאַנט פון זייער געשמאַק און פאַר מלחמה-קוואַליטעט, ווי אויך
RACHAT-ŁOKUM
און אַנדערע זיסקייטען.
986

Z ANGIELEWICZ, Narutowicza 8.

פאַבריק פון
זשיראַנדאָלען
ווי אויך גאַלוואַנישע
בראָנזיר=אַנשטאַלט
מ. לידער, לאָדז
צעגעלניאַנאַ 33, טעל. 53 41
עהמט אָן אַלערליי געגענשטענדע צו איבערניקלען, פערזילבערן, ...יקלען, בראָנזירען און אָקסידירען. אַ... ווערען אויסגעפיהרט אַלערליי ...עפּעראַטורען פון פערשידענע מעטאַלענע און זילבערנע געגענשטענדע פּינקטליכע אויספיהרונג גוט און ביליג מיט אַ גאַראַנטיע פאַר דויערהאַפטיגקייט.

148

„ADELFRERES“
PIOTRKOWSKA 65.
WIELKI WYBÓR
KORONEK
JEDWABI
WSTĄŻEK
Wyrobów dżetowych
Pończoch, guzików
i innych
Nowości sezonowych

ווייכטיג פאַר פאַבריקאַנטען און סוחרים!
אויב איהר ווילט שיקען אייערע סחורות קיין וואַרשאַ צום פערקויפען, ווענדעט אייך נור צו דער בעוואוסטער עקספעדיציאָנס=פירמע פון
שלמה גאָלדקאָרן, פּעטריקאָווער 26
טעלעפאָן 47=16.
וואו עס ווערען טעגליך וואַגאָנען-לאַדונגען מיט ספּעציעלע בעגלייטער אָפּגעשיקט און ווערען צוגעטראָגען אינדערפריה פּינקטליך צום בעטרעפענדען סוחר צוגעשטעלט. די סחורות ווערען לויט׳ן וואונש אַסעקורירט.
איך בעזיץ גרויסע לאַגער-רוימען אין וואַרשאַ, נאַלעווקי 13 און האָב ספּעציעל איינגעאָרדענטע שרעיק פאַר יעדען סוחר, וואו די סחורה קען לאַגערען.
די לאַגערס זענען אַסעקורירט פון גנבה און פייער. מיט אַכטונג
SALOMON GOLDKORN
Łódź, Piotrkowska 26, tel. 16-47.
WARSZAWA, Nalewki 13, tel. 209-07.
896

מאַשינען=פאַבריק
Wilh. BACH
G. m. b. H. **APOLDA**
ראַשעל-מאַשינען און קעטלען-ראַשעל מאַשינען פאַר האַנד-און קראַפט-בעטריב מיט אויטאָמאַטישער מוסטערוועקסעל-פאָרריכטונג.
פערטרעטער פאַר פוילען:
LEON FRIEDMANN i S-ka
ul. 6-go Sierpnia 3, Telefon 6-09.

Hemoroidy
ZNAK ANUSOL TOWAROWY
CZOPKI
Anusol
‹ Goedecke ›
LECZNICZY ŚRODEK
WYPRÓBOWANY, SPROWADZAJĄCY
ULGĘ W CIERPIENIACH
WYSTRZEGAĆ SIĘ PODRABIAŃ.
PRAWDZIWY TYLKO W PUDEŁKACH z PLOMBĄ
PRZEDSTAWICIELE
NA RZECZPOSPOLITĄ POLSKA
DOM HANDLOWY
ED. KOCH i W. BORMANN
WARSZAWA, UL. BODUENA №1.

עלעגאַנט געקליידעט
קאָנט איהר נאָר געהן ווען איהר מאַכט זיך אַ מלבוש זאָלט איהר פריהער בעזוכן דאָס לאַנג עקזיסטירענדע געשעפט פון
יודישע לאַנגע מלבושים אַגראַדאָווא 8
ווי איהר בעקומט שטענדיג אויף לאַגער ווינטערדיגע, זומערדיגע און קינדער מלבושים פון די בעסטע סחורות. אָנגענומען ווערקשטעל מיט די בעסטע שניידער-אַרבייטער.
בעמערקונג: אויף בעשטעל נעמען בעזיץ איך אַ גרויסען אויסוואַהל פון פערשידענע סחורות, אויסנאַהמס-פרייזען פאַר חתונה-אויסשטאַט
חיים מאַנדראָווסקי 8 אַגראַדאָווא 8

רעפאָרמאַציע פּילען.
מיט דער מאַרקע גייסטליכער בעקאַנט פון יאָהר 1602 רעגולירען דעם מאָגען, שיצען פון רעומאַטיזם, לעבער-ליידען, געגען דיקקייט, אַטרעטיזם, דאָס קומען בלוט אין קאָפּף, שטילען די יסורים פון העמאָראָידען, רייניגען דאָס בלוט און בעוועגען צו אַבסטרוקציע — אַ גינסטיג דורכרייניגונגס-מיטעל.
צונעבן 1 אָדער 2 פּילען אַ נאַכט.
פּרייז פון אַ שאַכטעל 1.35, אויסאַרבייטונג פון דער אַפּטייק

Karczewski. Tuszyński, Warszawa, Trębacka 4
צו פערלאַנגען אין די אַפּטייקען און סקלאַדען מיט׳ן „גייסטליכען“ (Zakonnik).
644

HALLO! HALLO!

ROZWIĄZANIE ZAGADKI KONKURSOWEJ „AMADA"

Wielka ilość nadesłanych rozwiązań naszej zagadki wskazuje na kolosalne zainteresowanie, jakiej ta zagadka wzbudziła w szerokich kołach tutelszej ludności. Niestety nie możemy wszystkich uczestników obdarzyć podarunkami, dlatego dziękujemy na tej drodze, tym wszystkim uczestnikom, którzy podarunków nie wygrali i liczymy, że mimo to pozostaną stałymi odbiorcami naszych wyrobów. Trafne rozwiązanie zagadki w brzmieniu

Kto żyje oszczędnie
I nie wydaje zbędnie
Ten stale jada
Masło AMADA

nadesłało kilka tysięcy osób. Losowanie odbyło się w obecności 5-ciu zaproszonych osób i dało następujący wynik:

I podarunek (kuchenka gazowa wraz z kompletem garnków), wygrała HELENA NOWIŃSKA, Piramowicza 11,
II „ (para bucików firmy „Vis" pg. wyboru), wygrał: LUCJAN LISIECKI, Karolewska 15.
III „ (woreczek cukru 20 kg.), wygrała: MAGDALENA ZDYBIŃSKA, Andrzeja 12.
IV „ (woreczek ryżu 20 kg.), wygrała: JANINA MATUSZEWSKA, Lutomierska 9.
V „ (woreczek mąki 20 kg.), wygrał: TADEUSZ HATTOWSKI, Konstantynowska 79.
VI „ (kosz świąteczny), wygrał: EDMUND PAWŁOWSKI, Matejki 6.
VII „ (kosz świąteczny), wygrała: MARJA RETMANÓWNA, Zielona 23.
VIII „ (kosz świąteczny), wygrał: BRONISŁAW LIPSZYC, Żeromskiego 7.
IX „ (kosz świąteczny), wygrała: AGNIESZKA SZYMCZAK, Kilińskiego 60.
X „ (kosz świąteczny), wygrała: Z. LIBERKOWA, Zgierz, ul. Gen. Dąbrowskiego 20.

Podarunki wyżej wymienione są do odebrania od dn. 19 b. m. w biurze naszym przy ul. Konstantynowskiej Nr. 99, w godzinach od 9 do 11 rano. Wszystkim naszym odbiorcom życzymy „Wesołych Świąt" a do tych którzy naszego masła roślinnego dotychczas jeszcze nie wypróbował zwracamy się z prośbą by zechcieli je wypróbować celem przekonania się o zaletach naszych wyrobów.

AMADA
WYBOROWE
masło roślinne

Skład główny w Łodzi
Konstantynowska 99, telefon 15-60.

„AMADA"
TOW. AKC. DLA WYROBU MASŁA ROŚLINNEGO W GDANSKU

פעלץ=וואַרעץ

אַלעראַרט אין רויהען און פערטיגען צושטאַנד
צו צוגענגליכע פרייזען און אויף בעקוועמע בעדינגונגען
הורט און דעטייל עמפפעהלט

M. BRAJTBART
Łódź, Pl. Wolności 8, telefon 53-98.

קינאָ

ביים קאאפעראטיוו פון מלוכה קאמונאלע און געזעלשאַפט=ליכע בעאמטע

40 שיענקעוויטשא 40

אָהויב אין געוו. טעג 3,30 נ.מ. לעצטער 9.30
שבת, זונטאָג און יום-טוב 2 30 נאכמיטאָג.
אויפ׳ן 1-טען סעאַנס—קלענערע פרייזען.

נור ביז מאנטאג, דעם 19 דעצ. איינשליסליך.
גרויסע דראַמע פון הינטערקוליסען=לעבען א. נ.:

„שאנסאנעטקעס"

אויסגעצייכענטער אינהאַלט! רייצענדע פרויען מיט אַ נישט ריינער ליבע און ברוטאַלע אינטריגעס. וועגען סאַלאָנען, וואָס ווערען דער-טרונקען אין גלאַנץ און וועגען אָרימקייט. פרעכטיגע אויסשטאַטונג!

אין די הויפט-ראָלען: ANNI ONDRA, HANNI WEISSE ווי אויך דער נייער Harry Liedtke Karol LAMACZ

דאס נעכסטע פראגראַם: **„דער נביא פון דער גאַס".**

פערגרעסערטער אָרקעסטער אונטער אַ נייער לייטונג. אויפ׳ן 1-טען סעאַנס אין געוו. טעג זענען די פרייזען פון די פלעצער 50 און 30 גר.

SPLENDID — היינט פרעמיערע! — היינט פרעמיערע! — SPLENDID

פראכטפולער פילם, פול מיט אויסגעצייכענטע איינפאלען

„די שטאט פון טויזענדער פריידען"

אויפ׳ן גרונד פון נאַטוראַלע דעקאָראַציעס פון מאָדערנעם „לונא"-פאַרק, אינסצעניזירט פול מיט פראַכטפולער אַקציע פון עפעקטען און אָריגינעל-אַדורכגעפיהרטע איינפאַלען פון רעזשיסער.

אין די הויפט=ראָלען, די בעוואוסטע ארטיסטען:

PAWEŁ RICHTER i CLAIRE ROMER

פרעכטיגע אויסשטאַטונג! געניאלע רעאַליזאַציע! דער מאָדערנסטער „לונאַ"=פאַרק! נאך נישט געזעהענע גרויסשטעטישע איבערראַשונגען!

מוזיקאַלישע אילוסטראַציע אונטער דער לייטונג פון ה׳ א. טשודנאווסקי. אָנהויב פון די סעאַנסען אין וואָכענטאָג 4.30 אַ זייגער נאָכמיטאָג.
שבת און זונטאג פון 1.30 ביז 3 אַ זייגער נאכמיטאג זענען די פרייזען פון אַלע פלעצער 50 גר. און 1 זל.

CZARY

היינט און פאלגענדע טעג!
גרויסע סענסאַץ. דראַמע אין 8 אַקטען א. נ.:

דער מיליאנען=יורש

— אין דער הויפט-ראָלע: **RYSZARD TALMADGE**

אויסערן פראגראַם: **אמעריקאנער קאָמעדיע** אין צוויי אַקטען.

אויפ׳ן ערשטען סעאַנס זענען די פרייזען אויף אַלע פלעצער צו 75 גראָשען. אָנהויב פון די פאָרשטעלונגען 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג. שבת און זונטאָג 1 אַ זייגער נאָכמיטאָג.

ליטעראריש-קינסטלעריש טעאַטער „GONG"

אין לאקאל פון קינא-טעאטער **„LUNA"**
אונטער דער לייטונג פון **WALERY JASTRZĘBIEC.**

טעגליך 2 פארשטעלונגען; 7.45 און 10 אין אָוונד.
שבת, זונטאג און יום-טוב — צו 3 פאַרשטעלונגען: 5.45, 7.45 און 10 אַ זייגער אָוונד.

היינט און טעגליך — אבשידס=אויפטריטען פון
JANINA MADZIARÓWNA, HELENA ORLIKÓWNA i BENEDYKT HERTZ

פראגראַם נומער 6

די קויש-שולע

גרויסער איבערזיכט אין 2 טיילען פון נעל, ב. הערץ, סטאָרסקי, ד״ר פיעטראַשעק, וו. יאַסטזשעמביעץ, א. וולאָסט. מוזיק פון די ה״ה סיגעטינסקי, האַפטמאַן, האַסעסאַן, וואַרס און געבר. גאָלד און ס. קאַטאַשעק. אונט. נאָמען;

עס נעהמען אנטייל: **Wł. Jaskówna, Janina Madziarówna, Helena Orlikówna, Hanka Runowiecka**
ווי אויך דער **Benedykt Hertz, Bolcio Kamiński, S. Laskowski, S. Sielański, Cz. Skonieczny.**
באַלעט מיט דער פרימאַבאַלערינאַ **Irena Sapałtówna** און **Eugenjusz Wojnar** אָן דער שפיץ מיט׳ן אַנסאַמבל,
M. Bargielska, J. Borowska, Z. Duranowska, J. Kozłowska, Z. Liszewska, K. Pałczyńska.

1) טעאַריע פון קושען;	4) ניו-אָרק, Times;	7) דובלא אינמיטען;	10) פלירט אויפ׳ן הימעל-קראַצער;
2) בענעדיקט הערץ׳ס סאַטירעס;	5) דער ים-וואָלף;	8) די קוש-שולע;	11) י. מאַדזשאַרובנאַ;
3) לאַדזער פליאַטקעס;	6) קום, הערר!	9) ב. קאַמינסקי;	12) קורצע, צי לאַנגע.

רעזשיסירט דורך: **W. Jastrzębiec i Czesław Skonieczny**

TEATR-ŚWIETLNY NOWOSCI
Piotrkowska, róg Głównej.

היינט פרעמיערע פון גרויסען פילם!

„וואו די גאס ענדיגט זיך"...

עגזאָטישער ראָמאַנס אין 9 אַקטען לויט׳ן בעוואוסטען ווערק פון **Jack London**, רעזשיסירט פון אונפערגלייכליכען **Rex Yngram**

אין די הויפטראָלען: **ALICE TERRY i RAMON NOVARRO**

נייעס! דער פילם ווערט אילוסטרירט מיט געזאנג אויסגעפיהרט דורך דעם ספעציעל פון ווארשא אנגאזשירטען טענאָר ה׳ **P. SAMOJLOW** ווי אויך מיט אַ ספעציעלע מוזיק פון אַ רוסישען אָרקעסטער פון באַלאַלייקעס און דזשאַז=באַנד. נייעס!

Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman.
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.